

UTVÄRDERINGSRAPPORT

Nyanlända barns och ungas etablering och delaktighet i samhället under en tid av ovisshet

– en utvärdering av Arvsfondens ”Nyanländasatsning”
under perioden 2016–2019

Anna Lundberg
Sofi Jansson-Keshavarz
Hedvig Obenius van Stellingwerff

Linköpings universitet

Hej min skatt – glädje och sorg – men trots allt en unik mamma
Förlåt att jag inte är med dig... och att jag inte värmer ditt hjärta...
med en mild blick.
Ödet tog tag i mig så hårt – men jag är fortfarande på mina fötter...
...i hopp om att se dig... på riktigt.
Var är du? – Är allting bra med dig? – Är du mätt?
Allt detta krångel runt min axel... dödar mig...och tron på...
...att jag någonsin – kommer att träffa dig igen.
Låt mig berätta för dig mamma... Jag växte upp och blev vuxen...
men mitt hjärta söker dig och din omsorg.
Hur dumt låter det inte... i varje dam letar jag efter någon som dig
Vart jag än går ser jag en mamma med sin son som sitter
tillsammans
Mitt hjärta bryts i bitar... Varje gång... lägger jag skulden på dig.
Molnen gråter på sidan, tårar av molnen tröstar min längtan efter dig.
Jag är inte skatt som du. Du är min ros, som inte har något ursprung
och inget slut.
Mina tankar och känslor om dig... är som pärlor i guld
Du är min skatt... Du är min saga i månens gryning.
Mamma

Dikt skriven av Sasha, poet och deltagare i *Röster från Baba*

Förord

Vidden av det enormt viktiga arbete som projekten inom *Nyanländasatsningen* utför i en samtid som präglas av ovisshet och ett alltmer hårdnande klimat gentemot människor på flykt är omöjlig att fånga i dess helhet i föreliggande rapport. Vår förhoppning är ändå att delar av projektens arbete som lyfts fram ska bidra till diskussioner om förutsättningarna och villkoren för nyanlända barns, ungdomars och vuxnas etablering och delaktighet i samhället idag. Först och främst vill vi därför tacka alla de personer som tagit initiativ till och medverkat i de 100 projekt som ingår i satsningen. Ett särskilt tack vill vi rikta till de projekt som besvarat enkäten, vilket utgjort ett unikt och viktigt bidrag till vår studie. De projektmedarbetare och deltagare som tagit sig tid att samtala med oss under arbetet med utvärderingen har bidragit med ovärderlig kunskap och inte minst inspirerande engagemang. Vi vill också passa på att tacka de personer som läst och bidragit med synpunkter på rapportens innehåll. Sist men inte minst vill vi tacka Annica Thomas och handläggarna på Arvsfonden för stöd, synpunkter och kunskap från början till slut.

Sammanfattning

I den här utvärderingsrapporten analyseras ett urval av de totalt 100 projekt som ingått i Arvsfondens *Nyanländasatsning* som syftar till att stärka nyanlända barns och ungas etablering och delaktighet i samhället. Rapporten bygger på tre delstudier. En dokumentstudie bestående av ansökningshandlingar, årsrapporter och i förekommande fall slutrapporter från projekten, en enkät omfattande 89 av satsningens projekt (med svarsfrekvens 63 procent) och slutligen en fallstudie där vi analyserar tre projekt på djupet. Materialet till fallstudien består av intervjuer och deltagande observationer, utöver ovannämnda dokument och enkätsvar. Analysen genomförs utifrån tre perspektiv: organisation, individ och samhälle. Organisationsperspektivet handlar om projektens erfarenheter och lärdomar, individperspektivet om målgruppens delaktighet i projekten och samhällsperspektivet om projektens arbete i ljuset av den samtidskontext projekten verkar inom. Genom de olika perspektiven besvarar vi följande frågor:

Projektens erfarenheter ur ett organisationsperspektiv

- Hur arbetar projekten för att främja etablering och delaktighet i samhället och vilka aktiviteter och metoder menar de kan främja etablering och delaktighet för satsningens målgrupper?
- Hur hanteras en eventuell spänning mellan etablering och delaktighet och den ovisshet om framtiden som finns hos vissa inom målgrupperna, till exempel de som fått tillfälliga uppehållstillstånd eller som befinner sig i en asylprocess eller papperslöshet?
- Vilka framgångsfaktorer respektive hinder upplever projektledarna vid samverkan med olika aktörer och i synnerhet samverkan med den offentliga sektorn?
- Hur nås målgruppen, vilka når man och vilka når man inte?

Projektens erfarenheter ur ett individperspektiv

- Hur ser målgruppens delaktighet i projekten ut och vilka roller har de?
- Hur får målgruppen en röst?
- Hur upplever de som deltar i projekten de insatser som görs?¹

Projektens erfarenheter ur ett samhällsperspektiv

- Vilken betydelse har projektens arbete i ljuset av den samtidskontext projekten verkar inom?

Då det varit i princip omöjligt att beskriva projektens erfarenheter, lärdomar och spår utan att väga in den samtidskontext som projekten verkar inom diskuterar vi de begrepp som är centrala för *Nyanländasatsningens* syfte, nämligen *delaktighet och*

---

¹ Denna frågeställning begränsas till fallstudien (se kapitel 5), då vi endast träffat deltagare från de tre projekt som ingår i fallstudien och därmed inte kan uttala oss om deltagares upplevelser i stort.

etablering, i den samtida integrationspolitiska kontexten. Vi beskriver i detta sammanhang också *de migrations- och socialrättsliga förändringar* som skett sedan *Nyanländasatsningens* start och som påverkar projektens förutsättningar för att arbeta med nyanländas etablering och delaktighet samt om civilsamhällets roll i förhållande till offentlig sektor, med fokus på *förskjutningar av välfärdsansvar* som skett till följd av de beskrivna lagändringarna.

I korthet visar vår studie följande:

- Förändringarna i migrationspolitiken har inneburit förändrade förutsättningar för projekten. Flera projekt vittnar om hur de förändringar som skett på det migrationspolitiska området, vilket bland annat inbegriper fler avslagsbeslut och mer restriktiva gränsdragningar i välfärden, har påverkat projektens genomförande. Förändringarna har exempelvis inneburit att ungefär hälften av de projekt som ingår i rapporten har arbetat med socialt stödarbete för att tillgodose basbehov (till exempel sovplats, mat, rådgivning och stöd) även om det inte ingått i projektens ursprungliga syfte.
- En ökad psykisk ohälsa bland nyanlända barn, ungdomar och vuxna har negativ inverkan på deltagande i projektens aktiviteter och verksamheter. Flera projekt beskriver den psykiska ohälsa som målgruppernas osäkra livstillvaro ger upphov till som ett hinder för att kunna eller orka delta i planerade aktiviteter, vilket också utgör ett hinder för att uppnå delaktighet och etablering i samhället i stort. För nyanlända barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning innebär bristande tillgänglighet i samhället samt bristande hänsyn till försvårande omständigheter ytterligare faktorer som påverkar målgruppens hälsa negativt. Exempelvis utgör bristen på tillgänglighet för att kunna läsa SFI ett stort problem, liksom de försörjningskrav för familjeåterförening som tillämpas strikt trots bristande förutsättningar i form av ett anpassat arbete/alternativa inkomstkällor med tillräcklig omfattning för att uppnå kraven.
- Sociala aktiviteter för barn och ungdomar får en ökad betydelse när migrationspolitiken förändras i restriktiv riktning. Ett stort antal projekt beskriver att sociala aktiviteter har betytt otroligt mycket för deltagarna på så sätt att de fått en välbehövlig paus i en osäker och otrygg tillvaro, där de kan glömma sin oro för en stund. Sociala aktiviteter ger även deltagarna en möjlighet att få vara de barn och ungdomar som de faktiskt är genom att göra sådant som barn och ungdomar gör.
- Projekten har behov av flexibilitet i budget och projektplanering. Flera projekt har vittnat om betydelsen av att kunna vara flexibel för att tillmötesgå de nya behov och önskemål som uppstår, dels i relation till nya lagändringar, dels i förhållande till vad deltagarna i projekten förmår och önskar göra.
- Nyanlända barns och ungdomars delaktighet och etablering bör eftersträvas och uppnås både tillsammans med och/eller utan etablerade barn och ungdomar. Samtidigt som det finns ett värde i att göra saker tillsammans med etablerade barn och ungdomar finns det också ett behov av att skapa trygga rum för enbart nyanlända barn och unga.

- Den samtidspolitiska kontexten har betydelse för vilka målgrupper som kan nås. Framförallt har förändringarna på det migrationspolitiska området samt förändringar i det kommunala mottagandet av ensamkommande barn medfört att det blivit svårare för projekten att nå just ensamkommande barn och unga. Konkret innebär detta att då hem för vård eller boende (HVB-hem) lagts ner har skolor blivit en viktig kontaktväg för flera av projekten. Generellt sett har det varit svårare att nå ensamkommande tjejer. I vissa verksamheter har det också varit önskvärt att nå ytterligare målgrupper såsom HBTQ-personer, ungdomar med olika etnisk bakgrund eller ungdomar som lever i papperslöshet. För att bredda sina målgrupper har projekten på olika sätt försökt hitta samarbeten med organisationer som når dessa ungdomar, eller med andra aktörer såsom gode män för att på indirekt väg nå tjejer. De två projekt som ingår i rapporten som specifikt riktar sig till personer med funktionsnedsättning tycks inte ha några betydande svårigheter att nå målgruppen, även om det finns ett visst mörkertal bland nyanlända döva barn och ungdomar på grund av att funktionsnedsättning kan innebära ett stigma för vissa familjer.
- Språkkunskaper är betydelsefulla för möjligheterna till delaktighet. Flera projekt har lyft språkkunskaper som betydande både när det gäller olika målgruppers möjlighet att göra sin röst hörd i exempelvis referens- och styrgrupper, men också i de aktiviteter som projekten erbjuder. För att överbrygga språkliga hinder arbetar ett flertal av projekten med kreativa och skapande metoder för att ge flera alternativ till uttryck för erfarenheter och kunskap. Möjligheten att ta till sig nya kunskaper och stöd på sitt förstaspråk har också lyfts fram som en viktig förutsättning.
- Det är både enkelt och svårt att samverka med offentlig sektor. Flera av projekten beskriver samverkan med offentlig sektor som krånglig. Stuprör mellan myndigheter och kommunala förvaltningar är en återkommande problematik, liksom att samverkan ofta är beroende av person och inte funktion. För ett flertal projekt har då kommunernas integrationssamordnare varit en nyckel till samarbete med kommunala förvaltningar och verksamheter. Trots den tröghet och fyrkantighet som enligt projekten kännetecknar offentlig sektor har en övervägande majoritet av de 20 projekten som vi studerat närmare positiva erfarenheter av samverkan med offentlig sektor.
- Det finns ett behov av fler och olika slags mötesplatser. Flera av projekten beskriver också betydelsen av olika slags mötesplatser. Det kan röra sig om öppna verksamheter dit målgruppen kan gå för att få hjälp med läxorna eller juridisk rådgivning, eller simhallen dit målgruppen kan gå för att motionerna eller umgås med kompisar.
- Samverkande projekt och samtal mellan projekt som verkar kompletterande är viktigt. De samarbeten och erfarenhetsutbyten som skett mellan projekteten som ingått i satsningen har haft stor betydelse. Dels för att komplettera varandras kunskap och verksamheter för barn och unga, dels för att dela med sig av och lyssna på varandras erfarenheter.

Innehållsförteckning

1. Inledning	9
Arvsfondens uppdrag	9
Nyanländasatsningen	9
Om medel från Arvsfonden	10
2. Utvärderingens syfte, samtidskontext och genomförande	11
Syfte och frågeställningar	12
Utvärderingens samtidskontext	13
Nyanländas delaktighet och etablering	13
Migrations- och socialrättsliga förändringar och projektens förändrade förutsättningar	14
Förskjutningar av välfärdsansvar och civilsamhällets roll	18
Utvärderingens genomförande	19
Dokumentstudie	21
Fallstudie	22
Enkätstudie	22
Tematisk analys	23
Etiska överväganden	23
Tjugo projekt – en översikt	23
Översiktlig beskrivning av tjugo projekt	23
3. Projektens erfarenheter ur ett organisationsperspektiv – framkomliga vägar och hinder	25
Del 1 – Projektens aktiviteter och metoder	25
Tema: Aktiviteter och aktivering	27
Tema: Kunskapsutjämning och rättigheter	32
Tema: Mottagande och rättigheter	35
Sammanfattande reflektion av organisationsperspektivet del 1	40
Del 2 – Projektens erfarenheter av samverkan och kontakter med målgrupperna	41
Erfarenheter av samverkan med offentlig sektor	41
Avsaknad av samverkansstrukturer hos det offentliga och nätverksbyggande	43
Hur nås målgruppen, vilka når man och vilka når man inte?	44
Sammanfattande reflektion av organisationsperspektivet del 2	48
4. Projektens erfarenheter ur ett individperspektiv – målgruppens delaktighet	50
Målgruppernas delaktighet i början av projektiden	51
Målgruppernas delaktighet under projektiden	53

Sammanfattande reflektion av individperspektivet	57
5. Tre projekt på djupet	59
Projektet <i>Simkunnighet för nyanlända barn och familjer</i>	59
Sammanhållningen	60
Rollerna som Vattensäkerhetsambassadör och simlärare	61
Språkets betydelse	61
Samabeten	62
Simskola endast för nyanlända och kvinnor	63
Simhallarna som en betydelsefull plats	63
Sammanfattande reflektioner om <i>Simkunnighet för nyanlända barn och familjer</i>	64
Projektet <i>Fipoh – Flerspråkig information om psykisk ohälsa</i>	65
<i>Fipohs</i> fyra spår	65
Delaktighet inom och utanför projektet	68
Samarbeten	69
En samtidsdiagnos om ohälsa	70
Sammanfattande reflektioner om <i>Fipoh</i>	71
Projektet <i>Röster från Baba</i>	72
Delaktighet och påverkansarbete i en kontext av ökad utsatthet	73
Samverkan med offentlig sektor som inte tar ansvar	76
Migrationspolitiken som ständigt närvarande	77
Projektets överlevnad – ett ofrivilligt ont!	78
Sammanfattande reflektioner om <i>Röster från Baba</i>	78
6. Projektens erfarenheter ur ett samhällsperspektiv	79
Kraftigt minskade resurser för välfärd...	81
...leder till mer socialt stödarbete inom projekten	82
Mer samarbete och nätverksinitiativ	84
Målgruppernas möjlighet till delaktighet och etablering i den rådande integrationspolitiska kontexten	84
Delaktighet på lika villkor i en samtid av ökande klyftor?	84
Sammanfattande reflektioner av projektens erfarenheter ur ett samhällsperspektiv	85
7. Utvärderingens resultat	86
Referenser	
Bilaga 1 – Översiktstabell över de 20 projekten utifrån urvalskriterier	
Bilaga 2 – Antal aktiva deltagare	
Bilaga 3 – Förteckning av samtliga projekt som ingått i <i>Nyanländasatsningen</i>	

1. Inledning

Arvsfondens uppdrag

Arvsfonden stöttar engagemang hos föreningar och organisationer med syfte att förbättra förutsättningarna för barn, ungdomar och personer med funktionsnedsättning. Arvsfondens historia går tillbaka ända till 1928, då arvsrätten i Sverige begränsades för kusiner och avlägsnare släktingar. Det bestämdes då att den avlidnes tillgångar istället skulle tillfalla Arvsfonden som fick i uppdrag att främja barn och ungdomars vård och fostran, som 1969 även kom att innefatta omsorg om personer med funktionsnedsättning. Genom åren har Arvsfonden finansierat föregångarna till barnbidraget, studiestödet och mödravårdscentralerna. Andra, numera etablerade verksamheter och organisationer, vilka startade som Arvsfondsprojekt är bland annat Bris och elevombudsmannen. Uppskattningsvis har över 9 000 projekt fått stöd ur fonden sedan 1970.

Det är två statliga myndigheter som har hand om Arvsfondsärenden – Kammarkollegiet och Arvsfondsdelegationen. Kammarkollegiet har till uppgift att förvalta fonden samt betala ut pengar till beviljade projekt. Det är Arvsfondsdelegationen som i sin tur beslutar om vilka projekt som ska få stöd och som ansvarar för uppföljningar av dessa projekt genom att bland annat besöka projekten. Delegationen har även i uppgift att se till att projekten granskas och utvärderas av oberoende forskare samt att erfarenheterna från projekten sprids. I skrivande stund, hösten 2019, utvärderas totalt 370 Arvsfondsprojekt av olika forskare. Föreliggande utvärdering av *Nyanländasatsningen* är således en del i detta arbete.

Nyanländasatsningen

Nyanländasatsningen som är föremål för denna utvärderingsrapport lanserades i mars 2016 och ska bidra till att stärka förutsättningarna för det lokala mottagandet av nyanlända barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning samt bidra till dessa målgruppers etablering och delaktighet i samhället. Projekt inom satsningen ska utveckla nya metoder eller verksamheter med och av målgruppen nyanlända barn och ungdomar med eller utan funktionsnedsättning, men innefattar även Arvsfondens tredje målgrupp, det vill säga vuxna med funktionsnedsättning.

Bakgrunden till satsningen är regeringens skrivelse till riksdagen 2014 (Socialdepartementet 2014), där regeringen angett att en satsning kring nyanlända barn och ungdomar bör prioriteras vid kommande fördelning av stöd ur Allmänna arvsfonden. I skrivelsen betonas att föreningslivet utgör en god integrationsarena och att "[p]rojekt som syftar till att stärka, stödja och öka förutsättningar för nyanlända barns och ungas etablering i samhället bör prioriteras". Vidare poängteras att det är "angeläget att stärka det sociala stöd som krävs för barns och ungas goda start i Sverige. Projekten kan exempelvis omfatta nätverksskapande eller språkinläring." (Socialdepartementet 2014, s. 52). Mot denna bakgrund kom *Nyanländasatsningen* att planeras under hösten 2015, under den tid då ett stort antal barn och vuxna sökte asyl i Sverige. Målet för satsningen var då att stötta sammanlagt 150 projekt genom

att under 2016 till 2018 fördela 450 miljoner kronor. Samma år som satsningen lanserades ändrades den migrationspolitiska riktningen. För att begränsa antalet asylsökande infördes gränskontroller samt en restriktivare asyllagstiftning under 2016. Detta kom i stor utsträckning att påverka projekten som ingår i satsningen och inte minst dess målgrupper. Arvsfonden beslutade därför i april 2018 att nedjustera det kvantitativa målet från 150 till 120 projekt. Kansliets argument för denna nedjustering löd enligt följande:

Effekterna av den tillfälliga asyllagen med ett minskat antal asylsökande i kombination med att många nyanlända flyttas runt under och efter asylprocessen har varit en utmaning för projekten inom satsningen. Både när det gäller rekrytering av deltagare, men även vad gäller kontinuitet och trygghet för målgruppen samt planeringen av projektaktiviteter. Mot bakgrund av ovanstående bedömer kansliet att målet för satsningen ej kommer att uppnås [...] Kansliet föreslår att målet nedjusteras till 120 projekt, vilket bedöms mer realistiskt.

De förändrade förutsättningarna för projekten och nyanlända barn och unga är också framträdande i den föreliggande utvärderingsrapporten.

Nyanländasatsningen avslutades formellt sett vid årsskiftet 2018/2019 och omfattar totalt 100 projekt. Till och med oktober 2019 har dessa projekt beviljats 367 miljoner kronor inom ramen för satsningen sedan starten 2016. Det innebär att Nyanländasatsningen under perioden 2016–2019 utgör cirka 14 procent av Arvsfondens totala budget per år. Eftersom projektmedel betalas ut årsvis och de flesta projekt löper på i tre år, kommer minst 500 miljoner kronor att ha fördelats när samtliga projekt inom satsningen har genomförts. Nyanlända barn och unga samt vuxna med funktionsnedsättning är dock även fortsättningsvis prioriterade målgrupper för Arvsfonden, vilket innebär att det finns fortsatt möjlighet att söka pengar för projekt som riktar sig till dessa målgrupper.

Om medel från Arvsfonden

Arvsfonden ger pengar till projekt och så kallat lokalstöd som bara kan sökas av ideella föreningar och icke vinstdrivande organisationer. Med lokalstöd avses kostnader för om-, till- eller nybyggnation av en lokal eller anläggning som kan sökas av ideella föreningar och organisationer som funnits i minst två år. Arvsfonden ger inte ekonomiskt stöd till företag eller enskilda personer, men offentliga huvudmän kan få bidrag i nära samarbete med ideella föreningar. I denna utvärdering omfattas inte beviljade lokalstöd, utan den behandlar projektstöd.

Ämnet för respektive projekt är helt upp till den sökande organisationen att bestämma, men ska gärna handla om något av Arvsfondens tre fokusområden arbete, fritid eller skola, och ska rikta sig till minst en av satsningens målgrupper. Det går dock inte att söka stöd för det som är kommuners, landstings eller myndigheters ansvar, såsom boenden för asylsökande, läkarundersökningar eller skolgång för barn. För att ett projekt ska få bidrag krävs även att följande kriterier uppfylls:

1. Målgruppen ska vara delaktig. Projekt ska vara efterfrågat av målgruppen och målgruppen ska helst ha varit delaktig i att ta fram själva projektansökan. Under projektet ska målgruppen vara delaktig så mycket som möjligt. Målgruppen ska ha en aktiv roll i verksamheten efter projektets slut.

2. Verksamheten ska vara nyskapande och utvecklande. Det kan till exempel vara att testa en ny metod eller att starta en helt ny verksamhet. För verksamheter som redan är igång kan det handla om att vända sig till en ny målgrupp eller utveckla verksamheten i en ny riktning.

3. Det ska finnas en plan för överlevnad. Ansökan ska innehålla en plan för hur projektet kan finnas kvar efter projektidens slut. Till exempel kan projektet bli en del av organisationens eller föreningens ordinarie verksamhet. Ett projekt kan också leva vidare om någon annan än den projektägande organisationen tar över verksamheten.

Utöver de övergripande kraven ovan måste verksamheter som får stöd ur Arvsfonden vila på demokratisk grund. Med det menar Arvsfonden att den sökande organisationens verksamhet och verksamheten i projektet inte får strida mot följande värderingar:

Lika rättigheter och möjligheter

Alla människor ska ha lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsidentitet eller könsuttryck, etnisk och social tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsförmåga, sexuell läggning eller ålder.

Delaktighet och inflytande

Möjligheter för alla i projektet att ha insyn i och kunna påverka verksamheten. Det kan till exempel handla om att kunna göra sin röst hörd och att bli lyssnad på.

Inkludering

Aktivt arbete för att var och en ska känna sig välkommen och kunna bidra och delta i verksamheten. Inkludering innebär ett arbete för både fysisk och social tillgänglighet, det vill säga att alla ska kunna ta sig in i och vara på de platser där verksamheten bedrivs och att alla ska kunna ta del av projektets information och kommunikation.

2. Utvärderingens syfte, samtidskontext och genomförande

Den utvärdering som presenteras i föreliggande rapport har utförts av en grupp forskare vid Linköpings universitet på uppdrag av Arvsfonden. Utvärderingsarbetet har pågått under tidsperioden 2016–2019. Eftersom satsningen lanserades 2016 har huvuddelen av arbetet med utvärderingen utförts under 2018 och 2019 då merparten av projekten hunnit åtminstone halvvägs. Det innebär att med ett fåtal undantag var nästan alla projekt pågående vid arbetet med utvärderingen av satsningen. Anna Lundberg, professor i välfärdsrätt, har varit huvudansvarig. Sofi Jansson-Keshavarz

och Hedvig Obenius van Stellingwerff, båda doktorander i välfärdsrätt, har i samråd med Anna Lundberg arbetat med utvärderingen.

Syfte och frågeställningar

Totalt omfattar *Nyanländasatsningen* 100 projekt, som genom att utveckla nya metoder eller verksamheter ska bidra till nyanlända barns och ungdomars etablering och delaktighet i samhället. Syftet med utvärderingen är att ta tillvara erfarenheter och kunskaper från 20 av dessa projekt och synliggöra det arbete organisationer inom civilsamhället gör.

Arvsfonden har i egenskap av uppdragsgivare formulerat sex övergripande frågeställningar som ska besvaras i utvärderingen. Dessa belyser vi utifrån tre perspektiv: samhälle, organisation och individ. Vi har därför delat in Arvsfondens frågeställningar i de tre perspektiven samt brutit ned de övergripande frågeställningarna i konkreta frågor.

Projektens erfarenheter ur ett organisationsperspektiv

Organisationsperspektivet handlar om projektens erfarenheter och lärdomar. Arvsfondens övergripande frågeställning är vilka framkomliga vägar finner projekten och vilka hinder stöter de på? Denna frågeställning har vi brutit ned till följande frågor:

- Hur arbetar projekten för att främja etablering och delaktighet i samhället och vilka aktiviteter och metoder menar de kan främja etablering och delaktighet för satsningens målgrupper?
- Hur hanteras en eventuell spänning mellan etablering och delaktighet och den ovisshet om framtiden som finns hos vissa inom målgrupperna, till exempel de som fått tillfälliga uppehållstillstånd eller som befinner sig i en asylprocess eller papperslöshet?
- Vilka framgångsfaktorer respektive hinder upplever projektledarna vid samverkan med olika aktörer och i synnerhet samverkan med den offentliga sektorn?
- Hur nås målgruppen, vilka når man och vilka når man inte?

Projektens erfarenheter ur ett individperspektiv

Individperspektivet handlar främst om målgruppens delaktighet i projekten. Arvsfondens frågeställningar som berör individperspektivet är följande:

- Hur ser målgruppens delaktighet i projekten ut och vilka roller har de?
- Hur får målgruppen en röst?

- Hur upplever de som deltar i projekten de insatser som görs?²

Projektens erfarenheter ur ett samhällsperspektiv

Arvsfondens övergripande frågeställning ur ett samhällsperspektiv är vilka spår Arvsfondens pengar lämnar och under vilka betingelser pengarna lämnar spår? Denna frågeställning kopplas till den samtidskontext som projekten verkar inom (se nästa avsnitt) och har därmed konkretiserats med följande fråga:

- Vilken betydelse har projektens arbete i ljuset av den samtidskontext projekten verkar inom?

Utvärderingens samtidskontext

Det hade varit i princip omöjligt att beskriva projektens erfarenheter, lärdomar och spår utan att väga in den samtidskontext som projekten verkar inom. Därför diskuterar vi inledningsvis de begrepp som är centrala för *Nyanländasatsningens* syfte, nämligen *delaktighet och etablering* och hur dessa begrepp kan förstås i den samtida integrationspolitiska kontexten. Därefter beskriver vi *de migrations- och socialrättsliga förändringar* som skett sedan *Nyanländasatsningens* start och som påverkar projektens förutsättningar för att arbeta med nyanländas etablering och delaktighet. Avslutningsvis diskuterar vi civilsamhällets roll i förhållande till offentlig sektor, med fokus på *förskjutningar av välfärdsansvar* som skett till följd av de beskrivna lagändringarna.

Nyanländas delaktighet och etablering

Då *Nyanländasatsningen* syftar till att bidra till nyanlända barn och ungas etablering och delaktighet i samhället för vi nedan en diskussion kring hur begreppen delaktighet och etablering i relation till nyanlända och nyanlända barn och unga kan förstås.

En första utgångspunkt för att förstå begreppet delaktighet är att det inte är synonymt med deltagande. Ett deltagande är fullt möjligt utan känslan av delaktighet. Detta beskriver Helene Jacobson Pettersson som en immateriell dimension av delaktighet, vilket kortfattat kan beskrivas som upplevelsen av att vara delaktig (2008). Ett exempel på den immateriella dimensionen är upplevelsen av att ha sociala relationer som känns betydelsefulla. Den immateriella dimensionen är således individualiserad i avseende att det är individens känslor och upplevelser som är av betydelse. Till skillnad från den immateriella dimensionen så har den materiella en tydligare koppling till samhället (Jacobson Pettersson 2008, s. 58). Exempel på materiellt orienterad delaktighet är saker som rör boende, utbildning, arbete och fritid. På så sätt kan sägas att den materiella delaktigheten utgör förutsättningarna för den immateriella. De materiella förutsättningarna är knutna till den rådande integrationspolitiken, vilket för oss in på begreppet etablering.

---

² Denna frågeställning begränsas till fallstudien (se kapitel fem), då vi endast träffat deltagare från de tre projekt som ingår i fallstudien och därmed inte kan uttala oss om deltagares upplevelser i stort.

Den så kallade "etableringsreformen" (Delmi 2018) är vägledande för dagens integrationspolitik där etablering förstås som deltagande på arbetsmarknaden, vilket även hänger samman med den allt starkare aktiveringspolitiska inriktning för den som uppstår försörjningsstöd (Larsson 2015). Ett exempel på vad reformen innefattat är att det numera är Arbetsförmedlingen som ansvarar för samordningen av introduktionen av nyanlända i samhälle och arbetsliv istället för kommunerna (Integrations- och jämställdhetsdepartementet 2009). Rubriksättningen av kapitel fyra i reformpropositionen "Från omhändertagande till ansvarstagande – effektiva etableringsinsatser för nyanlända invandrare" kan ses som symbolisk för denna politiska inriktning. Parallellt med denna inriktning har man även frångått en mångkulturell politik som ersatts av vad som kan beskrivas som en "nyassimilatorisk linje" (Larsson 2015, s. 36) i vilken staten ställer ökade krav på anpassning till värdsamhället. De "integrationskontrakt" som införts i bland annat Danmark, där du som nyanländ förbinder dig att följa danska normer, kultur och värderingar, får ses som ett tydligt exempel på detta. Att förvärva arbete eller kunskaper i det svenska språket kan således förstås som en del i att uppnå etablering.

När det gäller unga nyanlända, som är en av *Nyanländasatsningens* målgrupper, anses både utbildning och yrkesinriktad utbildning vara särskilt viktigt i förhållande till deras etablering (MUCF 2017a, 2017b). Den rådande integrationspolitiska inriktningen lägger således fokus på anpassning till det svenska samhället och individens ansvar i denna process, där utbildning och arbete blir ett centralt mått på integration (se även Krifors, Schierup och Slavnic 2015). Ojämlig fördelning av resurser och hinder i form av diskriminering och rasism, det vill säga ojämlika förutsättningar för att uppnå materiell delaktighet, får därmed mindre utrymme i den förda politiken.

När det gäller både nyanlända barn och unga är förskola/skola en viktig plats för att skapa forum för delaktighet (Nordiskt välfärdscenter 2017), men även civilsamhället har en betydande roll. Mot bakgrund av de förskjutningar av välfärdsansvar som diskuteras lite längre fram i detta kapitel utgör civilsamhället en viktig arena för att skapa förutsättningar för såväl den materiella som den immateriella dimensionen av delaktighet. Assimilerande sätt för anpassning kan således också utmanas genom att processer som verkar för en mer jämlik delaktighet synliggörs.

Migrations- och socialrättsliga förändringar och projektens förändrade förutsättningar

Sedan *Nyanländasatsningen* inleddes 2016 har avgörande förändringar av migrationspolitiken genomförts som fått omfattande konsekvenser på såväl individ- som organisations- och samhällsnivå. Till följd av dessa politiska beslut har ett stort antal barn, ungdomar och vuxna försatts i en mycket utsatt situation. Detta har givetvis i första hand påverkat de individer som utgör de målgrupper som projekten arbetar med och för, men givetvis också projektens förutsättningar för att arbeta med delaktighet och etablering. Det skulle krävas en hel rapport, och mycket har redan lyfts fram i debatten, inte minst från civilsamhällets organisationer, för att beskriva alla de migrationsrättsliga och socialrättsliga förändringar och deras konsekvenser

som skett sedan 2016.³ Av utrymmesskäl kommer vi därför bara att beskriva förändringarna i mer övergripande termer här.

Migrationspolitiska gränsdragningar

Det var i kölvattnet av det ökade antalet asylsökande som anlände till Sverige under sensommaren och hösten 2015 som regeringen beslutade att införa en migrationspolitik som gick i rakt motsatt riktning mot den solidaritetsmanifestation som då präglade mottagandet. Engagemanget från civilsamhället som manifesterades på framförallt Malmös och Stockholms tågstationer förflyttades abrupt till andra arenor då regeringen kom att införa gränskontroller mellan Sverige och Danmark den 4 januari 2016. Dessa gränskontroller ingick i det åtgärds paket som hade presenterats på regeringens presskonferens den 24 november 2015 med syfte att kraftigt begränsa antalet asylsökande (regeringen 2015).

Den treåriga tillfälliga utlänningslag (ovan kallad begränsningslagen) som kom att träda i kraft den 20 juli 2016 – och som i juni 2019 förlängts med ytterligare två år – innebar att Sverige plötsligt införde en av Europas hårdaste asyllagstiftningar med syfte att göra Sverige mindre attraktivt som asylland. Bland annat begränsades rätten till uppehållstillstånd och familjeåterförening drastiskt och tillfälliga uppehållstillstånd på tretton månader respektive tre år infördes som regel. I och med införandet av den tillfälliga begränsningslagen är därmed enda möjligheten till permanent uppehållstillstånd för skyddsökande och deras kärnfamiljer, utöver när det gäller kvotflyktingar, att ha erhållit en varaktig anställning (vilket i praktiken innebär en tillsvidareanställning) vid ansökan om förlängning av ett tillfälligt uppehållstillstånd.

Förändringar har även skett, som nämnts, inom ramen för asylprocessen och mottagande såsom reglerna för åldersbedömningar och åtstramningar i kommunernas förutsättningar för ett gott mottagande av ensamkommande unga. På grund av en praxisändring av Migrationsverket har även fler ensamkommande barns asylskäl bedömts enligt den tillfälliga lagen trots att lagstiftarens intention varit att de skulle undantas de hårdare reglerna (Jansson-Keshavarz och Lundberg 2019). En grupp som kommit att drabbas särskilt hårt under den aktuella perioden är följaktligen barn och unga som vid någon tidpunkt registrerats som ensamkommande barn (se t.ex. Barnrättsbyrån 2018). Detta har i sin tur lett till ytterligare reformer för att hantera situationen, främst "gymnasielagen" i två steg.

Gymnasielagen från 2017 innebär att ungdomar mellan 17 och 25 år som uppfyller vissa särskilda kriterier har möjlighet att få ett längre tidsbegränsat uppehållstillstånd på grund av gymnasiestudier inklusive en tidsfrist på sex månader för att kunna söka arbete och därmed ha möjlighet att erhålla permanent uppehållstillstånd. Gymnasielagen har kompletterats med nya bestämmelser för att kompensera för den gruppen av ungdomar som drabbats hårt av den tillfälliga lagen och Migrationsverkets praxis (Finansdepartementet 2017 s. 36, s. 119). Den så kallade "nya gymnasielagen" som trädde i kraft den 1 juli 2018 gäller de ungdomar som fått avslag på sin asylansökan bland annat till följd av att de på grund av Migrationsverkets långa handläggningstider eller åldersuppskrivning hunnit fylla 18

---

³ Se bl.a. Barnrättsbyrån (2018), FARR (2018), Röda Korset (2018), Rådgivningsbyrån (2018) och Muižnieks (2018).

år. Begränsningar av rätten till familjeåterförening samt striktare försörjnings- och bostadskrav för de som omfattas av rätten till familjeåterförening har även drabbat barn i familj och vuxna hårt. Den utdragna asylprocessen som präglas av väntan och ovisshet till följd av långa handläggningstider har också drabbat såväl barn som vuxna. I kombination med en osäker tillvaro även för dem som fått uppehållstillstånd till följd av tillfälligheten i tillstånden har detta bidragit till en situation som i allra högsta grad påverkat många nyanlända barns och vuxnas hälsa.

Gränsdragningar i välfärden

Begränsningar i tillgång till välfärd och grundläggande basbehov såsom tak över huvudet och mat för dagen har införts parallellt med att asyllagstiftning och praxis har stramats åt. De snabba förändringarna på det migrations- och socialrättsliga området har inneburit att många personer har rört sig in och ut ur olika rättsliga kategorier såsom "asylsökande", "ensamkommande barn", "papperslös" och "tillståndssökande". Detta är kategorier som filtrerar tillgången till basala sociala rättigheter.

För att nämna några exempel på nya gränsdragningar i välfärd så förändrades rätten till bistånd enligt lagen om mottagande av asylsökande (LMA) 2016. Det har inneburit att rätten till boende och dagersättning för vuxna asylsökande utan barn som är inskrivna i Migrationsverkets mottagningssystem upphör när tidsfristen för frivillig avresa löper ut eller när beslut om av- eller utvisning vinner laga kraft, om det inte är "uppenbart oskäligt". Innan lagändringen trädde i kraft upphörde rätten till bistånd först när uppehållstillstånd gavs, när personen lämnade landet, eller om personen aktivt höll sig undan ett utvisningsbeslut. Förändringen motiverades av behovet att skapa utrymme för fler asylsökande på anläggningsboenden för att det ansågs fungera som ett ökat incitament för att frivilligt lämna landet, vilket förväntades innebära kostnadsbesparingar för staten (Finansdepartementet 2015). De allra flesta som berörts av ändringarna i LMA befinner sig dock fortfarande i Sverige och konsekvenserna har inneburit att fler människor befinner sig i en humanitärt utsatt situation (se Röda Korset 2016).

Under 2017 kom också en dom från Högsta förvaltningsdomstolen (HFD 2017 ref. 33) som ytterligare bidragit till att allt fler av de som fått avslag befinner sig i akut nöd. Domen, som är vägledande, beskär rätten till stöd från socialtjänsten för den som efter avslag på asylansökan vistas i Sverige utan formellt uppehållstillstånd.⁴ Numera anses således denna kategori av personer i papperslöshet inte ha rätt till varken försörjningsstöd eller akut nödbistånd enligt socialtjänstlagen (SoL) 4 kap. 1 §. Det betyder att dessa personer är beroende av kommunernas frivilliga bedömningar enligt SoL 4 kap. 2 § och sådana beslut är inte överklagbara.

Ett flertal begränsningar i kommunernas mottagande av ensamkommande barn har skett successivt sedan 2016. Hösten samma år började Migrationsverket att skriva upp ett större antal barn i ålder, vilket ledde till att många ungdomar tvingades flytta från HVB-hem till ett av Migrationsverkets anläggningsboenden för vuxna. En sådan

---

⁴ Domen innefattar endast de personer som ingår i personkretsen i 1 § LMA och omfattar således bara vissa kategorier av papperslösa. Personer i papperslöshet som aldrig sökt asyl och så kallade utsatta EU-medborgare berörs således inte av domen.

flytt innebar för många unga att tvingas lämna vänner, skola, god man och hela sitt nätverk. Vissa kommuner lät dock ungdomarna bo kvar tills asylprocessen var över och beslutet inte längre kunde överklagas. På grund av de kommunala skillnaderna i mottagandet i samband med åldersuppskrivning beslutade regeringen att betala ut tillfälliga kommunstöd under 2017 och 2018 som skulle möjliggöra för samtliga kommuner att låta ungdomarna bo kvar (se t.ex. Sveriges Kommuner och Landsting 2018). Så blev dock inte alltid fallet. Vissa kommuner har skrivit avtal med civilsamhällesorganisationer att ordna boenden som finansieras med dessa tillfälliga medel. Andra kommuner har använt det tillfälliga stödet till ordinarie barn- och ungdomsvård.

Liknande problem har fortsatt även för de ungdomar som ansökt om uppehållstillstånd enligt den nya gymnasielagen 2018. De har antingen kategoriserats som "asylsökande" (om de fortfarande överklagar sitt ärende inom ramen för asylprocessen) eller "tillståndssökande" (om de fått avslag på sin asylansökan och beslutet vunnit laga kraft och därmed inte längre går att överklaga). De ungdomar som vid tiden för ansökan befann sig inom asylprocessen och därmed fortfarande kategoriserades som "asylsökande" har fortsatt rätt till boende och dagernsättning via Migrationsverket efter att de ansökt enligt nya gymnasielagen. De två grupper av "tillståndssökande" ungdomar som antingen har ansökt om verkställighetshinder där utvisningen inhiberats⁵ automatiskt, utan att något beslut om inhibition har fattats, samt de ungdomar som bara ansökt enligt nya gymnasielagen utan att något beslut om inhibition har fattats, anses inte ha rätt till varken boende eller dagernsättning från Migrationsverket eller kommunen i väntan på beslut, trots att de saknar annan möjlighet till försörjning och boende (Migrationsverket 2019a). Andra "tillståndssökande" ungdomar, där Migrationsverket fattat ett beslut om inhibition i ärendet, är däremot berättigade till dagernsättning enligt LMA som betalas ut via socialnämnden i den kommun de vistas. Frågan om boende är däremot inte självklar då det inte finns någon utarbetad praxis i frågan. I avvaktan på vägledande praxis gör Sveriges Kommuner och Landsting tolkningen att kommuner i dessa fall får ge bistånd på frivillig basis med stöd av 4 kap. 2 § SoL, även om någon formell lagstadgad rättighet till bistånd inte finns (Sveriges Kommuner och Landsting 2019). I maj 2019 betalades ytterligare 195 miljoner kronor ut i tillfälligt kommunstöd, vilket kan användas av kommunerna till asylsökande samt tillståndssökande ungdomar som ansökt enligt nya gymnasielagen för att möjliggöra fortsatt boende i kommunen, då de annars saknar bistånd för logi (Migrationsverket 2019b). Hur kommunerna hanterat det statliga stödet har dock varierat.

Sverige har haft en reglerad invandring under hela 1900-talet och det är inte första gången som Sverige inför begränsningar i asyllagstiftningen. Det som däremot skiljer perioden efter 2015 från tidigare år är dels att antalet personer, framförallt antalet barn och unga, som drabbats av de regleringar som vidtagits är större, dels att de åtgärder som vidtagits skett på flera olika plan samtidigt under en relativt kort tidsperiod med långtgående och förödande konsekvenser i form av stort mänskligt lidande som resultat. Den ovisshet och oro som avslags- och utvisningsbeslut, social utsatthet, saknaden efter familj samt tillfälliga uppehållstillstånd ger upphov till påverkar oundvikligen förutsättningarna för att arbeta med etablering och delaktighet.

---

⁵ Inhibition innebär att ett beslut om utvisning tillfälligt stoppas. Vad som avgör om inhibition beviljas eller inte är om Migrationsverket efter en preliminär bedömning av ansökan tror att uppehållstillstånd kan beviljas. (Migrationsverket 2018, s. 9)

Förskjutningar av välfärdsansvar och civilsamhällets roll

Civilsamhället anses ofta vara en viktig aktör för att hantera olika sociala frågor och framhävs som en aktör som bör hantera ”nya” sociala problem som det offentliga inte vill eller förmår hantera (Linde och Scaramuzzino 2017). De omsorgsluckor som uppstått till följd av de nya migrations- och socialrättsliga regleringar som beskrivits ovan har till viss del kommit att fyllas av civilsamhället. Detta välfärdsglapp har således inneburit omfattande förskjutningar av välfärdsansvar från offentlig sektor till civilsamhället.

När det stora antalet barn och vuxna på flykt kom till Sverige sensommaren och hösten 2015 tog civilsamhället en roll som inte välfärden förmådde leverera. Delvis handlade det om akuta hjälpinsatser till människor som anlände på tågstationer och färjeterminaler i form av kläder, mat, dryck, mediciner samt transporter och transitboende. Det handlade också om mer långsiktiga insatser som syftade till att stötta asylsökande med utbildning eller arbete samt att ge rådgivning och juridiskt stöd (Justitiedepartementet 2017). Även efter att gränskontroller upprättades mellan Sverige och Danmark i januari 2016 och antalet asylsökande minskat har civilsamhället fortsatt att arbeta med båda dessa typer av insatser – de kortsiktiga och akutstyrda samt de mer långsiktiga inkluderingsinsatserna. Arbetet har dock tagit nya former allteftersom det offentliga har dragit tillbaka sitt ansvar för de grupper och individer som hamnat i kläm till följd av politiskt fattade beslut. Civilsamhället har, ofta i samarbete med kommuner, i allt större utsträckning ålagts att organisera frivilliga familjehem, föreningsstyrda boenden, mat- och kläudtdelningar och kostnadsfri asyrrådgivning.

Två vanliga begrepp som används för att beskriva civilsamhällets roll är röst och service. Det vill säga att civilsamhället delvis arbetar med att förespråka och företräda olika gruppers rättigheter samt att kritiskt granska det offentliga och bedriva politiskt påverkansarbete. Servicefunktionen innebär att civilsamhället tillhandahåller olika verksamheter och aktiviteter till stöd för olika grupper. Innan välfärdsstatens framväxt axlade civilsamhället en avgörande roll för det sociala arbetet. Allteftersom välfärdsstaten växte fram under 1900-talet kom civilsamhället snarare att få en mer kompletterande roll. Sedan 1990-talet har detta återigen förändrats bland annat till följd av nya former av samverkan som bygger på att civilsamhället utför tjänster på uppdrag av det offentliga och har på så sätt blivit en aktör på det som kommit att kallas ”välfärdsmarknad” (se tidigare Arvsfundsutvärderingar Herz 2016, 2019).

I den statliga utredningen ”En palett för ett stärkt civilsamhälle” (2016) lyfts risken med att civilsamhällets opinionsbildande och röstbärande förmåga skulle kunna påverkas negativt till följd av att civilsamhällets aktörer i allt högre utsträckning tar på sig rollen av serviceproducenter (Kulturdepartementet 2016, s. 76). Olika typer av kontroll och styrning som uppstår i samverkan med offentlig sektor kan således komma att påverka självständighet och oberoende hos organisationer och aktörer i civilsamhället (Linde och Scaramuzzino 2017). Det kan i sin tur komma att påverka de stödinsatser och verksamheter som bedrivs, och i arbetet med nyanlända barn, ungdomar och vuxna kanske framförallt *vilka* som får inkluderas i sådana insatser beroende på den migrationspolitiska kontexten.

Att ansvaret för socialt arbete i form av tillgång till basbehov utlokaliseras till civilsamhället innebär att de personer som exkluderas från det offentliga i allt större utsträckning blir hänvisade till tillfälliga och kortsiktiga lösningar som tenderar att upphöra eller begränsas när projektfinansiering tar slut eller avbryts. I tider av omfattande migrationspolitiska förändringar slår detta särskilt hårt mot individer och grupper som utesluts från samhällets skyddsnet. Även om civilsamhället i Sverige är mindre ekonomiskt beroende av offentlig sektor än i de flesta andra industrialiserade länder, så utgör finansiering från offentlig sektor den största inkomstkällan för civilsamhällesorganisationer (Kulturdepartementet 2016, s. 77, s. 104). Det blir då en utmaning att bibehålla stöd och insatser för exkluderade grupper och samtidigt hitta former för samverkan som möjliggör för civilsamhället att bibehålla självständighet, det vill säga den röstbärande och opinionsbildande funktionen.

En relativt ny form för samverkan som börjar bli alltmer vanlig, vilken också förekommer i de verksamheter som erhåller stöd från Arvsfonden, är så kallat IOP-avtal⁶. Akronymen IOP står för "idéburet offentligt partnerskap", och innebär i praktiken ett avtal mellan en eller flera idéburna organisationer och den offentliga sektorn. Det är en partnerskapsmodell som kan användas för att hantera en samhällsutmaning när varken traditionellt föreningsbidrag eller upphandling är en lämplig form. Inom ramen för denna utvärdering har vi inte haft i uppdrag att undersöka hur avtalen fungerar och det finns fortfarande mycket begränsad forskning kring betydelsen och konsekvenserna av IOP-avtal (se MUCF 2018).

Utvärderingens genomförande

Materialet som ligger till grund för den här utvärderingen är en dokumentstudie i vilken vi studerat ett urval av projektens akter, en enkätstudie som vänt sig till 89 projekt samt en fallstudie där vi studerat tre projekt på djupet.

Ett viktigt tillfälle i arbetet med utvärderingen inföll i september år 2018 då Arvsfondsdelegationen bjöd in alla pågående projekt inom *Nyanländasatsningen* till en heldag med fokus på kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan projekten. Från ett 70-tal pågående projekt deltog 115 projektledare/projektmedarbetare i workshoppar och diskuterade möjligheter och utmaningar i arbetet med projekten. Två av oss forskare deltog under dagen. Vi roterade mellan flera rundabordssamtal för att försöka lyssna på så många projektmedarbetare som möjligt. Den här dagen var betydelsefull för arbetet med utvärderingen då den gav oss möjlighet att ta del av en mängd erfarenheter från de olika projekten.

---

⁶ Begreppet idéburet offentligt partnerskap lanserades första gången 2010 av paraplyorganisationen Forum – idéburna organisationer med social inriktning.

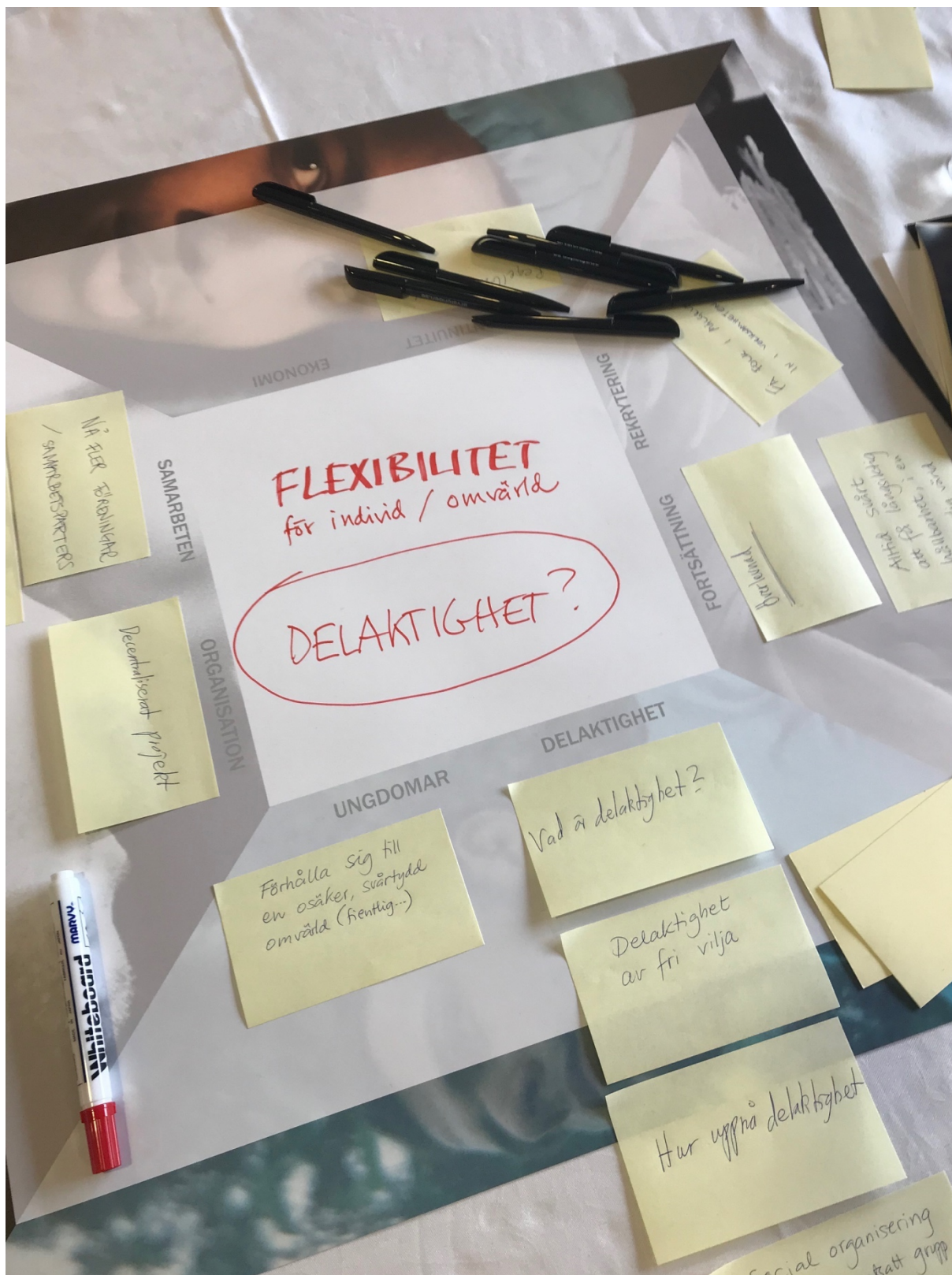

Bild från ett av diskussionsborden vid heldagen med Nyanländasatsningens projekt.

Dokumentstudie

Dokumentstudien innefattar en djupare analys av projektens akter hos Arvsfonden. I akterna finns projektansökningar, årsrapporter och slutrapporter (och eventuella skriftliga kompletteringar, tidningsklipp och dylikt som projekten skickat till Arvsfonden). Materialet har samlats in av oss genom att vi har kopierat från akterna vid flera tidpunkter under perioden 2016–2019. Även årsrapporter och/eller slutrapporter analyserades i de projekt som hade lämnat in sådant underlag vid tidpunkten för materialinsamlingen.

Analysmetoden i dokumentstudien är en innehållsanalys där vi reflexivt har kodat och tolkat vårt kvalitativa material bestående av text. Till en början närmade vi oss materialet utan några särskilda föreställningar om vad det skulle kunna tänkas innehålla. Vi tog anteckningar kontinuerligt utifrån våra intryck och tankar (Hsieh och Shannon 2005). Allteftersom analysen pågått har vi identifierat teman som under analysförloppet guidat oss vidare i studien. Med andra ord har de kategorier som vi identifierade i del ett av dokumentstudien och de projektteman vi identifierade i den tematiska analysen vuxit fram ur det empiriska materialet (Kondracki, Wellman och Rasmussen 2002).

Dokumentstudie del ett

I den första delen av dokumentstudien gick vi igenom 77 projektansökningar⁷ vid två olika tidpunkter, våren 2017 och hösten 2018. Som ett första steg i analysen identifierades fem kategorier baserat på hur projekten beskrev sina projektidéer och verksamheter i ansökningarna. De fem olika projektkategorierna var:

- Idrotts- och föreningsliv
- Kultur och skapande verksamhet
- Hälsa/ohälsa
- Mänskliga rättigheter
- Arbete och socialt företagande

Fördelen med att kategorisera materialet var att den stora mängd data vi analyserade blev hanterbar. Nackdelen är att många projekt var svåra att placera i en kategori då de innehåller inslag av flera kategorier. På så sätt är kategorierna något trubbiga men vi menar icke desto mindre att de har haft ett värde för att kunna göra ett urval för djupare analys av det utvalda materialet.

Dokumentstudie del två

Den andra delen av dokumentstudien genomfördes under våren 2019. Då djupanalyserades 20 projektansökningar, årsrapporter och i förekommande fall även slutrapporter, vilka ligger till grund för föreliggande rapport. Vi valde ut de 20 projekten utifrån de 56 projekt som svarat på den enkät som skickades ut i januari

---

⁷ Eftersom satsningen pågick medan vi arbetade med utvärderingen och fler projekt har tillkommit har vi inte haft möjlighet att inkludera alla 100 projekt som ingått i satsningen. Se bilaga 3 för en fullständig lista av alla projekt i satsningen.

2019 (se avsnittet "Enkätstudie" nedan). Vidare byggde urvalet på ovan nämnda projektkategorier i avseendet att vi har valt projekt från samtliga kategorier. Detta var för att vi ville visa på bredden och variationen av projekt som ingår i *Nyanländasatsningen*. Vi ville också genom vårt urval visa på den geografiska spridningen av satsningens projekt över hela landet samt den lokala kontexten i termer av stor-, mellan- och småstad. Som ett tredje urvalskriterium tittade vi på vilka målgrupper projekten riktar sig till, exempelvis ensamkommande unga, tjejer, barn och deras familjer eller personer med funktionsnedsättning.

I samband med att vi valde ut 20 projekt valde vi även ut tre projekt till fallstudien (se Bilaga 1 – Översiktstabell över de 20 projekten utifrån urvalskriterier).

Fallstudie

En fallstudie av tre projekt möjliggjorde en både bredare och djupare kunskap om och förståelse av *Nyanländasatsningen*. Fallstudien har utöver en djupanalys av dokument och enkätsvar innefattat intervjuer med projektledarna samt projektmedarbetare och deltagare. Vi har även besökt projektens verksamheter och aktiviteter under tiden då fallstudien har pågått – från hösten 2018 till och med hösten 2019. Urvalet av dessa tre projekt gjordes för att i den mån det var möjligt spegla de urvalskriterier som styrde urvalet av de 20 projekten, det vill säga ovan nämnda fem projektkategorier, geografisk spridning samt målgrupp. Urvalet av projekt har således gjorts för att spegla de projektkategorier som identifierades i en första läsning av materialet. En förutsättning för inkludering i fallstudien var också att projektet fortfarande var pågående.

Följande projekt valdes ut för fallstudien: *Family Water Safety Program – Simkunnighet för nyanlända barn och familjer* (Svenska Livräddningssällskapet som bl.a. finns på mindre orter över hela landet), *Fipoh – Flerspråkig information om psykisk ohälsa* (Glokala Folkhögskolan i Malmö) och *Röster från Baba* (Stockholms stadsmission i Stockholm).

Enkätstudie

Enkätstudien genomfördes i januari 2019. Studien innefattar en enkät om 42 frågor som skickades ut till 89 projekt. Efter tre påminnelser hade vi fått in 57 svar, vilket innebar en svarsfrekvens på 63 procent. Förutom att enkäten belyser utvärderingens frågeställningar är flera av enkätfrågorna utformade med inspiration från den ovan nämnda heldagen där projekten från *Nyanländasatsningen* träffades. Detta innebar konkret att vi ställde specifika frågor i enkäten om projektens samt målgruppernas förändrade förutsättningar utifrån de migrations- och socialrättsliga lagändringarna samt de förskjutningar av välfärdsansvar från det offentliga till civilsamhället som projekten vittnade om på Arvsfondens heldag i september 2018.

Tematisk analys

När vi slutligen valt ut de 20 projekt som ingår i föreliggande rapport samt utifrån dessa valt ut tre projekt för en djupare fallstudie så närläste vi projektmaterialen. Genom en analys av projektdokumentation (projektansökningar samt i förekommande fall årsrapporter och slutrapport) samt enkätsvar gjorde vi i detta skede en tematisering av de olika projektens huvudfokus för att identifiera övergripande gemensamma teman i projektens aktiviteter och metoder. Följande tre teman har således identifierats:

1. Aktiviteter och aktivering
2. Kunskapsutjämnning och rättigheter
3. Mottagande och rättigheter

Dessa teman ligger till grund för analysen i del ett av kapitel tre som behandlar frågan om vilka aktiviteter och metoder projekten arbetar med för att främja etablering och delaktighet i samhället.

Etiska överväganden

Att bedriva forskning i sammanhang som rör människor på flykt i en omvälvande tid är alltid förenat med ojämlika maktrelationer, problem gällande representation, förtroende och misstanke, autonomi och rättigheter. Projektet medför därför utmaningar kopplade till forskningsetik. Vetenskapsrådet råder forskare inom humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning till att inför varje studie väga värdet av det väntade kunskapsbidraget mot risker som kan innebära negativa följder för deltagarna. Detta har vi beaktat under hela utvärderingsarbetet genom särskilda hänsyn, exempelvis har vi fört diskussioner med projektledare huruvida det varit lämpligt att intervjua deltagare som befunnit sig i en utsatt situation, anonymisering av deltagare samt ersättning för resekostnad för deltagare som deltagit i studien. Vi har försett intervjupersoner med en beskrivning av vårt arbete inklusive syfte och bakgrund (*informationskravet*) samt poängterat frivillighet och möjligheten att när de så önskar dra sig ur, bland annat genom att stämma av citat och text som berör deltagare inför publicering (*samtyckeskravet*). Vid intervjuer med deltagare har muntligt eller skriftligt informerat samtycke inhämtats beroende på individuella etiska hänsyn. I några fall har anonymisering av intervjupersoner skett för att skydda från eventuell negativ inverkan i något avseende (*konfidentialitetskravet*) och vi använder insamlade data enbart till att färdigställa studien (*nyttjandekravet*).

Tjugo projekt – en översikt

Översiktlig beskrivning av tjugo projekt

Här beskrivs översiktligt de 20 projekt vi valt ut i *Nyanländasatsningen* för att ge en bild av omfattning, geografisk spridning samt målgrupper. Projekten pågår i olika omfattning under perioden 2016–2021 och samtliga projekt utom två (*Ensamma barn på flykt* och *Vi-hubb*) var fortfarande pågående när rapporten skrevs. Totalt startade

nio projekt 2016, tio projekt startade 2017 och ett projekt år 2018. Projekten är ett-, två- eller treåriga. Bland de utvalda projekten för denna utvärdering löper alla utom två under tre år. Projekten redovisas årsvis och förlängning söks och godkänns därmed varje år. Totalt har de 20 projekten vi valt ut beviljats totalt 132 817 321 miljoner kronor och projektmedlens omfattning för specifika projekt varierar mellan 1 miljon kronor upp till 17 miljoner kronor. Totalt har 100 projekt beviljats 367 miljoner kronor inom ramen för *Nyanländasatsningen* sedan satsningens start 2016 fram till oktober 2019. Eftersom projektmedel betalas ut årsvis och de flesta projekt löper på i tre år, kommer minst 500 miljoner kronor att ha fördelats när samtliga projekt inom satsningen har genomförts. För en översikt över de 20 projekten utifrån urvalskriterierna se bilaga 1 och för en förteckning av samtliga projekt som ingått i *Nyanländasatsningen* se bilaga 3.

Målgrupper

Satsningens målgrupper är nyanlända barn och ungdomar med eller utan funktionsnedsättning samt vuxna med funktionsnedsättning. Arvsfonden har valt att inte definiera vem som bör räknas som "nyanländ", vilket betyder att det inte finns någon strikt begränsning eller kategorisering som styr projekten. Kategorin barn och unga i Arvsfondens indelningar definierar personer upp till 11 år som barn och personer upp till 25 år som ungdomar. Alla dessa målgrupper finns representerade hos projekten och såväl ensamkommande barn och unga som barn i familj omfattas, vilket kan betyda personer som befinner sig i en asylprocess, som fått uppehållstillstånd eller som befinner sig i papperslöshet. Eftersom dessa kategoriseringar är såväl tillfälliga som rörliga så förhåller sig flera av projekten också medvetet öppna i sina målgruppsdefinitioner. Målgruppen kan exempelvis beskrivas i termer av barn och unga med erfarenhet av flykt och migration. Ibland berörs målgrupperna i mer indirekta satsningar på till exempel föräldraskap. Ett exempel på det är projektet *Jämlik start i livet* som ger stöd till nyanlända föräldrar (främst mammor) med barn i åldern 0–5 år genom så kallade kulturtolkare, hembesök samt ger hjälp med myndighetskontakter och hälso- och sjukvårdskontakter. Ytterligare indirekta, eller sekundära målgrupper som finns representerade i projektet *Min rätt – Din roll* är olika aktörer kring ensamkommande barn så som gode män och ställföreträdande vårdnadshavare, då projektet har som syfte att förtydliga rollfördelningen mellan ställföreträdare och andra aktörer kring ensamkommande barn. I flera av projekten finns såväl en primär som en eller flera sekundära målgrupper.

Vissa av projekten är delvis finansierade av en annan finansiär än Arvsfonden. Verksamheten i projekt som bedrivs med stöd från andra finansiärer präglas av att de delvis har andra kriterier gällande målgrupp med mera att förhålla sig till. Ett exempel är projektet *Cirkus för hopp och styrka* som till 75 procent finansieras av AMIF-fonden och har Migrationsverket som ansökningspartner. Vid projektstart fick projektet endast inkludera asylsökande ungdomar som inte fyllt 18 år. Med anledning av att de flesta ungdomar fått vänta lång tid på beslut i sina asylärenden och att ett stort antal hunnit fylla 18 år, fick projektet efter en tid ändå tillåtelse att inkludera asylsökande ungdomar över 18 år efter första turnéperioden. Projektet beskriver i sitt enkätsvar gällande frågan om vilka hinder projektet iakttagit som påverkar genomförandet att de fortfarande upplever det som ett problem att endast få

inkludera barn och unga som är asylsökande, detta då det blir omöjligt att kontrollera asylstatus i samarbete med andra organisationer.

Geografisk spridning

De 20 projekt som ingår i vår utvärdering är utspridda över hela landet, men flest projekt finns i södra delen av Sverige och främst i Stockholm och Malmö. Ett flertal av projekten är också nationella, det vill säga har verksamhet i flera orter med spridning över hela landet.

3. Projektens erfarenheter ur ett organisationsperspektiv – framkomliga vägar och hinder

I det här avsnittet redogör vi för de framkomliga vägar som projekten identifierat som viktiga för att de ska bidra till satsningens syfte, nämligen att främja delaktighet och etablering i samhället för nyanlända barn och unga samt personer med funktionsnedsättning, förstå vilka hinder de har stött på liksom vilka lärdomar som gjorts på vägen. Vi belyser först hur projekten arbetar för att främja etablering och delaktighet i samhället genom en beskrivning av projektens syften och metoder. Här väver vi också in exempel på hur projekten hanterat de migrations- och socialrättsliga förändringarna under tiden för deras aktiviteter samt den eventuella spänning, i det sammanhanget, mellan etablering och delaktighet å ena sidan, och ovisshet om framtiden inom vissa målgrupper, såsom de som befinner sig i en asylprocess, i papperslöshet eller som fått ett tillfälligt uppehållstillstånd i Sverige, å den andra sidan. Slutligen belyser vi även vilka framkomliga vägar och hinder som projekten beskriver vid samverkan med olika aktörer samt i arbetet med att nå målgrupperna. Avsnittet berör således våra specifika frågeställningar som handlar om projektens erfarenheter ur ett organisationsperspektiv.

Del 1 – Projektens aktiviteter och metoder

Genom en analys av projektdokumentation (projektansökningar samt i förekommande fall årsrapporter och slutrapport) samt enkätsvar har en tematisering av de olika projektens huvudfokus gjorts för att besvara följande frågeställning: *Hur arbetar projekten för att främja etablering och delaktighet i samhället och vilka aktiviteter och metoder menar de kan främja etablering och delaktighet för satsningens målgrupper?* Vår intention har varit att identifiera övergripande gemensamma teman i projektens aktiviteter och metoder. Detta för att göra det omfattande materialet hanterbart och tydliggöra på vilka sätt projekten arbetar för att främja etablering och delaktighet. Följande tre teman har således identifierats:

- Aktiviteter och aktivering
- Kunskapsutjämning och rättigheter
- Mottagande och rättigheter

Ett flertal av projekten arbetar med flera av dessa teman, och de olika kategorierna är alltså inte på något sätt definitiva utan överlappar som regel. Vi har dock försökt identifiera just projektens huvudfokus så som det framträder i projekt- och verksamhetsbeskrivningar, indelat i dessa tre teman.

I enkäten som skickades ut till samtliga projektledare ställde vi frågan huruvida lagändringarna (t.ex. införandet av tillfälliga uppehållstillstånd som en huvudregel, restriktioner för familjeåterförening, gymnasielagarna samt indragen ersättning enligt LMA) påverkat förutsättningarna för att genomföra projektets aktiviteter så som de var tänkta från början. Av de 20 projekten var det totalt 13 (65 %) som svarade ja på frågan och 7 projektledare (35 %) som svarade nej. De projekt som svarade nej på frågan uppger ändå att lagändringarna påverkat projektets arbete på andra sätt, vilket vi redovisar i nästa avsnitt. Tidpunkten för projektstart kan givetvis också påverka svaret på frågan, då vissa projekt startat när förändringarna i lagstiftning och praxis redan genomförts vilket kan innebära att deras utgångspunkt ser annorlunda ut än de projekt som startade innan eller i samband med lagändringarna.

Vi ställde även frågan huruvida projektet får ägna tid och resurser åt att hantera sådant som inte ingår i projektets ursprungliga syfte, såsom att tillgodose basbehov (ordna sovplats, mat, ge rådgivning och stöd). Av de 20 projekten svarade 9 projektledare (45 %) ja på frågan och 11 projektledare (55 %) svarade nej. Detta innebär att 9 av de 20 projekten på olika sätt ägnat tid och resurser på stödinsatser som inte var avsedda från början. Det bör noteras att bland de 11 projekt som svarade nej på frågan så har två projekt delvis som syfte att tillgodose basbehov, juridisk rådgivning och socialt stöd (*Ensamma barn på flykt* samt *Röster från Baba*), och bägge dessa projekt uppger att behoven för sådana insatser ökat. Projekt som arbetar på en mer strukturell nivå och därmed har mindre direktkontakt med målgrupperna tenderar att svara nej på frågan om att tillgodose basbehov⁸.

Svaren på frågorna är talande för behovet av stöd som funnits hos nyanlända barn, unga och vuxna under den givna tidsperioden samt de förändrade förutsättningar som projekten stått inför att hantera. I nedanstående redogörelse för projektens aktiviteter och metoder har vi därmed också vävt in citat och erfarenheter som speglar hur projekten hanterat de migrations- och socialrättsliga förändringarna samt eventuella spänningar mellan etablering och delaktighet och den ovisshet om framtiden som finns inom vissa målgrupper.⁹ På detta vis behandlas även följande frågeställning: *Hur hanteras en eventuell spänning mellan etablering och delaktighet och den ovisshet om framtiden som finns hos vissa inom målgrupperna, till exempel de som fått tillfälliga uppehållstillstånd eller som befinner sig i en asylprocess eller papperslöshet?*¹⁰

⁸ Om vi räknar in svaren från samtliga 57 projektledare som svarat på enkäten blir siffrorna i stort sett desamma.

⁹ I förekommande fall har vi åtgärdat enklare skrivfel i de citat som finns med i rapporten.

¹⁰ Personer som befinner sig i papperslöshet innefattar samtliga som vistas i landet utan formella tillstånd. Det kan innefatta personer som av rädsla för avslag på sin asylansökan hållit sig undan myndigheter eller aldrig sökt asyl i Sverige samt personer som sökt asyl men fått avslag på sin asylansökan och därefter vistas i landet utan tillstånd. Majoriteten av de som projekten inom satsningen kommer i kontakt med är barn, ungdomar och vuxna som efter avslag på sin asylansökan befinner sig i landet utan tillstånd.

Tema: Aktiviteter och aktivering

Projekt som arbetar med aktivitet och aktivering:

Songlines – Jeunesses Musicales Sverige

Integration och hållbar utveckling genom aktivt friluftsliv – Miljöverkstan Flaten

Aktiv fritid – Individuell Människohjälp (IM)

KOD för Sverige – Rosengårds Folkets hus

Cirkus för hopp och styrka – Clowner utan Gränser

DIN framtid – Tegs SK Hockey Ungdom

Vi-hubb – Tanke & Handling

I flera av projekten har **aktiviteter** eller **aktivering** i sig varit huvudmålet. Dessa projekt har som syfte att organisera någon typ av aktivitet som involverar barnen och ungdomarna, till exempel träffar med sport-, musik-, dans-, frilufts- eller teaterverksamhet. Syftet är således att inkludera barnen och ungdomarna i ordinarie kulturell verksamhet eller idrotts-/föreningsliv, för att de ska kunna ta del av samma verksamhet som andra barn och unga i Sverige samt att bredda det svenska kulturutbudet. Vissa projekt arbetar också i termer av aktivering genom arbetsmarknadsintegrerande insatser.

Juenneses Musicales Sveriges projekt *Songlines* – som fått stor uppmärksamhet (bland annat då Sting valde att skänka Polarprispengarna till projektet) – syftar till att hjälpa ensamkommande ungdomar att tillsammans med samarbetspartner såsom kulturskolor, ungdomsgårdar och studieförbund på olika orter hitta till svenska musikfritidsaktiviteter och få träffa svenska vänner. Musiken används som redskap för språkinläring och integration genom att ungdomarna får lära av varandras rytmer, språk och toner. Ungdomarna stöttas också i att själva vara med och arrangera aktiviteter. På enkätfrågan huruvida projektets mål, innehåll och aktiviteter förändrats väsentligt sedan projektstart uttrycker projektledaren sin förvåning över att integrationsarbetet är så eftersatt inom kulturområdet, att kulturutövandet i Sverige är nästintill helt baserat på västerländsk kultur, kunskap och musik, vilket inneburit att de insett att projektet måste satsa mycket mer på kompetenshöjande insatser. Både vad det gäller kunskap och förståelse för en person som flytt samt vilka behov hen har, men också kunskaper inom kulturområdet. Projektledaren beskriver också i årsrapporten för projektår två hur de som arbetar i projektet oundvikligen har fått andra roller och funktioner än vad de föreställt sig vid projektstart, på grund av det förändrade migrationspolitiska läget:

Det som har varit minst bra 2017 är målgruppens extremt tuffa situation. Merparten av våra deltagare har blivit uppskrivna i ålder, fått både ett, två och tre avslag, har förlorat sin plats på HVB-hemmet, sin gode man, tvingats lämna skola och vänner och så vidare. Detta har lett till stor psykisk ohälsa vilket gjort att musiken och Songlines grundvision ibland kommit i andra hand. Men

Songlines har också många gånger varit en räddning. Många av våra projektledare har gjort ett makalöst socialt arbete som de nog inte kunnat föreställa sig att de skulle vara med om när de satte igång. Detta har också inneburit att många av oss manifesterat och engagerat oss politiskt. Det har varit oundvikligt.

Integration och hållbar utveckling genom aktivt friluftsliv är Miljöverkstan Flatens friluftspjekt för ungdomar. Projektet syftar till att göra det till en självklarhet att tillgången till Sveriges natur ska vara lika stor för alla. Genom att unga i åldern 16–25 år får prova på allt från skidåkning, överlevnad, paddlande och lägerliv till parkour i skogen, fyller projektet en viktig social funktion. Liksom *Songlines* möjliggör aktiviteterna vänskap och språkträning. Projektet arrangerar även naturaktiviteter med språkintruktionsklasser på skoltid. Genom att anställa deltagare som ungdomsledare fungerar projektet också som ett första kliv in på arbetsmarknaden. Projektledaren beskriver vidare i enkätsvaret att deltagarnas situation och mående påverkar verksamheten:

Fler av våra deltagare har blivit hemlösa, vissa har blivit papperslösa och andra har fått tillstånd att stanna i landet men bara tillfälligt. Några av våra aktiva deltagare har flyttat till Frankrike. Andra gått under jorden. Som sagt, förutsättningarna för att genomföra projektets aktiviteter har inte ändrats nämnvärt, men vi som är anställda i projektet har fått betydande roller även utanför själva aktiviteterna för många [...] bland annat har vi hjälpt till med att hitta boenden, länka samman deltagare med andra som kan hjälpa till, funnits där som stöd vid intervju på Migrationsverket m.m.

Projektledaren beskriver liksom *Songlines* projektledare att de som arbetar i projektet har utgjort ett viktigt socialt stöd samt att aktiviteterna erbjuder en möjlighet att tänka på något annat en stund och att tillsammans med andra ha roligt.

Projektet *Aktiv fritid* som drivs av Individuell Människohjälp syftar till att fler nyanlända barn och ungdomar ska ha en fritidsaktivitet, oftast genom deltagande i föreningslivet. Projektet bygger på att barnet själv får välja aktivitet och att en volontär följer med barnet vid ett eller flera tillfällen samt att projektet är behjälpligt med vissa kostnader för utrustning och föreningsavgifter för att på så sätt möjliggöra deltagande. Eftersom vissa aktiviteter kräver en viss utrustning redan vid provtillfället samlar Individuell Människohjälp samordnare in fritidsutrustning via exempelvis företag och privatpersoner, som barn och ungdomar sedan kan låna i samband med ett provtillfälle. I de fall barnet eller ungdomen önskar fortsätta med en aktivitet, men vårdnadshavaren inte kan bekosta utrustningen eller medlemsavgifter, var projektets volontärer vid projektstart behjälpliga med att stötta vårdnadshavare att ansöka om kostnader för utrustning och avgifter via en lokal stiftelse. Under projektets första år lades dock denna stiftelse ner, vilket gjorde att aktiviteterna stannade av. Som en nödlösning beviljade således Arvsfonden en tilläggsansökan från *Aktiv fritid* för att finansiera uppstartsstöd för aktiviteter under en kortare period. Projektledaren beskriver i enkätsvaret att en avgörande faktor för projektets genomförande är möjligheten att finansiera aktiviteter, då många familjer befinner sig i en svår

ekonomisk situation. Det är även helt avgörande med någon form av samordningsfunktion för kontakter mellan volontärer, deltagarna och föreningar/arrangörer av fritidsaktiviteter. Vidare beskriver projektledaren hur aktiviteterna kan ha olika betydelse och funktion beroende på i vilken situation barnen och ungdomarna befinner sig:

Alla barnfamiljer vi fått kontakt med har haft uppehållstillstånd, vilket har givit en trygghet, och utrymme för barnen att engageras i en fritidsaktivitet. De ensamkommande asylsökande ungdomar vi hjälpt har levt i en otrolig otrygghet, men där har fritidsaktiviteten varit extra viktig för dem, då det givit dem en rutin i vardagen.

KOD för Sverige, ett projekt som drivs av Rosengårds Folkets hus i Malmö, arbetar också med att tillgängliggöra olika kulturverksamheter genom att utveckla nyanlända ungdomars intresse för kultur genom att belysa och bredda befintliga plattformar och metoder i Malmö och Skåne. Projektet har arbetat med ett flertal olika aktiviteter och events, som flera av deltagarna själva varit med och arrangerat. För att nämna några av de veckovisa återkommande aktiviteterna så har musikklasser hållits med fokus på eritreansk och afghansk musik, målarverkstad, teatergrupp, danskurs samt en tjejgrupp med olika aktivitetsinnehåll som leddes av en tjej med egen erfarenhet av att komma som ensamkommande till Sverige. Samtidigt som de projekt som beskrivs i detta avsnitt arbetar med att tillgängliggöra och bredda olika verksamheter för målgrupperna så är syftet – som citatet ovan belyser – även att erbjuda tillgång till lustfyllda aktiviteter och en paus i den annars tunga tillvaro som många av barnen och ungdomarna befinner sig. Projektledaren ger uttryck för just detta i årsrapporten för projektets första år:

Första verksamhetsåret var ett tufft år med omplaceringar, åldersbedömningar, en ökad papperslöshet bland unga, rädsla för gränspoliserna vilken tog sig uttryck i att de papperslösa inte längre vågade komma till Folkets Hus, psykisk ohälsa, ungdomar som inte längre orkar med skolan på grund av omständigheterna i relation till asylprocessen, deportationer, att familjer splittras, ungdomar som försvunnit och sedan ringt från gatorna i andra europeiska storstäder, frihetsberövanden, avslag på familjeåterföreningar, ungdomar som blivit hemlösa ... I det svåra har kulturutövandet bidragit till ett andrum, samtidigt som det också har blivit ett naturligt möte för även de svårare samtalen. Vi har format ett rum för unga där vi genom dialoger och möten med individer får en insyn i vad de är intresserade av men också vad de behöver för typ av hjälp i mötet med samhällsfunktioner.

KOD för Sverige arbetar således, liksom många av de övriga projekten, med andra viktiga funktioner än det som varit huvudsyftet. Förutom att organisera kulturaktiviteter och utflykter har projektet arbetat med att bygga nätverk med andra aktörer i Malmö, bland andra ett flertal Arvsfondsprojekt som också ingår i *Nyanländasatsningen* såsom exempelvis *Ensamma barn på flykt* och *Nyckeln* för att hantera de migrationspolitiska förändringarna. Projektledaren ingår exempelvis i ett

nätverk med syfte att utveckla ett medföljarprogram – ett initiativ som uppkommit med anledning av det politiska läget – som innebär att personer ska kunna följa med som stöd till olika myndigheter eller till exempel i samband med bostadsletande med anledning av att god man inte gör det eller på grund av avsaknad av rätten till god man. Läxhjälp är ett annat exempel på en aktivitet som ordnades efter behov och önskan från målgruppen med anledning av införandet av gymnasielagen, då studier blivit avgörande för möjligheten att beviljas ett uppehållstillstånd. Ett samarbete med Kvarnby folkhögskola att ordna skolgång för de som av olika anledningar inte fått gå i skola har också möjliggjorts av samma anledning. På så sätt har projektet också kunnat se till ungdomarnas faktiska behov inom ramen för projektets verksamhet. Projektet arbetar också med demokrati och ungdomars möjlighet att påverka i samhället, vilket har utmynnats i manifestationer samt inriktning mot politiska frågor i det kulturella utövandet. Liksom projektledaren för *Songlines*, lyfter projektledaren fram att erfarenheter av fler kulturella uttryck än det västerländska har varit en värdefull del i projektets kulturarbete.

Projektet *Cirkus för hopp och styrka* som drivs av Clownen utan gränser har som mål att genom att erbjuda lustfyllda aktiviteter i form av cirkusföreställningar, workshoppar och cirkus-/clownträning stärka känslan av egenmakt, förbättra den psykosociala hälsan samt öka möjligheter att snabbt etablera sig i samhället för asylsökande ensamkommande minderåriga samt barn och deras vårdnadshavare. För att nå detta mål arbetar de även med personal inom mottagandesystemet och civilsamhället/utbildningsystemet som sekundär målgrupp. Projektledaren menar att antalet personer som arbetar med människor på flykt har blivit färre än när ansökan skrevs samt att de som jobbar kvar med målgruppen verkar under större press och har det väldigt tufft då många vittnar om att det känns hopplöst. Därför menar projektledaren att *Cirkus för hopp och styrka* fyller en oerhört viktig funktion:

Vårt projekt ger målgruppen en positiv stund och en kort paus i att tampas med oron i ovissheten. Vi vet att det ger positiva effekter att skratta och må bra och bidrar till målgruppens välbefinnande. I arbetet med övriga deltagare så vet vi att vårt arbete ger deltagarna verktyg för att arbeta vidare med målgruppen för att öka deras välbefinnande och att hjälpa integrering i samhället via lek och positiva möten.

Projektet *DIN framtid* som drivs av Tegs SK Hockey Ungdom syftar till att ge ensamkommande barn och ungdomar en bättre tillvaro och stöd inför framtiden. Genom den så kallade DIN-metoden integreras frågor om Demokrati med Idrottsliga och Nätverksbyggande aktiviteter (DIN) i en gemensam kontext. Metoden utgår från att deltagarna deltar i idrottsliga aktiviteter och att projektet genom dessa får möjlighet att arbeta med frågor om föreningsdemokrati, antidiskriminering och mänskliga rättigheter samt skapa processer som breddar deltagarnas nätverk i Umeå och Sverige. På liknande sätt som projektledaren för *Integration och hållbar utveckling genom aktivt friluftsliv* beskriver det, så menar projektledaren för *DIN framtid* att även om lagändringarna inte har påverkat projektets förutsättningar för att genomföra projektets aktiviteter så som de var tänkta från början så arbetar de ändå med att hantera ovissheten hos deltagarna:

Vi har märkt ett stort behov hos målgruppen av att prata om just detta. De flesta av projektets deltagare är i samma sits och vill gärna prata med någon utomstående för stöd. Vi har därför haft en hel del sociala aktiviteter såsom biljard där det, utan att vara utpekande eller ett uppenbart syfte, underlättat för dialog och samtal gällande ovisshet om bostad, asyl och brist på motivation för skola och att lära sig ett språk när man inte vet om man får stanna i landet. Vi upplever att man kan göra skillnad genom att finnas till som "kompis" och inte bara ledare av aktiviteter.

Projektet *Vi-hubb* som drivs av Tanke och Handling syftar till att utveckla en modell för integration genom socialt företagande i samarbete med offentlig sektor och näringslivet. Projektets mål är att föra målgruppen närmare arbetsmarknaden och stärka språkinläring genom att erbjuda verksamheter där målgruppen kan arbetsträna under eller i anslutning till skolan. I sin fortsättningsansökan beskriver projektledaren att tanken från början var att målgruppen skulle bestå av ungdomar i asylprocess eller som fått permanenta uppehållstillstånd, vilket har ändrats till att även inkludera de som fått tillfälliga uppehållstillstånd och de som fått avslag och väntar på verkställighet. På så sätt vill projektet öka chanserna för ungdomar att få stanna i Sverige genom att bidra till en ökad möjlighet att få en anställning och uppehållstillstånd på grund av arbete. Projektet arbetar även med att möjliggöra för ungdomarna att tillskansa sig kunskaper som de kan ha nytta av oavsett vilket land de kommer leva i. Exempelvis har projektet satsat på metallkunskaper såsom svetsning, vilket är en bristvara på den svenska arbetsmarknaden men även en möjlighet till försörjning i Afghanistan. Liksom övriga projekt har *Vi-hubb* fungerat som en ventil i tillvaron samtidigt som projektets huvudsyfte fått en viktig funktion för att hantera lagändringarna:

Oavsett hur mörka omständigheterna har verkat så har projektmiljön varit en fristad där deltagaren kunnat fokusera på något annat. För de som har fått anställning så kan det vara skillnaden på om de får stanna i Sverige eller inte och i förlängningen i värsta fall skillnaden på liv och död.

Vi-hubb avslutades 2018 men fortsätter i form av två arbetsintegrerade sociala företag, ett i Vaggeryd och ett i Norrtälje. Projektledaren beskriver i slutrapporten att projektets framgångsfaktorer förutom en bra projektidé som varit väl anpassad till den lokala arbetsmarknaden och ett brett kontaktnät i det omgivande samhället varit följande:

Att arbeta med arbetsintegration är tidsödande. Särskilt gäller detta om deltagaren är asylsökande. Kontakterna med myndigheter, främst Migrationsverket, gör att resurser behöver läggas på det som inte är direkta projektmål men att ta sig tiden till detta är ändå en förutsättning för att nå framgång och den bilden kan projektet understryka [...] Att arbeta med individen oavsett legal status. Det ger ett humant mervärde som skapar goda ambassadörer bland deltagarna.

Tema: Kunskapsutjämning och rättigheter

Projekt som arbetar med kunskapsutjämning och rättigheter:

Lyssna på mig – Rädda Barnen

Nyanlända barn, idrott och inkludering – Barnens rätt i samhället (Bris)

Ensamma barn på flykt – Skåne stadsmission

Röster från Baba – Stockholms stadsmission

Nyfiken – Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU)

Fipoh (Flerspråkig information om psykisk ohälsa) – Lokala folkhögskolan

Simkunnighet för nyanlända barn och familjer – Svenska Livräddningssällskapet

De projekt som främst arbetar med **kunskapsutjämning och rättigheter** handlar i stort om att på olika sätt arbeta med att förmedla och stärka kunskaper om och inom målgrupperna samt att på olika sätt arbeta för att säkerställa målgruppernas rättigheter för att på så sätt verka för delaktighet och etablering i samhället.

Både Rädda Barnens projekt *Lyssna på mig* och Bris projekt *Nyanlända barn, idrott och inkludering* har utvecklat nationella stödlinjer för att tillgodose behov och rättigheter för barn och unga med erfarenhet av flykt, dock med olika fokus och målgrupp. Den stödlinje som Rädda Barnen utvecklat ska också tas över av Bris i samband med att finansieringen från Arvsfonden upphör.

Syftet med *Lyssna på mig* är att i samarbete med Ensamkommandes Förbund säkerställa att nyanlända barns och ungas rättigheter och delaktighet tillgodoses i Sverige, vilket innefattar en stödlinje på åtta olika språk dit barn och unga kan ringa för att få stöd och hjälp, att utbilda barn och unga i barnkonventionen, skapa regionala påverkansråd samt hålla årliga hearings dit representanter från olika aktörer med möjlighet att förbättra barns och ungdomars situation bjuds in. En viktig del av projektet handlar om att arbeta med kapacitetsutveckling av Ensamkommandes Förbund för att de ska kunna arbeta med påverkansaktiviteter mer självständigt och långsiktigt (se vidare kapitel fyra "Projektens erfarenheter ur ett individperspektiv – målgruppernas delaktighet"). Exempel på ett flertal orosanmälningar till IVO samt socialtjänsten som har genomförts med anledning av inkommande samtal finns dokumenterade i årsrapporterna, i detta fall i årsrapporten för år två:

En pojke, 17 år, har behövt flytta flera gånger under de sista åren på grund av missförhållanden på boenden. Han vill nu bo kvar där han är. Han fungerar bra i skolan och har en psykologkontakt. Han har haft psykiska besvär under en längre tid men mår nu bättre. Hans socialsekreterare säger att han måste flytta till en kommun i Norrland. Han mår jättedåligt och funderar på att ta sitt liv om han måste flytta. Vi gör en orosanmälan. Efter ett längre samtal med socialtjänsten får han stanna så länge hans barnpsykiatriska kontakt pågår.

Bris stödlinje som utvecklats som en del av projektet *Nyanlända barn, idrott och inkludering* har en annan målgrupp än *Lyssna på migs* stödlinje, nämligen idrottsledare och tränare som kan få stöd direkt av Bris kuratorer för att möta och samtala med barn med erfarenhet av flykt de möter i sina verksamheter. I projektet ingår även att i samarbete med Riksidrottsförbundet ta fram ett kunskapspaket med verktyg för idrottsledare, tränare och organisationsledare att möta och samtala med målgruppen samt en digital informationssatsning för att nå ut till nyanlända barn och unga med information om det stöd som finns från Bris och andra samhällsinstanser. I likhet med andra projekt beskriver projektledaren situationen för målgruppen på följande sätt i sitt enkätsvar angående lagändringarnas påverkan:

Vi har tydligt märkt hur lagändringen har påverkat situationen för barn och unga negativt, kopplat till oro och rädsla för att inte få stanna. Ledare kan beskriva hur barn som kommit på träningar plötsligt inte dyker upp – vilket skapar en oro både bland vuxna ideella och andra barn om vad som har hänt. Dock har lagändringen inte påverkat projektets genomförande i stort.

Skåne stadsmissions projekt *Ensamma barn på flykt* arbetar liksom *Lyssna på mig* med att säkerställa rättigheter samt att lyfta målgruppens egna röster och erfarenheter, men med särskilt fokus på de ensamkommande barn och unga som befinner sig utanför asylprocessen eller som aldrig sökt asyl i Sverige. Den övergripande målsättningen handlar om att verka för att möjliggöra en regulariserad vistelse i Sverige samt att minska den sociala utsattheten inom gruppen, dels genom direktstödsarbete på individuell basis, dels genom att öka kunskapen om de egna rättigheterna inom målgruppen. Projektet arbetar på flera olika sätt och erbjuder utöver juridisk rådgivning även en mix av sociala och rättighetsbaserade aktiviteter – allt ifrån bio och bad till workshoppa på temat "juridiskt självförsvar" eller en träff med ordförande i social- och arbetsmarknadsnämnden så att de unga själva kan berätta om situationen för unga i papperslöshet i Malmö och ställa frågor om politiska beslut som berör dem. Som svar på enkätfrågan som handlar om huruvida lagändringarna påverkat förutsättningarna för att genomföra projektets aktiviteter så som de var tänkta från början, beskriver projektledaren att projektet från början arbetade mer preventivt men hur detta har kommit att förändras drastiskt:

Restriktionerna av LMA och övriga förskjutningar i välfärden har bidragit till en ökande social utsatthet för målgruppen: fler unga hamnar utanför snabbare när myndigheter vänder dem ryggen. Den s.k. gymnasielagen har bidragit till ett mer komplicerat rättsläge som gör det svårare att arbeta med råd och stöd på grund av föränderliga förutsättningar och avsaknad av tydlig rättslig vägledning och praxis. Gymnasielagen har varit ett väldigt viktigt verktyg för regularisering av delar av målgruppen som vi inom projektet arbetat med intensivt sedan i våras. Men denna utveckling har också resulterat i att projektet nu i större utsträckning hårbärgerar två grupper av ensamkommande – de som omfattas av lagen och de som inte gör det, vilket resulterat i svåra avvägningar kring hur projektets resurser bör fördelas och hur detta påverkar dynamiken inom målgruppen.

Utsattheten är oerhört stor även bland de som beviljats TUT då många saknar boende och kunskapsglappet hos de myndigheter och viktiga vuxna de möter är enormt. Samtidigt är gruppen som lever helt utanför samhällets skydd utan papper ännu större.

Det projektledaren beskriver här speglar det som flera av projekten tampas med, nämligen hur svårt det är att arbeta med begränsade resurser när det finns obegränsade behov av stöd samt att även de projekt som aktivt arbetar för att motverka just skillnadsskapande genom rättslig status tvingas att förhålla sig till det på ett eller annat sätt i förhållande till resursfördelning.

Stockholms stadsmissions projekt *Röster från Baba*, som riktar sig till samma målgrupp som *Ensamma barn på flykt*, det vill säga barn och ungdomar som saknar formella uppehållstillstånd har liknande erfarenheter av detta. Syftet med *Röster från Baba* är att förbättra möjligheterna för dessa barn och unga att få en trygg och mer långsiktig lösning på sin situation samt att ungdomarna ska vara delaktiga i den processen och att deras egna erfarenheter och åsikter ska lyftas fram. Stockholms stadsmission har också drivit olika projekt som egentligen riktar sig till samma målgrupp, men det som skiljer dem åt är just deras legala status, vilket inte bara blir problematiskt för organisationen utan även för de barn och ungdomar som verksamheten kommer i kontakt med.

Projektet *Flerspråkig information om psykisk ohälsa – Fipoh* som drivs av Glokala folkhögskolan i Malmö har flera syften. Dels att förbättra den psykiska hälsan bland barn och ungdomar med erfarenhet av flykt, och därmed bredda möjligheterna till en större delaktighet i samhället, dels att öka kunskapen om målgruppens psykiska ohälsa/hälsa. Liksom många av satsningens projekt vittnar även *Fipoh* om att det är svårt att uppnå dessa syften i den rådande samhällspolitiska kontexten. I sitt enkätsvar beskriver projektledaren:

Det är extremt svårt att arbeta, inte bara med etablering och delaktighet, utan även psykisk hälsa när uppehållstillstånden är temporära, ovissheten total och asylprocesserna så långa som de är. Det är enligt all medicinsk vetenskap omöjligt att bearbeta ett trauma om det finns en reell risk till att tvingas tillbaka till det, eller när den nuvarande situationen inte känns trygg. Det blir ju därför ibland, vilket en förstår, provocerande för de unga vi möter om vi börjar tala om avslappningsövningar, sömnrutiner eller fysisk aktivitet som metoder, då det är de akuta problemen som avslag, hemlöshet eller inga pengar som är de relevanta. Då även vården tar upp dessa metoder finns sällan någon tilltro hos ungdomen till att den kan hjälpa i situationen. Mot denna bakgrund handlar till största delen de berättelser som deltagarna skickar in och formulerar om väldigt desperata och allvarliga situationer, om hur de känner meningslöshet och uppgivenhet. Vi har därför, som ovan nämnt, mer satsat på aktiviteter i grupp, för att främja hälsa och gemenskap, där ungdomar kan komma ut, träffa andra och förstå att det är flera som är i liknande situationer.

Både *Röster från Baba* och *Fipoh* ingår i utvärderingens fallstudie som finns att läsa om i kapitel fem.

RFSU:s projekt *Nyfiken* är också det ett rättighetsbaserat projekt men som syftar till att förbättra unga nyanländas sexuella hälsa och kunskap om sexuella rättigheter. Projektets primära målgrupp är nyanlända, asylsökande och papperslösa ungdomar i åldern 15–25 år, i första hand de som befunnit sig mindre än fem år i Sverige. För att uppnå målet arbetar projektet med workshoppar och sexualupplysningsträffar med ungdomar, men även med utbildning av en sekundär målgrupp som består av personal som möter ungdomarna, framförallt anställda på HVB-hem, men även personal på ungdomsmottagningar och fritidsgårdar samt volontärer inom andra frivilligorganisationer som arbetar med social verksamhet för unga nyanlända. Projektledaren uppger att den ovissa situation som många unga nyanlända befinner sig i med anledning av lagändringarna ofta har en negativ inverkan på den sexuella hälsan.

Ett projekt som däremot inte vittnar om att de samhällspolitiska omständigheterna påverkat projektets genomförande nämnvärt är *Simkunnighet för nyanlända barn och familjer* som drivs av Svenska Livräddningssällskapet. Projektet syftar till att öka simkunnigheten hos målgruppen nyanlända barn, unga och deras familjer genom att utbilda simlärare och Vattensäkerhetsambassadörer som har egen erfarenhet av migration men som har uppehållstillstånd. Genom utbildningar och simskolor syftar projektet till att målgruppen ska få kunskaper i både simfärdighet och vattensäkerhet och på så sätt kunna delta i samhället på lika villkor som de som kan simma och har kunskaper om vattensäkerhet. Även *Simkunnighet för nyanlända barn och familjer* ingår i utvärderingens fallstudie som finns att läsa om i kapitel fem. Vi behandlar där frågan om tänkbara orsaker till att de samhällspolitiska förändringarna inte haft samma betydelse.

Tema: Mottagande och rättigheter

Projekt som arbetar med mottagande och rättigheter:

Disabled Refugees Welcome (DRW) – Independent Living Institute (ILI)
Svenska för döva nyanlända – Västanviks folkhögskola
Min rätt – Din roll – Riksförbundet frivilliga samhällsarbetare
Förnyelselabbet – Stiftelsen Svensk Industriedesign (SVID)
Momentum Gnesta – Art Lab Gnesta
Jämlik start i livet – Föreningen Tidigt Föräldrastöd

De projekt som arbetar med **mottagande och rättigheter** arbetar liksom projekten inom temat **kunskapsutjämning och rättigheter** med att stärka kunskaper om och inom målgrupperna med utgångspunkt i ett rättighetsbaserat arbete, men med fokus på de mottagandestrukturer som rör olika målgrupper och arenor/aktörer.

Projektet *Disabled Refugees Welcome (DRW)* har som syfte att utveckla nya metoder som skapar bättre förutsättningar för mottagande och vad de kallar "ömsesidig integration" av nyanlända med normbrytande funktionalitet. Målet är att genom träffar och intervjuer med målgruppen samla kunskap om och dokumentera målgruppens behov samt utveckla aktiviteter som i framtiden kan bli en naturlig del av det svenska mottagningsystemet. DRW har bland annat tagit fram en informationshandbok till offentliga aktörer och civilsamhället som arbetar med migranter med normbrytande funktionalitet, vilken bygger på en analys av hur systemet fungerar för målgruppen utifrån deras egna berättelser. Projektet anordnar även temadagar såsom "LSS och Migration" för att sprida information om projektet och målgruppens behov. Projektet arbetar även för att skapa nätverk med civilsamhälle och offentliga aktörer som arbetar med mottagande/etablering av nyanlända med normbrytande funktionsförmågor för att samtliga verksamheter ska ha kännedom om varandra och kunna hänvisa målgruppen till relevant aktör. Exempelvis har projektet genomfört rundabordssamtal med Stockholms stads socialförvaltning med syfte att förstärka samverkan mellan den ideella sektorn och myndigheter som är ansvariga för frågor rörande funktionshinderpolitik. Projektledaren menar att en av projektets viktigaste framgångsfaktorer är att projektet drivs av en brukarorganisation vilket innebär att målgruppen själva deltar i planering, genomförande och fortlevnad. Vad det gäller hinder så utgör brist på tillgänglighet för att kunna läsa SFI ett av de största problemen enligt projektledaren, vilket också påverkar den psykiska hälsan negativt. Försörjningskraven för familjeåterförening, som ställer höga krav på såväl bostad som inkomst, drabbar personer med normbrytande funktion särskilt hårt i två led. För det första tas ingen hänsyn till försvårande omständigheter att få till stånd en ansökan inom tidsfristen på tre månader, vilken innebär att du måste ha ansökt om familjeåterförening inom tre månader efter att du beviljats uppehållstillstånd med flyktingstatus för att undvika försörjningskravet som därefter tillämpas. För det andra tillämpas försörjningskravet för familjeåterförening strikt trots bristande förutsättningar i form av ett anpassat arbete/alternativa inkomstkällor med tillräcklig omfattning för att uppnå kraven. Den osäkra situation som personerna lever i mot bakgrund av rådande migrationspolitik gör också att projektet behöver ge mer stöd och samhällsinformation, många behöver till exempel hjälp med att överklaga beslut, på bekostnad av att projektet inte kunnat genomföra sina utbildningar i den utsträckning som var tänkt.

Projektet *Svenska för döva nyanlända* som drivs av Västanviks folkhögskola arbetar just med att tillgängliggöra SFI-undervisning genom att producera ett digitalt och visuellt utbildningsmaterial för döva vuxna och ungdomar som flytt eller flyttat till Sverige. Efter projektets slut ska ett webbaserat utbildningsmaterial finnas tillgängligt för lärare och elever att användas i SFI-undervisningen på nivå A–C samt för självstudier. Utbildningsmaterialet testas i referensgrupper med målgrupp och pedagoger som finns i Leksand (huvudgrupp), Örebro, Malmö, Göteborg och Stockholm. I projektansökan beskriver projektet att döva personer som kommer till Sverige ofta har en mycket begränsad skolgång och i vissa fall inte heller ett nationellt teckenspråk. Därför måste de först få möjlighet att lära sig svenskt teckenspråk för att därefter kunna tillgodogöra sig undervisning i det svenska skriftspråket. Projektledaren menar att projektet inte stött på så stora problem till följd av de migrationspolitiska förändringarna men uttrycker hur viktigt projektet är för denna målgrupp:

Det är självklart många som inte vet hur framtiden ser ut men i de fall vi mött eleverna är det ändå en mycket positiv stämning. Alla uttrycker en glädje över att "äntligen" få undervisning på teckenspråk och de är kunskapstörstande. Har missat mycket ...

Västanviks folkhögskola i Leksand är den enda aktören som arbetar med nyanlända döva i Sverige. Sedan 2009 har Migrationsverket avtal med Västanviks folkhögskola om boende och utbildning i svenskt teckenspråk för asylsökande, vilket innebär att nyanlända döva erbjuds möjligheten att bo och lära sig svenskt teckenspråk inom folkhögskolans organisation, upp till sådan nivå att Migrationsverket ska kunna påbörja en asylutredning. Det är med andra ord inte ovanligt att nyanlända döva ges möjlighet att studera svenskt teckenspråk innan en asylutredning kan påbörjas. Det talar också för att projektet fyller en viktig funktion på ett område som är eftersatt inom mottagandeverksamheten och där det råder stor brist på forskning (se Holmström 2019).

Projektet *Min rätt – Din roll* har som övergripande mål att stärka rättssäkerheten för ensamkommande barn genom att se till att ensamkommande barn har bättre kunskap om insatsen god man/särskilt förordnad vårdnadshavare, sina rättigheter och rollfördelningen mellan de olika aktörerna som ska bistå barnet på olika sätt. Projektet undersöker, prövar och genomför metoder för att dels öka barnens möjlighet till inflytande i insatserna, dels stödja ställföreträdarna i sina uppdrag att utföra en mer rättssäker insats. Projektet har bland annat producerat filmer och skriftligt material för såväl ungdomar som för aktörerna runt barnen/ungdomarna som förtydligar rollfördelningen, hållit gemensamma workshoppar med ungdomar och ställföreträdare samt tagit fram ett startkit som såväl ungdom, ställföreträdare som myndighet kan använda från uppdragets början fram till dess avslut. Eftersom de omfattande begränsningar som gjorts i flyktmottagandet påverkar antalet barn som kommer till Sverige, är det numera endast större kommuner som har tillräckligt många ungdomar och därmed resurser för att genomföra de aktörsmöten som anordnas inom ramen för projektet. Projektet har således fått inrikta sig på större kommuner samt arrangera/medverka vid större seminarier där fler aktörer kan samlas på ett och samma ställe. Projektet arbetar liksom många av de andra projekten opinionsbildande och har bland annat drivit frågor om ensamkommande barns rätt till kontaktperson enligt socialtjänstlagen samt rätt till att behålla sin gode man vid åldersuppskrivning genom debattinlägg, pressmeddelanden, föreläsningar och uppvaktningar av tjänstemän på olika departement.

Projektet *Förnyelselabbet* har som syfte att verka som en sektorsövergripande innovations- och samverkansplattform för att avhjälpa brister ur målgruppens perspektiv i det nationella välfärdssystem som möter nyanlända barn och unga. Genom att samla aktörer och invånare i design- och policylabb – en populär metod inom tjänstedesign – arbetar de med att synliggöra olika aktörer och framför allt hur deras tjänster påverkar invånarnas hela liv. På så sätt går labbet ut på att synliggöra behov och förstå hur och vad som bör åtgärdas. *Förnyelselabbet* har till exempel tillsammans med ensamkommande barn och flertalet aktörer fokuserat på asylprocessens två första veckor för att utforska och ta fram idéer på hur mottagandet kan förbättras. På uppdrag av Skolverket har *Förnyelselabbet* tillsammans med Vaggeryds kommun även utforskat arbetssätt för hur nyanlända barn och familjer kan komma in i det svenska skolsystemet med utgångspunkt i de

behov som barn, vårdnadshavare och skolpersonal uttryckt. Projektledaren beskriver i årsrapporten för det första projektåret att de insett att de måste utgå mer från den lokala kontexten:

En viktig del av vår analys i slutet av 2017 och början av 2018 var att vi når längre om vi skapar ett lokalt engagemang kring målgruppen. Vi identifierar policyhinder lokalt som vi sedan för med oss till nationella beslutsfattare. Vi har skapat en labbmodell för nyanlända labbet som utgår ifrån lokal kontext och som sedan bygger uppåt.

Enligt projektledaren har de migrationspolitiska förändringarna försvårat arbetet i "labbet". Projektledaren beskriver att många har känt sig desillusionerade, trötta och ledsna, och att det för aktörerna varit svårt att förstå vad den långsiktiga styrningen är.

Projektet *Momentum Gnesta* verkar också i en lokal kontext, då projektet syftar till att skapa förutsättningar för samhället i Gnesta att möta ortens nya invånare. Det sker genom att sammanföra ortens nyanlända och svenska ungdomar i gemensamma kulturaktiviteter samt skapa ett nätverk bestående av konstnärer och lokala aktörer ur Gnestas civilsamhälle och näringsliv. Projektet är indelat i fem olika delprojekt som går ut på att genomföra kulturaktiviteter som involverar teckning, odling, film, musik och slöjd. Projektet håller även seminarier om hur konst och kulturaktörer kan vara med och arbeta med migrations- och integrationspolitiska frågor. Målgruppen för projektet är nyanlända ungdomar i åldrarna 12–25 år som kommit till Gnesta kommun som flyktingar, men också Gnestas redan bosatta ungdomar. Projektledaren ger i enkätsvaret uttryck för vad de migrationspolitiska förändringarna inneburit för arbetet med att inkludera och möta de nyanlända barnen och ungdomarna i den lokala gemenskapen:

De flesta vi mötte från målgruppen var genom asylboendet i Gnesta. Av denna grupp var många syrier och deras situation var till en början säker. Det vi arbetade med i början var att skapa tillsammans med dessa barn och sammanföra dem med andra unga i Gnesta. Dessa unga gick sedan vidare och började på de olika skolorna i Gnesta och var sedan inte längre en urskiljbar grupp utan en del av de unga i Gnesta. De jobbade vi vidare med genom vårt arbete i skolorna och det handlar då mycket om värderingsarbete. Den andra gruppen är de ensamkommande som bor på olika boenden. En del av dessa har också lyckats komma in i vanliga klasser och ett mer normalt liv i Sverige. Men en stor del av dessa barn kom i kläm. Utvisningshot, åldersuppskrivning, och utslängda från sina boenden. Här finns det så många tragiska historier, och mycket av arbetet går ut på att skapa nätverk för överlevnad. [...] Det är svårt att jobba konstnärligt med gruppen under de förutsättningarna.

Projektet *Jämlig start i livet* som drivs av föreningen Tidigt föräldrastöd i Göteborg och Karlstad arbetar med att utveckla nya stödformer för föräldrar som har särskilda behov. Projektet riktar sig till två målgrupper. Den ena målgruppen är gravida och

nyblivna svensktalande föräldrar i sårbara situationer som genom projektet får stöd av doulor före, under och efter förlossningen. Den andra målgruppen är gravida eller nyblivna föräldrar som varit en kort tid i Sverige och ännu inte talar svenska. I samarbete med personal på barnvårdscentralen (BVC) ska de erbjudas stöd av en "kulturtolk" som talar deras språk vid hembesök som vanligtvis sker efter förlossningen samt möjlighet att träffa andra föräldrar i samma situation via föräldragrupper som hålls på deras modersmål. Enligt projektledaren är detta en viktig del av det tidiga föräldrastödet som nyanlända mammor ofta går miste om. I årsrapporten för år två beskriver projektet att det ursprungliga målet med att "kulturtolkarna" skulle göra hembesök tillsammans med en sjuksköterska från BVC efter förlossningen inte kom igång förrän under år två, med anledning av att det inte accepterades av BVC till en början. "Kulturtolkarna" har dock gjort mer än 200 hembesök på egen hand under projektets första två år. I enkätsvaret angående frågan om projektet fått ägna mycket tid och resurser åt sådant som inte ingår i projektets ursprungliga syfte beskriver projektledaren att "kulturtolkarnas" roll kommit att förändras genom att de fått ägna mer tid än planerat åt enskilt stöd och rådgivning när det gäller myndighetskontakter, jämfört med projektets ursprungliga plan, där det handlade mer om hembesök och samarbete med BVC. Projektet har också uppmärksammat ett stort problem med hemlöshet i Göteborg som de inte heller väntat sig vid projektstart. I enkätsvaret på frågan hur projektet hanterat eventuella motsättningar i arbetet med etablering och delaktighet och den ovisshet som finns inom målgruppen beskriver projektledaren följande situation:

Den största andelen av familjerna vi arbetar med har uppehållstillstånd. Men vi har också kontakt med många som fått nej på sin asylansökan eller som väntar på att barnets pappa ska få komma till Sverige, eller som lever som papperslösa. Något av det svåraste problemet vi stött på är gravida och nyblivna, ensamstående mammor som är akut hemlösa. Det är ett problem vi försöker lyfta och diskutera med politiker och andra. Socialtjänsten fungerar inte bra när det gäller att hjälpa dessa mammor på ett mänskligt sätt. Mammorna är mycket utsatta eftersom de ofta inte talar svenska. Deras barn kan ta skada i sin utveckling av den stress och osäkerhet mamman lever i. Vi försöker hjälpa, även om varje fall kräver mycket tid. Och samtidigt lyfta frågan så situationen kan förändras.

Stöd till hemlösa mammor har tagit mycket tid och var inte förutsett från projektets start. Projektet beskriver i årsrapporten för år två att de har hjälpt mer än 20 hemlösa nyblivna mammor och familjer som fått tillfälliga boenden av socialtjänsten men inget stöd för övrigt. Förutom det individuella stödet har projektet också bedrivit påverkansarbete genom att lyfta frågan med politiker och i debattartiklar i media. Projektledaren beskriver vidare att de generellt sett stora brister i samhällets bemötande av de nyanlända familjerna som projektet är i kontakt med. Målet om jämlik vård inom exempelvis mödravården och BVC uppfylls inte på långa vägar, då nyanlända familjer får mindre stöd och hjälp än etablerade familjer, enligt projektledaren.

Sammanfattande reflektion av organisationsperspektivet del 1

I vår analys av projektens syften och metoder har vi identifierat tre tematiska områden som projekten arbetar med för att bidra till nyanländas etablering och delaktighet: aktiviteter och aktivering, kunskapsutjämning och rättigheter samt mottagande och rättigheter.

Inom temat aktiviteter och aktivering arbetar projekten för att dels tillgängliggöra verksamheter inom kultur-, idrotts- och föreningslivet för nyanlända barn och unga, dels skapa mer jämlika strukturer för etablering och delaktighet i samhället. Till exempel framhäver projekten inom kultursektorn vikten av att bredda och utveckla kulturverksamheter för att komma bortom det ensidigt västerländska, det vill säga det handlar inte bara om att ungdomar ska bli en del av ordinarie kulturverksamhet, utan även en ömsesidighet i att kultursektorn behöver förändras för att den ska bli mer inkluderande och representativ. Vidare framkommer materiella aspekter som projekten tillhandahåller som nödvändiga för att möjliggöra deltagande i aktiviteter i form av medel för att bekosta utrustning och terminsavgifter. Genom socialt företagande kan *Vi-hubbs* projekt ge nyanlända ungdomar förutsättningar för att komma närmare arbetsmarknaden och på så vis också ges möjligheten till en mer långsiktig etablering genom ett permanent uppehållstillstånd. Genom anställning som ungdomsledare ger *Integration och hållbar utveckling genom aktivt friluftsliv* också några ungdomar en möjlighet till arbetslivserfarenhet. Samtliga dessa projekt tyder också på att projektens aktiviteter stärker både språkinläring och vänskapsband.

Rättighetsperspektivet är tydligt framträdande i såväl de projekt som arbetar inom temat kunskapsutjämning och rättigheter som de projekt som arbetar inom temat mottagande och rättigheter. I temat kunskapsutjämning och rättigheter så innebär det att främja nyanländas etablering och delaktighet i samhället genom utbildningsinsatser riktade till såväl de primära målgrupperna som till sekundära målgrupper. Projekten arbetar för att förbättra den psykiska hälsan samt kunskap om psykisk hälsa/ohälsa bland nyanlända barn och unga; att öka kunskaper om vattensäkerhet och simfärdighet hos nyanlända barn, unga och deras familjer; att förbättra unga nyanländas sexuella hälsa och kunskap om sexuella rättigheter; att minska den sociala utsattheten hos personer som befinner sig utanför samhällets insatser bland annat genom att öka kunskapen om de egna rättigheterna inom målgruppen; att öka kunskapen hos idrottsledare, tränare och organisationsledare att möta och samtala med barn och unga med erfarenhet av flykt samt möjliggöra att målgruppen får information om det stöd som finns; att utforma en stömlinje på olika språk, utbilda barn och unga i barnkonventionen samt skapa strukturer för barn och ungas påverkansmöjligheter genom påverkansråd och hearings.

I temat mottagande och rättigheter fyller projekten viktiga luckor i mottagandestrukturer som rör olika målgrupper och arenor/aktörer, för att på så sätt verka för etablering och delaktighet. Projektens insatser handlar om att genom behovsanalyser, kunskap och samverkan utveckla nya metoder för "ömsesidig integration", vilket innebär ett arbete för att samhället ska anpassas för att barn och vuxna med normbrytande funktion ska få ett likvärdigt mottagande; att tillgängliggöra SFI-undervisning genom utbildningsmaterial för döva vuxna och ungdomar som flytt eller flyttat till Sverige; att stärka rättssäkerheten för ensamkommande barn genom att öka kunskapen om och förbättra insatsen god man/särskilt förordnad

vårdnadshavare; att genom design- och policylabb på lokal nivå verka för att avhjälpa brister ur målgruppens perspektiv i det nationella välfärdssystem som möter nyanlända barn och unga; att sammanföra den mindre ortens nyanlända och svenska ungdomar i gemensamma kulturaktiviteter för att skapa förutsättningar för att genom konst och skapande välkomna nya invånare i en lokal kontext; att utveckla nya former för föräldrastöd för föräldrar som har särskilda behov.

Ett betydande antal projektledare vittnar om deltagare som plötsligt försvinner och en ohållbar social situation. De berättar också om att de blivit "tvungna" att engagera sig socialt och politiskt och kommit att lägga avsevärd tid på stöd som inte ingår i syftet för projektet. Samtidigt visar studien vilka enormt viktiga verksamheter projekten arbetar med, som oavsett hur situationen för deltagarna ser ut fyller oerhört viktiga funktioner, inte minst i form av socialt stöd, vänskap, nätverk och solidaritet.

Del 2 – Projektens erfarenheter av samverkan och kontakter med målgrupperna

I detta avsnitt har vi sammanställt projektens erfarenheter av samverkan med särskilt fokus på samverkan med offentlig sektor samt vilka framkomliga vägar och hinder projekten erfarit i arbetet med att komma i kontakt med målgrupperna för att på så sätt besvara följande två frågeställningar: *Vilka framgångsfaktorer respektive hinder upplever projektledarna vid samverkan med olika aktörer och i synnerhet samverkan med den offentliga sektorn? Hur nås målgruppen, vilka når man och vilka når man inte?*

Erfarenheter av samverkan med offentlig sektor

I enkäten som skickades ut ställde vi frågor om huruvida projekten kommer i kontakt med offentlig verksamhet samt deras erfarenheter av samverkan med offentlig sektor. Vi ställde även frågor om huruvida projekten har några formaliserade samarbeten med offentlig sektor samt huruvida de har ingått ett så kallat IOP-avtal (Idéburet Offentligt Partnerskap, se kapitel två "Utvärderingens samtidskontext").

Av de 20 projekten svarade 18 projektledare att de kommer i kontakt med offentlig verksamhet inom ramen för projektens verksamheter och 2 projektledare svarade att de inte gör det. Projektledare för 13 av projekten svarade att de har någon form av formaliserat samarbete med offentlig sektor. En mindre andel, totalt 5 projekt, har ingått ett IOP-avtal samt 4 projektledare svarade att det finns planer på att ingå ett IOP-avtal och 5 projektledare svarade att det *kanske* finns planer på att ingå ett IOP-avtal. Det är därmed tydligt att merparten av projekten kommer i kontakt med offentlig sektor i sina verksamheter samt att det i ett större antal fall handlar om mer formaliserade samarbeten. På frågan om hur projektledarna anser att samarbetet fungerar svarade totalt 14 projektledare att det fungerar mycket bra (7) eller bra (7). Två projektledare svarade att det fungerar mindre bra och en projektledare svarade att det fungerar dåligt. I tre fall saknades svar på frågan. Genomgående är således erfarenheterna av samverkan med offentlig sektor övervägande positiva.

De fem projekt som har ingått IOP-avtal arbetar med olika typer av samverkan. Exempelvis har Miljöverkstan Flaten som driver projektet *Integration och hållbar utveckling genom aktivt friluftsliv* ingått ett avtal med Skarpnäcks stadsdelsförvaltning i Stockholms stad där stadsdelsförvaltningen tillhandahåller lokaler för projektets verksamhet samt står för hyreskostnaden. Projektledaren är mycket positiv till samarbetet eftersom de upplever att de har en bra kontakt med stadsdelen. Projektet *Jämlig start i livet* som drivs av föreningen Tidigt föräldrastöd har ett småskaligt IOP med Göteborgs stad där även andra föreningar och organisationer ingår såsom *forum SKILL* (även det ett Arvsfondsprojekt som ingår i *Nyanländasatsningen*), Caritas, Arabiska bokstavscentret samt Svenska med baby. Genom att Arbetsmarknads- och vuxenutbildningsförvaltningen i Göteborgs stad erbjuder finansiering ska organisationerna tillhandahålla träning i svenska för föräldralediga samt att representanter från samtliga aktörer ingår i en styrgrupp. Projektet hoppas även att ytterligare ett IOP-avtal med Göteborgs stad ska komma till stånd med syfte att kunna driva vidare mötesplatsen Kryddan i Lövgärdet Centrum. Individuell Människohjälp som driver projektet *Aktiv fritid* anger i projektansökan att målet är att finansiera projektet långsiktigt, exempelvis genom ett IOP-avtal med en eller flera förvaltningar i Helsingborgs stad.

Exempel på andra typer av mer formaliserade samarbeten som projektledarna menar har fungerat bra är då tjänstepersoner suttit med i projektens styr- eller referensgrupper. Projektledaren för *Min rätt – Din roll* beskriver att de har etablerade samarbeten med offentlig sektor genom gemensamma utbyten av kompetens, föreläsningar med mera. En fördel som projektledaren upplever är att flera av de representanter från offentlig sektor som de arbetar med också finns representerade i deras referensgrupp, vilket bidrar till ett kontinuerligt utbyte. Projektledaren uppger också att det varit lättare att veta vem projektet ska vända sig till i de kommuner där det finns en samordnande funktion, exempelvis en integreringssamordnare. Samtidigt är projektet beroende av den offentliga sektorns goda vilja då det inte finns någon finansiering från myndigheter som deltar: "Detta skapar självklart ett beroendeförhållande där vi är bundna av att det finns tid, intresse och resurser för att medverka." Projektledaren för *Vi-hubb* beskriver liknande erfarenheter i slutrapporten då arbetet med styrgruppen till en början fungerat väl, men att det fungerat mindre bra efter att tre av fyra chefer på de centrala förvaltningarna inom kommunen som suttit med i styrgruppen bytts ut. Ytterligare ett exempel är *Ensamma barn på flykt* som upplever att kontakten med Malmö stad har blivit bättre över tid, då de har inlett regelbundna möten med stadens stadsjurister och strategiska ledarskap, vilket har fungerat som ett forum där de kunnat lyfta ungdomars erfarenheter av möten med socialtjänsten samt handläggningspraktiker. *Röster från Baba* har liknande erfarenheter då de systematiskt rapporterar systemfel på handläggarnivå till en högre chef på socialförvaltningen i Stockholms stad. RFSU:s projekt *Nyfiken* riktar sin verksamhet delvis till just offentlig sektor genom utbildningar för personal på HVB-hem, socialtjänst samt Sveriges Institutionsstyrelses ungdomshem, och har goda erfarenheter av den typen av samverkan då utbildningarna varit både efterfrågade och uppskattade. *Disabled Refugees Welcome* uppger också att de har goda erfarenheter av samverkan med Arbetsförmedlingen då det bidragit med mycket kunskap om området gällande målgruppen såsom etableringsprocessen. Likaså *Fipoh* tycker att samverkan med offentlig sektor fungerar mycket bra genom deras samarbete med psykologer från Teamet för Krigs- och Tortyrskadade (TKT) och Kunskapscentrum migration och hälsa, som båda drivs av Region Skåne.

Avsaknad av samverkansstrukturer hos det offentliga och nätverksbyggande

Samtidigt som det finns övervägande positiva erfarenheter av samverkan beskrivs den offentliga sektorn återkommande i termer av "fyrkantighet", och att det saknas den flexibilitet som civilsamhället jobbar med. Det kan till exempel ta mycket lång tid att etablera kontakt med den offentliga sektorn samt att få till samarbeten.

Förnyelselabbet, vars modell utgår från offentlig sektor med syfte att öppna upp för horisontell samverkan med andra aktörer, har positiva erfarenheter av samverkan, men upplever också vissa svårigheter. De beskriver att det ofta handlar om otroligt långa processer där samarbeten ska förankras och förstås av väldigt många innan de kan köra igång. Och när väl ett beslut finns på plats så kan det ändå falla på grund av indragna eller omprioriterade budgetar.

Många projektledare förmedlar också att samarbetets kvalitet är helt beroende av vilken person projekten får kontakt med. Därmed blir det även problematiskt när tjänstepersoner byts ut, vilket skapar stora glapp i samverkansarbeten. Som projektledaren för *Vi-hubb* uttrycker det:

Det finns inte någon ovilja, men däremot ovana och avsaknad av inarbetade strukturer [...] Offentlig sektor måste bättre förstå potentialen i kraften hos det civila samhället och inrätta strukturer därefter.

Projektledaren för *Jämlig start i livet* beskriver liknande erfarenheter av samverkan med en familjecentral vars styrgrupp har uttryckt att det är ett problem att projektets förening jobbar annorlunda än dem, så som att projektets "kulturtolkar" har flexibla arbetstider. Projektledaren menar vidare att det upplevs som att offentliga verksamheter ibland har svårt att erkänna att de inte riktigt lyckas nå alla på ett jämlikt sätt och vill därför inte behöva ta hjälp av en förening.

Songlines har blandade erfarenheter av samverkan med kommuner och vissa kulturskolor ute i landet. Projektledaren beskriver att det finns många stuprör inom kommunerna, exempelvis mellan integrationsenheter som ofta är positivt inställda till projektet och kulturrenheterna som är mindre positivt inställda till projektet. Projektledaren menar vidare att det inom hela musik-Sverige finns en ganska fast bild av vad ungdomskultur är, vilket kan skapa låsningar då många av de ungdomar projektet möter inte nödvändigtvis har någon relation till de musikaliska och kulturella uttryck som erbjuds. Projektledaren beskriver vissa kulturskolechefers inställning med följande citat: "Man får akta sig så att det inte blir en utträngningsmekanism om man jobbar med nyanlända" (Kulturskolechef på besök i verksamheten). "Om de inte kommer till kulturskolan så kanske de inte vill och då behöver de inte" (en annan kulturskolechef). Samtidigt menar projektledaren att de oftast får mycket positiv respons och har olika samverkanspartner som vill jobba med dem, bland annat har de ett tätt samarbete med studieförbunden och länsmusikverksamheter på olika orter. Projektet har ingått ett flertal samverkansavtal tillsammans med flera studieförbund som fungerar mycket bra utifrån deras upparbetade form med cirklar och arrangemang samt värdegrunden och det demokratiska samtalet som bottnar i att lära av varandra.

Många projekt upplever att det är enklare att samarbeta med andra organisationer jämfört med den offentliga sektorn. Inom satsningen är det också vanligt förekommande att olika Arvsfondsprojekt samarbetar med varandra, antingen för att komma i kontakt med deltagare, för att komplettera varandras insatser, eller för att dela erfarenheter av att driva Arvsfondsprojekt med varandra. I Malmö har ett flertal Arvsfondsprojekt haft återkommande träffar för att dela sina erfarenheter och resurser med varandra vilket danat viktiga nätverk till fördel för målgrupperna. Till exempel har det sociala arbetet som för vissa projekt inneburit extra insatser utöver projektens mål och ordinarie verksamhet föranlett samverka med andra föreningar och organisationer. Projektledaren för det Stockholmsbaserade projektet *Integration och hållbar utveckling genom aktivt friluftsliv* som drivs av Miljöverkstan Flaten beskriver erfarenheter av detta:

Genom att skapa nätverk med andra organisationer som jobbar med samma målgrupp försöker vi också skapa större trygghet och ökad kunskap om var de kan vända sig när de har behov vi inte har kunskap att hjälpa till med [...] En erfarenhet är hur viktigt det är att vi har ett pålitligt kontaktnät av jurister et cetera dit vi kan slussa ungdomar.

Hur nås målgruppen, vilka når man och vilka når man inte?

Ett flertal projekt hade som utgångspunkt vid projektstart att nå ungdomar via HVB-hem, men med anledning av att majoriteten av alla boenden lagts ner har de fått tänka om. Projektledaren för *Integration och hållbar utveckling genom aktivt friluftsliv* beskriver i årsrapporten för projektets första år hur varsel och nedläggning av boenden varit ett stort problem för projektets kontaktvägar till ungdomar:

Vi har gjort flera utskick till Stockholm Stads boenden för ensamkommande, och vi har ringt deras aktivitetsansvariga för att höra om deras ungdomar är intresserade av att delta i vår verksamhet. Dessvärre har majoriteten av de vi pratat med berättat att de står inför omorganisationer eller nedläggningar vilket innebär att de inte kunnat ta ställning till eventuellt deltagande då de behöver fokusera på annat. Boendenas arbetssätt innebär hinder för oss att nå ut med informationen om våra aktiviteter till ungdomarna. Då personal oftast jobbar ett pass och lämnar över information till avbytande personal, så är det stor risk att informationen vi lämnat faller mellan stolarna. Informationen hamnar i bästa fall på någon anslagstavla som ungdomarna sällan läser. De tillfällen då det fungerat bäst har varit i fall då vi har en engagerad kontakt bland personalen, eller då vi ringt kvällen innan aktiviteten så att personalen på plats kunnat fråga ungdomarna direkt.

I årsrapporten för år ett beskriver projektledaren för RFSU:s projekt *Nyfiken* liknande erfarenheter i Göteborg:

Exempelvis i Göteborgs stad har deras cirka 40 kommunala HVB-hem reducerats till endast ett under 2017. Några blev istället stödboenden och några stängde helt. Under dessa omorganisationer har de inte kunnat prioritera utbildning av personal, utan fått fokusera på att omplacera sin personal. Det har lett till att det har varit svårare för oss att få kontakt, få svar på förfrågningar och etablera samverkan med HVB-hem och andra boenden.

Även på mindre orter som Gnesta har projektet *Momentum Gnesta* erfarit liknande problem: "Gnesta kommun har avvecklat alla boenden i Gnesta och det har lett till mycket lidande och att vi har svårt att jobba med målgruppen." Projektledaren beskriver dock också ett mycket lyckat samarbete med Gryts konstförening som bedrev sin verksamhet nära ett asylboende och genom det samarbetet uppstod projektet Saqbatomaten – en tomat-sort från Saqba i Syrien som nu flyttat in i villaträdgårdar, kolonilotter och på skolgårdar runt om i Gnesta. Delprojektet Saqbatomaten är också exempel på ett projekt som lever vidare i samarbete med länsbiblioteken i region Sörmland. Även det rikstäckande projektet *Simkunnighet för nyanlända barn och familjer* uppger i sitt enkätsvar att de i början av sin projektperiod kontaktade samtliga HVB-hem i landet varpå de fick noll svar. I sin årsrapport från år ett beskriver de hur detta fick dem att tänka om:

Att få respons från olika asylboenden i landet har varit mycket svårt, om inte att säga i princip nästan omöjligt. Samma information och kontaktsökande har gått ut till dem och i princip har svarsfrekvensen varit noll. Däremot har intresset, responsen och engagemanget från integrationssamordnare varit mycket högt. Och det är integrationssamordnarna i kommunerna som har direktkontakten med vår primära målgrupp – de nyanlända familjerna.

När HVB-hem och asylboenden lagts ner har *Integration och hållbar utveckling genom aktivt friluftsliv* liksom ett flertal andra projekt istället vänt sig till skolor. Genom det lokala nätverket SOFUN (Stockholms Organisering För Nyanlända Ungdomar) har projektet sedan tidigare etablerade kontakter med lärare i stadens språkintruktionsklasser, vilket fungerat som en bra kontaktväg. Enligt projektledaren för *Songlines* handlar det om att hitta rätt person i skolan för att ett sådant samarbete ska fungera. Eftersom givetvis även skolverksamhet runt om i Sverige påverkats av de migrationspolitiska förändringarna har det ibland varit svårt att få skolpersonal och lärares tid och engagemang som behövs för att etablera samverkan eller kontaktvägar till nyanlända barn och unga.

Projektledaren för *DIN framtid* som drivs av Tegs Hockey Ungdom beskriver hur det snarare kan vara kommunen som är ett hinder för kontakt, då kommunen inte tillåtit direktkontakt med boenden samt att kommunens kontaktperson gentemot projektet inte heller svarat och därmed har målgruppen inte heller gått att nå den vägen. Av samma anledning hade projektet också svårt att komma i kontakt med skolor, men projektledaren menar att sedan de kommit i kontakt med lärare så har det fungerat bra. De har även startat en gruppchatt som består av ett 40-tal medlemmar där aktiviteter och övrig information kommuniceras ut: "Detta har underlättat för

direktkommunikation främst från målgruppens sida, inte bara från oss som avsändare”. För andra projekt är kontakten med kommuner en förutsättning för att projektet ska komma i kontakt med målgruppen. Exempelvis Individuell Människohjälps projektledare för *Aktiv fritid* uppger att kommunens kontaktuppgifter direkt till familjer i Helsingborg är en framgångsfaktor i att nå målgruppen, ett samarbete som också fungerat väl:

Vi har löpande kontakt med handläggarna samt regelbundna möten med handläggarna, deras chef och Volontärcenter. De kan ringa mig och fråga hur det går för ett barn, och jag kan ringa dem om jag saknar en uppgift eller behöver fråga något om familjen.

Ett tidigare uppmärksammat problem med att använda HVB-hem som kontaktväg är att man ofta missar barn och unga som till exempel är placerade i familjehem (i för barnen främmande familj) eller i så kallade nätverkshem (ett familjehem där barnet bor med någon släkting de känner sedan tidigare). Denna grupp har ofta kommit i skymundan då HVB-boenden sedan länge varit en av de främsta kontaktytorna för att nå just barn och unga som kommit till Sverige utan vårdnadshavare, vilket medfört att barn i familjehem och nätverkshem sällan inkluderas i forskning, inflytandeform, eller andra typer av sammanhang som kan innebära förbättrings- eller utvecklingsinsatser (se till exempel Rädda Barnens projekt Access som drevs som ett samverkansprojekt mellan Rädda Barnen, Malmö Stad och Länsstyrelsen Skåne 2015–2018 och som arbetat med barn och unga i nätverkshem, men som inte ingår i denna satsning). En anledning till det är att det ofta är svårare att få kontakt med familjehemsplacerade barn och ungdomar, eftersom externa aktörer måste gå via kommunernas socialtjänst eller gode män/särskilt förordnade vårdnadshavare för att komma i kontakt med familjerna och barnen/ungdomarna.

Ett flertal av projekten uppger att de har haft svårare att nå tjejer bland nyanlända barn och unga och många tjejer som kommit till Sverige utan vårdnadshavare bor i just nätverkshem. Vissa projekt har därför jobbat mer riktat för att nå ut till personer som identifierar sig som tjejer. Projektledaren för *Min rätt – Din roll* menar att de i projektet arbetat för att försöka nå just tjejer som är placerade i nätverkshem men att de inte lyckats. Därför har de istället fokuserat på att nå personer som är god man till tjejer i nätverkshem samt att möjliggöra kontaktpersonsinsatser enligt SoL för ensamkommande tjejer, för att på så sätt lyfta deras behov. Projektledaren menar vidare att svårigheten med att komma i kontakt med tjejer till viss del handlar om att de inte organiserar sig i samma utsträckning som ensamkommande killar. Projektet har dock etablerat kontakt med en av Simons (Svenskar och invandrare mot narkotika) lokalföreningar där majoriteten är just tjejer, vilket haft stor betydelse för arbetet med att inkludera tjejers perspektiv. En utmaning har dock varit att flera av dessa ungdomar inte har uppehållstillstånd och att det därmed varit osäkert om de får stanna. Projektets erfarenheter visar således också problemen med kontinuitet och möjligheter att arbeta med ungdomarna när hotet om utvisning gör sig påmint.

Det finns givetvis andra förklaringar till att det varit svårare att nå tjejer än att många är placerade i familjehem/nätverkshem. Projektledaren för *Ensamma barn på flykt* som arbetar med ungdomar som lever utanför asylprocessen och samhällets offentliga insatser beskriver att de också nått färre tjejer som kommit till Sverige utan

vårdnadshavare. Dels handlar det enligt projektledaren om att gruppen ensamkommande tjejer som kommer till Sverige för att söka skydd är statistiskt sett mindre än motsvarande grupp med ensamkommande pojkar, dels att ensamkommande flickor beviljas skydd i något högre utsträckning än pojkar. Antalet ensamkommande tjejer som försvinner och hamnar utanför är också mycket mindre än motsvarande siffra för pojkar. Projektledaren beskriver också att många av de tjejer projektet kommit i kontakt med föredrar att delta i deras separatistiska verksamhet för tjejer, Enter. Vidare är det antagligen så att gruppens sammansättning i viss mån också blir självförstärkande, det vill säga att eftersom gruppen som kommer till projektets verksamhet till största delen består av pojkar så lockar de lättare till sig nya deltagare av samma kön. Ett mindre antal HBTQ-personer har också tagit del av projektets aktiviteter såsom rådgivning/öppna verksamheten. Vad gäller etnisk bakgrund möter de främst barn och unga från Afghanistan/Iran, men också barn och unga med ursprung i Marocko, Libanon, Irak och Balkan med flera, eller barn och ungdomar som är statslösa. Projektledaren för *Röster från Baba*, som arbetar med samma målgrupp, beskriver att eftersom verksamheten har ett så oerhört stort tryck på sig och att ett stort antal individer som verksamheten möter är 18-åriga unga killar som fått avslag, varav en majoritet är från Afghanistan, så har det blivit dem som verksamheten har fokuserat på. Samtidigt finns det andra grupper av barn och unga från andra länder samt flickor som projektet inte når. Projektledaren förklarar att det skulle kräva mer samarbete med andra organisationer som når de barnen och ungdomarna samt mer uppsökande verksamhet, men det har inte funnits särskilt mycket tid till det allteftersom verksamheten och antalet deltagare vuxit.

Även RFSU:s projekt *Nyfiken* har under sitt andra projektår arbetat särskilt för att nå grupper som varit svårare att nå, till exempel ungdomar i familjehemsplacering, tjejer, ungdomar i papperslöshet och HBTQ-personer. Då har de använt andra kontaktvägar genom att samarbeta med och hålla sexualundervisningspass på till exempel frivilligorganisationerna TRIS (Tjejers Rätt i Samhället), RFSL *Newcomers Youth* (också ett Arvsfondsprojekt som ingår i satsningen), Tillsammans för Uppsala, Ensamkommandes Förbund och Vän i Umeå. Även *Songlines* har arbetat för att nå fler tjejer, men de upplever att kulturskolor och andra kommunala verksamheter inte visat så stort intresse för mångfaldsfrågor överlag. Projektledaren menar att *Songlines* till största del når ensamkommande barn och unga genom nyckelpersoner, det vill säga att de lär känna ungdomar som känner andra ungdomar. Det var också något som togs upp på heldagen med *Nyanländasatsningens* projekt (se s. 18), då ett flertal projekt menade att ett bra sätt att väcka intresse och förtroende för en verksamhet är att ta hjälp av personer ur målgruppen som "ambassadörer". Rädda Barnens projekt *Lyssna på mig* har under projektets gång börjat arbeta med en helt ny målgrupp och erbjudit gruppstöd för föräldrar baserat på behov som identifierats i samtal till Stödlinjen, vilket har testats i Sollentuna kommun.

Projektledaren för Bris projekt *Nyanlända barn, inkludering och idrott* har en annan utmaning för att nå rätt målgrupp inom idrottsvärlden. För dem har det handlat om att nå ut till de tränare och ledare inom idrotten som specifikt möter unga med erfarenhet av flykt. Det handlar då både om att sprida kunskap för att möta och samtala med barn och unga samt sprida information om den särskilda stödlinje för idrottsledare och tränare som utvecklats inom ramen för projektet. Enligt projektledaren är det inte

fler än ca 5 000 av idrottens 650 000 ledare som möter barn som sökt skydd i Sverige. När projektet spridit information nationellt genom Riksidrottsförbundet har det gått ut till idrottens alla distrikt och vidare till föreningar och till ledare över hela landet. Men problemet är alltså att de flesta av dessa inte möter målgruppen i sin idrottsvardag. Ett första steg för att nå rätt ledare har varit att kartlägga vilka idrotter som tagit emot flest barn och unga från målgruppen, vilket har visat sig vara bland annat basket, brottning och kampsport. Under 2019 kommer projektet därför att göra särskilda riktade satsningar mot dessa idrottsföreningar.

I projektet ingår också en digital informationssatsning för att nå ut till nyanlända barn och unga med information om det stöd som finns från Bris och andra samhällsinstanser. Projektledaren menar att Bris generellt har svårare att nå unga killar i denna del av arbetet, då färre killar än tjejer generellt söker stöd och hjälp via Bris redan etablerade stömlinje för barn och unga. Eftersom många av de unga som flytt till Sverige är killar har Bris tillsatt en arbetsgrupp som jobbar med att nå en bredare mångfald av barn med ett fokus på just killar. Den expertgrupp som är delaktig i projektet har också bestått av killar för att projektet även ska kunna få ungas perspektiv på hur de bättre kan nå målgruppen. Projektet har även beviljats särskilda medel för riktad kommunikation till killar från Jämställdhetsmyndigheten, vilket betyder att de kunnat arbeta mer intensivt med det under 2019.

Till skillnad från Bris så verkar projektet *Svenska för döva nyanlända* i en mindre kontext, då de flesta asylsökande döva som kommer till Sverige till största delen hamnar i Västanvik, eller på riksgymnasiet i Örebro. Projektledaren beskriver dock att det finns ett visst mörkertal, i synnerhet bland ungdomar som flytt hit då föräldrarna kanske inte berättat att barnen/ungdomarna är döva, vilket tycks bero på stigmatisering. Det händer att det då i vissa fall blir skolan som uppmärksammar att de är döva och då blir ofta riksgymnasiet kontaktat, men kanske efter att de vistats en viss tid i Sverige. *Disabled Refugees Welcome* som har ett mer övergripande perspektiv på funktionsrättsfrågor arbetar främst med marknadsföring och informationsspridning för att nå ut med information via sin hemsida samt på öppna möten och ute på gator och torg.

Avslutningsvis är en målgrupp som projektet *Fipoh* uppger i sitt enkätsvar att de velat nå men inte nått romska barn och unga romer med migrationsbakgrund. Detta tror de beror på svårigheter att hitta några sådana samarbeten eller kanaler.

Sammanfattande reflektion av organisationsperspektivet del 2

Samverkan

Merparten av projekten kommer i kontakt med offentlig sektor i sina verksamheter och i många fall handlar det om mer formaliserade samarbeten. Några projekt har ingått IOP-avtal, vilket tycks bli en allt vanligare samverkansform på området. Exempel på andra typer av mer formaliserade samarbeten som projektledarna menar har fungerat bra är då tjänstepersoner suttit med i projektens styr- eller referensgrupper, något som dock ofta är beroende av tjänstepersonernas tid och engagemang. Samtidigt som det finns övervägande positiva erfarenheter av

samverkan med offentlig sektor beskrivs den offentliga sektorn återkommande i termer av "fyrkantighet" och att projekten saknar den flexibilitet som är civilsamhällets stora styrka. Även om det i vissa fall saknas en vilja att samverka, så handlar problemet egentligen om en avsaknad av inarbetade strukturer som möjliggör samverkan med offentlig sektor. Många projekt upplever därför att det är enklare att samarbeta med andra organisationer jämfört med den offentliga sektorn. Det har också visat sig vara vanligt förekommande att olika Arvsfondsprojekt samarbetar med varandra, antingen för att komma i kontakt med deltagare, för att komplettera varandras insatser eller för att dela erfarenheter av att driva Arvsfondsprojekt med varandra. Framförallt har samverkan med andra Arvsfondsprojekt, föreningar och organisationer inom civilsamhället varit oerhört viktiga med anledning av det sociala arbetet som för vissa projekt inneburit extra insatser utöver projektens mål och ordinarie verksamhet.

Kontaktvägar för att nå målgruppen

Framförallt har förändringarna på det migrationspolitiska området samt förändringar i kommunernas mottagande av ensamkommande barn medfört att det blivit svårare för projekten att nå just ensamkommande barn och unga. För många projekt var utgångspunkten vid projektstart att nå ensamkommande ungdomar via HVB-hem. En betydande andel av de boenden som utvecklades under 2015 kom dock att läggas ner då antalet asylsökande minskade under 2016, i kombination med att de som fyllde 18 år under asylprocessen tvingades flytta till Migrationsverkets vuxenboenden och kommunerna tvingades lägga om boendestrukturen för att sänka kostnaderna i mottagandet. Flera av projekten har därför fått tänka om. Några har då istället vänt sig till skolor för att nå målgruppen. Med anledning av att skolverksamhet runtom i Sverige också påverkats av de migrationspolitiska förändringarna har det också påverkat tid och engagemang som behövs för att etablera samverkan eller kontaktvägar till nyanlända barn och unga via skolor. Ibland har det fungerat bra i direktkontakt med skolpersonal, men har också varit beroende av person. Kommunerna har i detta utgjort både hinder och möjliggörare för att komma i kontakt med målgrupperna.

Ett flertal av projekten uppger att de har haft svårare att nå tjejer bland nyanlända barn och unga, vilket beror på ett flertal faktorer. Vad det gäller ensamkommande barn och ungdomar så är den främsta anledningen att andelen ensamkommande killar är betydligt större, men av betydelse är även andra faktorer såsom kontaktväg och legal status. Eftersom en vanlig kontaktväg till ensamkommande barn och ungdomar är via HVB-hem så tenderar exempelvis de som bor i familjehem eller nätverkshem att exkluderas. En större andel av de tjejer som kommit till Sverige utan vårdnadshavare är placerade i just familjehem eller nätverkshem, i jämförelse med andelen ensamkommande killar, vilket är en anledning till att det kan vara svårare att nå tjejer. Detta är något som uppmärksammas av andra aktörer även innan satsningen. Vad det gäller verksamheter som möter ungdomar som saknar formella uppehållstillstånd så spelar följande faktorer in: ensamkommande tjejer beviljas skydd i något högre utsträckning än ensamkommande killar och antalet tjejer som hamnar utanför det offentliga skyddsnetet är mycket mindre än motsvarande siffra för killar. Vidare är det antagligen så att gruppens sammansättning i viss mån också blir självförstärkande, det vill säga att om de som deltar i en viss aktivitet eller

verksamhet består av pojkar så lockar de lättare till sig nya deltagare av samma kön. Detta gäller troligen många andra verksamheter än just de som riktar sig till barn och unga i papperslöshet.

I vissa verksamheter har det också varit önskvärt att nå ytterligare målgrupper såsom HBTQ-personer, ungdomar med olika etnisk bakgrund eller ungdomar som lever i papperslöshet. För att bredda sina målgrupper har projekten på olika sätt försökt hitta samarbeten med organisationer som når dessa ungdomar, eller andra aktörer såsom gode män för att exempelvis nå tjejer indirekt. När verksamheter möter ett ökande antal personer i behov av stöd och hjälp har de dock haft svårt att lägga tid och resurser på att bredda målgruppen, även om det varit önskvärt. Gällande Bris arbete med stödlinjen inom idrottsvärlden är det snarare killar som varit svårare att nå, vilket föranlett att extra resurser används till riktad kommunikation till killar. De två projekt som arbetar specifikt med barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning tycks inte ha erfarenhet så omfattande problem med att nå målgruppen. Samtidigt uppger projektledaren för *Svenska för döva nyanlända* att det förekommer ett visst mörkertal bland nyanlända döva barn och ungdomar, vilket kan bero på att funktionsnedsättning kan innebära ett stigma för vissa familjer, vilket kan innebära att anpassade utbildningsinsatser uteblir eller försenas.

4. Projektens erfarenheter ur ett individperspektiv – målgruppernas delaktighet

I analysen av projektens erfarenheter ur ett individperspektiv har vår förståelse av individperspektivet framförallt kommit att betyda målgruppernas delaktighet. En del projekt har ytterligare målgrupper utöver satsningens primära målgrupper nyanlända barn och unga samt personer med funktionsnedsättning, såsom till exempel myndigheter. Även om dessa målgrupper, ibland kallade sekundära målgrupper, är otroligt viktiga i arbetet med att nå satsningens primära målgrupper, något som vi beskrivit i tidigare avsnitt, fokuserar analysen av individperspektivet på satsningens primära målgrupper.

De specifika frågor som utvärderingen avser att svara på och som väglett analysen av individperspektivet är följande; *Hur ser målgruppens delaktighet i projekten ut och vilka roller har de? Hur får målgruppen en röst?*

Analysen har delats in i tre delar där de två första handlar om målgruppernas delaktighet under olika tidsperioder: i början av och under projekttiden. Genom att undersöka delaktighet vid olika tidpunkter belyser vi dels hur delaktigheten ser ut över tid, dels hur projekten kontinuerligt arbetar med delaktighet. I den första delen om målgruppernas delaktighet i början av projekttiden har vi framförallt analyserat ansökningshandlingarna. I delen om målgruppernas deltagande under projekttiden har vi analyserat årsrapporterna och i förekommande fall även slutrapporter, samt enkätsvaren av den enkät som skickats ut till samtliga projekt.

I bilaga 2 redovisas antalet aktiva deltagare sedan projektstart fram till och med januari 2019. Med aktiva deltagare menas barn, ungdomar och/eller personer med funktionsnedsättning som har inflytande över projektets planering och genomförande och som återkommande/över en längre tid medverkat i projektets aktiviteter. Siffrorna är baserade på projektens enkätsvar.

Målgruppernas delaktighet i början av projektiden

Förankring hos målgruppen

I de flesta fall är projekten till viss mån utformade i förväg, det vill säga innan projekten träffat deltagarna. Det innebär att projekten har haft någon slags idé eller aktivitet som senare presenterats eller testats tillsammans med deltagarna. I *Art Lab Gnesta*, vars målgrupp är nyanlända barn och unga mellan 12 och 25 år, skedde delaktighet i planeringsstadiet i samband med att de deltog i skapande workshoppar där de efteråt fick svara på frågor om vilka behov och önskemål de har. I början av projektiden arrangerade *Simkunnighet för nyanlända barn och familjer* ett simläger för nyanlända barn, unga och deras familjer där de utbildades i vattensäkerhet och simfärdighet. Under lägret varvades teori och praktik med diskussioner och utvärderande samtal kring utbildningen. För att säkerställa att aktiviteterna är efterfrågade och relevanta i *Cirkus för hopp och styrka* gjordes till exempel en pilotstudie där färdiga aktiviteter testades med ensamkommande barn och ungdomar, samt barn och deras familjer. Även i *Förnyelselabbet* har målgruppen varit delaktig i en pilotstudie med syfte att identifiera de systembrister som drabbar nyanlända barn och unga upp till 25 år. *Integration och hållbar utveckling genom aktivt friluftsliv* beskriver i sin ansökan att ungdomarna i viss mån behöver få testa de olika friluftaktiviteterna innan de har en översikt över vilka möjligheter som finns och innan de kan ge förslag och önskemål som bidrar till utvecklingen av projektet. Detta är exempel på när projekt har förankrat sin utformning hos målgruppen.

Tillsammans med målgruppen

DIN framtid hade i samband med sina träningstillfällen fika och samtal med målgruppen som utgörs av ensamkommande ungdomar i åldern 16–25 år, i syfte att fånga upp det som deltagarna uppfattar som problematiskt, deras åsikter om de aktiviteter som bedrivits samt önskemål och förslag om framtida aktiviteter. Likaså har *KOD för Sverige* haft informella samtal där ungdomarna kommit med förslag som format projektets idé. I projektet *Nyanlända barn, idrott och inkludering* har mer formella samtal i form av så kallade höringar (från engelskans "hearings") genomförts och "Expertgrupp barn" där bland andra barn med erfarenhet av flykt ingår. Även om projektiden till projektet *Nyfiken* som håller workshoppar och sexualupplysningsträffar med ungdomar 15–25 år inte är utvecklad av målgruppen har de använt sig av frågelådor på HVB-boenden i vilka ungdomar som är boende kan lämna lappar med sina tankar och funderingar. Dessa har sedan i nästa steg legat till grund för projektets utbildningsverksamhet. I *Songlines* inleddes projektet med intervjuer och möten med personer från Sveriges Ensamkommandes Förening, som utgörs av projektets målgrupp. Även *Vi-hubb* utvecklades genom dialog med ensamkommande

ungdomar på HVB-boenden. Ungdomar som projektledaren då varit i kontakt med vittnade om att de gått miste om arbete på grund av att de saknat tidigare erfarenhet från en arbetsgivare i Sverige och då föddes idén till att starta sociala företag till fördel för ungdomar med utländsk bakgrund. Projektledaren beskriver processen i slutrapporten:

Initiativet kom alltså från ett behov som målgruppen identifierade. Det behovet, vid sidan om flera andra liknande behov, är något som framkommer ur forskning på området. Hudfärg, avvikande namn, okänd utbildning, avsaknad av informella kontaktnät, tal med brytning med mera är exempel på faktorer som har en negativ påverkan på nyanländas etablering på arbetsmarknaden. Idén till projektet skedde i nära samarbete med målgruppen men inte med direkt medverkan av målgruppen. Detta berodde till stor del på att målgruppen i många sammanhang fått förhoppningar av vuxenvärlden men som inte har förverkligats och projektet ville inte medverka till att förstärka den erfarenheten. När projektet väl var godkänt så har målgruppen varit med från början.

Projektet *Röster från Baba* har startats utifrån behov de uppmärksammat inom den egna verksamheten som drivs med liknande namn, Baba, som vänder sig till ensamkommande barn och unga som befinner sig helt eller delvis utanför det offentliga skyddsnätet. Personalen presenterade projektidén innan ansökan för deltagarna som sedan har kommit med synpunkter och även egna förslag om innehåll och aktiviteter. Detta utgör exempel på hur projekten arbetat för att utveckla projektidén tillsammans med målgruppen.

Utvecklad av målgruppen

Initiativet till projektet *Disabled Refugees Welcome* togs av Julius Ntobuah då han under 2017 gjorde praktik på Independent Living Institute, som är en brukarorganisation. Idén föddes således genom Julius egna erfarenheter och kunskap om migration och funktionshinderfrågor, då han varit politiskt engagerad och arbetat för mänskliga rättigheter innan han kom till Sverige och sökte asyl 2015. Julius har i sin tur representerat projektet i samband med träffar med myndigheter och ideella organisationer för att diskutera, förbättra och förankra projektplanen. Projektet *Lyssna på mig* är framtaget tillsammans med Ensamkommandes Förbund, som ju likt Sveriges Ensamkommandes Förening utgörs av målgruppen, och förbundet står även som medsökande. Projektet föranleddes bland annat av en heldagskonferens, där ett stort antal ungdomar som kommit till Sverige utan vårdnadshavare samlades och samtalande om mottagandet av ensamkommande barn. Detta är exempel på när projektidén är utvecklad av målgruppen.

När projekten förankrar sin idé hos målgruppen eller när idén är utformad av eller tillsammans med målgruppen skulle vi kunna tala i termer av målgruppens direkta delaktighet.

Målgruppens indirekta delaktighet

Det finns även exempel på när målgruppen varit indirekt delaktig i utformningen av projekten. *Aktiv fritid* har valt att inte inkludera deras målgrupp nyanlända barn och ungdomar i planeringsfasen. I sin ansökan resonerar projektet att ett mindre urval av en stor grupp nyanlända riskerade att ge en snedvriden bild av målgruppens behov av fritidsaktiviteter då endast få skulle komma till tals. Istället tog projektet kontakt med kommunens barn- och ungdomshandläggare, som möter och har regelbunden kontakt med alla nyanlända barnfamiljer med uppehållstillstånd i Helsingborg, för att få en bild av målgruppens situation och behov. *Svenska för döva nyanlända*, vars målgrupp utgörs av döva vuxna som flytt eller flyttat till Sverige och som är berättigade till SFI samt ungdomar på Språkintruktionsprogram i gymnasiet, har inte heller varit direkt involverad i arbetet med utformningen av projektet. Istället har projektet haft samtal och planerat tillsammans med personal på Västanviks folkhögskola och Språkintruktionsprogrammet på Virginska Gymnasiet i Örebro där majoriteten ur målgruppen studerar. Personalen har både erfarenhet och kunskap om de behov och utmaningar som målgruppen står inför när det gäller lärande. Men likt de projekt ovan som förankrat sina idéer och aktiviteter hos respektive målgrupp, så har nyanlända döva ungdomar och vuxna testat materialet som tagits fram i projektet och deltagit i samtal kring både materialet och utbildningsprogrammets funktioner. Även i *Din Rätt – Min Roll* skedde en stor del av faktainsamlingen inför projektstart via ensamkommande barns företrädare, såsom gode män/särskilt förordnad vårdnadshavare och boendepersonal. I sin ansökan motiverar projektet tillvägagångssättet med hänsyn till den mycket utsatta situation som nyanlända barn befinner sig i och att det är

”av största vikt att barnen som medverkar i projektet inte riskerar att komma till skada eller anstränga deras situation ännu mer i den svåra situation de redan befinner sig”.

I *Ensamma barn på flykt* har projektet agerat utifrån den utsatta situation som de sett att barnen och ungdomarna befinner sig i. Genom samverkan med andra organisationer som möter målgruppen i mer aktivitetsorienterade verksamheter har projektet också identifierat ett behov av särskild juridisk kompetens och rådgivning, vilket har varit projektets huvudsakliga idé från start. På liknande sätt utvecklades idén till *Fipoh*. Under sitt mångåriga arbete med barn och unga med erfarenhet av migration har de observerat att målgruppens psykiska ohälsa ökar samt att informationen om psykisk ohälsa och den hjälp de kan få är både otillräcklig och bristfällig då den inte är målgruppsanpassad. Även *Fipoh* utvecklade sin idé tillsammans med andra organisationer som riktar sina verksamheter till och drivs av målgruppen såsom Ensamkommandes Förbund Malmö och Mötesplats Otto.

Målgruppernas delaktighet under projektiden

Målgruppernas röst

Precis som i exemplen ovan där deltagarna gett feedback under utvecklingsfasen av projekten arbetar de flesta projekt kontinuerligt med olika typer av utvärderingar i

direkt samband med verksamheterna de bedriver. På så sätt ges barn och ungdomar en möjlighet att tycka till om specifika moment. I flera projekt är även målgrupperna delaktiga i de referens- och/eller styrgrupper som utgör en central del av verksamheterna. I de olika grupperna kan målgruppen påverka projektens styrning och utformning löpande under projektiden. I de projekt där målgruppen inte ingår i formaliserade referens- och styrgrupper är barnen och ungdomarna ändå delaktiga i att påverka projektens innehåll, bland annat genom planerandet och genomförandet av aktiviteter. I enkäten bad vi projekten att ge exempel på när målgruppens delaktighet fungerat bra respektive mindre bra. De flesta projekt beskriver målgruppens engagemang i planering och genomförande av aktiviteter som ett gott exempel på när delaktighet fungerar bra. Likaså skriver flera projekt att otillräckliga resurser för att genomföra det målgruppen vill göra är något som gör att delaktigheten fungerar mindre bra. Även flexibilitet i budget från Arvsfondens sida anges som något viktigt för att kunna genomföra de förslag som dyker upp. Gällande de ekonomiska förutsättningarna för delaktighet beskriver *Aktiv Fritid* att familjernas svåra ekonomiska situation gör att barnens fritidsaktiviteter är beroende av att projektet kan vara behjälpligt med att finansiera kostnaderna. *Integration och hållbar utveckling genom aktivt friluftsliv* uppger också att aktiviteterna måste vara konstadsfria, särskilt med tanke på målgruppens ekonomiska utsatthet.

Att vi har kläder, kängor och utrustning till utlån är också en förutsättning för att aktiviteterna ska kunna genomföras, då målgruppen är resurssvag och oftast saknar det som behövs. (Projektledare, *Integration och hållbar utveckling genom aktivt friluftsliv*).

Flera projekt beskriver också att bristen på kontinuitet försvårar arbetet med delaktighet då deltagare "försvinner" på grund av omständigheter som rör asylprocessen (till exempel i *Min rätt – Din roll, Ensamma barn på flykt, KOD för Sverige, Röster från Baba, Vi-hubb, Songlines*). Projektledaren för *Röster från Baba* som möter ungdomar som saknar formella uppehållstillstånd beskriver också att motivation att hänge sig åt aktiviteter som tar mycket tid generellt är låg bland deltagarna, främst med anledning av varierande dagsform, stress över sin juridiska, ekonomiska eller boendesituation samt hög press på deras prestation i skolan. (Detta beskrivs närmare i fallstudien, se kapitel fem.) Projektledaren i *Integration och hållbar utveckling genom aktivt friluftsliv* beskriver följande i sitt enkätsvar:

Det är ibland svårt för deltagare att delta under hela aktiviteterna på grund av att de har viktiga möten med handläggare på migrationsverket, socialsekreterare eller god man.

De flesta projekt har fortlöpande haft olika former av rundabordssamtal, workshoppar med mera i syfte att ha en kontinuerlig dialog med målgruppen, vissa mer formella än andra. Under skogspromenader utvecklade *Fipohs* deltagare idén om att bjuda in målgruppen till att göra sin röst hörd genom att skriva, fota eller filma utifrån sina egna berättelser om psykisk ohälsa och migration. Projekten *Nyanlända barn, idrott och inkludering* och *Lyssna på mig* arbetar specifikt med att lyfta målgruppens erfarenheter och berättelser som samlas in via stödlinjer dit målgruppen eller personer som möter målgruppen ringer in. Målgruppens erfarenheter, kunskap och

synpunkter lyfts även genom användandet av metoderna "Expertgrupp barn" (*Nyanlända barn, idrott och inkludering*) och "Påverkansråd" (*Lyssna på mig*). Det finns även exempel på när den typen av strukturerade samtalsmetoder fungerat mindre bra. I sitt enkätsvar berättar *Förnyelselabbet* om att målgruppen medverkat vid stora offentliga "hearings", som till exempel ett som UNHCR arrangerade, där deltagarna inte förstått vad som ska hända "...och där de bara berättar kort om sitt eget liv och utmaningar för personer de inte har en relation till. Det gör vi inte igen". En lärdom är således att det inte är tillräckligt att samtalen äger rum utan också att det sker på deltagarnas villkor, att det sker i ett tryggt sammanhang samt att tid ges till förberedelser för att exempelvis försäkra sig om att deltagarna förstår sammanhanget.

Disabled Refugees Welcome fortsatte under sin projekttid med att genomföra djupintervjuer med individer som har erfarenhet av att komma till Sverige med normbrytande funktionalitet. Både *Ensamma barn på flykt* och *Röster från Baba* har haft individuella samtal med de barn och unga som lever utanför offentliga verksamheters insatser. Vissa av deras citat har varit stående inslag när projekten presenteras i olika offentliga sammanhang med syfte att vara både kunskapsbärande samt lyfta målgruppens erfarenheter. Deltagarna har också varit delaktiga i att utforma sådana presentationer. Många projekt har lyssnat på målgruppens berättelser under de olika aktiviteterna och använder sedan dessa i sitt arbete på olika sätt. Till exempel i informationsmaterial i form av filmer (se t.ex. *Art Lab Gnesta*, *Ensamma barn på flykt*, *Min rätt – din roll*, *Lyssna på mig*, *Tidigt föräldrastöd*, *Fipoh*) som ibland även skapats av deltagarna själva. Utöver filmer har *Fipoh* även publicerat två diktsamlingar som är författade av målgruppen.

Kommunikation, som ibland beror på bristande språkkunskaper, har lyfts fram av *Disabled Refugees Welcome* och *Vi-hubb* i sina enkätsvar som exempel på när målgruppens delaktighet har fungerat mindre bra. Istället för språklig kommunikation använder sig *Förnyelselabbet* av designmetoder i sina labb där deltagarna till exempel får gestalta sin väg till skolan eller vad de gillar att göra på fritiden med emojis eller lera. På så sätt föds berättelser som samlas in och analyseras av projektet varpå deras slutsatser verifieras av deltagarna själva. Ett annat exempel på hur målgruppens röst görs hörd är till exempel genom metoden "Photovoice" som *Integration och hållbar utveckling genom aktivt friluftsliv* använder sig av. Metoden går i korthet ut på att deltagarna får i uppdrag att ta foton som de sedan samtalar om i grupp under ledning av en intervjuperson. Genom att utgå från deltagarnas egna bilder kan de samtala på en mer jämlik nivå och språkbarriärer är lättare att överbygga.

Målgruppernas roller

Ett flertal projekt skriver även om att anställa personer ur målgruppen inom projekten (*DIN Framtid*, *Disabled Refugees Welcome*, *Ensamma barn på flykt*, *Integration och hållbar utveckling genom aktivt friluftsliv*, *Lyssna på mig*, *Simkunnighet för nyanlända barn och familjer*, *Songlines* och *Vi-hubb*). På så sätt antar målgruppen både rollen som projektdeltagare och projektmedarbetare. *Lyssna på mig*, som förutom utvecklandet av en stödlinje har som syfte att arbeta med metodutveckling kring nyanlända barns delaktighet, skriver följande i projektansökan:

För att ta det ett steg längre var vi även måna om att målgruppen inte enbart är mottagare utan även aktör i själva implementeringen av projektet. Vi har därför budgeterat för arvoderingar och arbetstid kopplat till planering och genomförande. Detta anser vi bidrar till en ökad kvalitet av vår insats och att vi säkerställer en ständig förankring av målgruppens behov. Utöver detta blir sidoeffekten en ökad integrering av målgruppen i det svenska samhället genom arbete och möjlighet till påverkan. Något vi ser som en viktig del i det övergripande påverkansarbetet i samhället gällande barn på flykt.

Projektet har i nära samarbete med Ensamkommandes Förbund Stockholm aktivt arbetat med delaktighet och kunskapsutjämning genom fördelning av olika roller i projektet. Till en början planerade *Lyssna på mig* att utbilda och arvoda personer ur målgruppen till rollen som "Kompissvarare" som skulle svara i projektets Stödlinje. På grund av att utsattheten hos de som ringer till stödlinjen visat sig vara större än väntat, beskriver projektet i årsrapporten för första året att de omformulerat uppdraget:

Då Ensamkommandes Förbund Stockholm får många samtal till sin telefon från andra barn och unga, men har svårt att veta hur de ska hantera de samtal som inkommer, så har vi hjälpt dem upprätta ett system för detta, där de har telefontid vissa dagar och tider, sitter tillsammans med Stödlinjens samtalsstödjare och får stöd av dem i att hantera sina inkommande samtal. Vi såg det som ett mycket mer ansvarstagande sätt att arbeta. Ensamkommandes förbund når en annan målgrupp än Stödlinjen, i vissa fall, men får i mångt och mycket samma frågor och behöver därför kunna besvara och hantera dessa på ett kvalitetssäkrat sätt.

Under sin projektperiod rekryterade *Songlines* bland annat en kommunikator och en projektassistent ur målgruppen och *Disabled Refugees Welcome* rekryterade under sitt första verksamhetsår fyra personer ur målgruppen. Utöver dessa har i princip alla i *Disabled Refugees Welcomes* personalgrupp egen erfarenhet av migration. De har även under sex veckors period haft en praktikant från målgruppen som fick möjlighet att utveckla sin arbetslivserfarenhet genom att vara med och arbeta med övriga projektmedarbetare och kunde själv bidra med sin kompetens. I *Simkunnighet för nyanlända barn och familjer* utbildas målgruppen till simlärare och/eller Vattensäkerhetsambassadörer (läs mer om målgruppens roller i fallstudien i kapitel fem). I *Vi-hubb*, där projektets huvudsakliga syfte är att ungdomarna ska få någon form av anställning, har målgruppens roller inneburit allt från att vara praktikant till anställd och entreprenör. I årsrapporterna beskriver projektet att en av ungdomarna som var tilltänkt att erbjudas en anställning som handledare i projektet fick avslag på sin asylansökan, vilket ledde till att hen flydde till ett annat land. Projektledaren beskriver också i slutrapporten en annan viktig faktor som varit ett hinder för anställning:

Projektet har kunnat arbeta med asylsökande som är inskrivna i skolan då deras försäkring har varit gällande för deltagaren. Andra asylsökande har inte varit försäkringsbara och därmed så har den målgruppen fallit bort. Det är å andra sidan en viktig lärdom om vad samhället behöver utveckla för att främja ett integrerat samhälle.

Projektet *Min Rätt – Din Roll*, som syftar till att förbättra insatserna god man och särskilt förordnad vårdnadshavare för ensamkommande barn, hade till en början budgeterat för att arvoda deltagare som varit med i fokusgrupper och liknande. Projektet insåg dock att en sådan arvodering skulle kunna påverka möjligheten till dagarsättning från Migrationsverket för de deltagare som befinner sig i asylprocessen. Projektet frångick därför sin planerade budgetpost att arvoda deltagare och valde istället att ge deltagarna presentkort. Däremot kommer de ungdomar som fått uppehållstillstånd som projektet arbetar med att arvodas. *Art Lab Gnesta* använde ett annat tillvägagångssätt för att säkra att målgruppens perspektiv finns med i utvecklingen av verksamheten. De anställde personer ur målgruppen/målgruppens föräldrabas. Då vissa projekt i satsningen riktar sig till nyanlända familjer är detta ett tänkbart sätt att involvera hela familjen i projektet. I sitt enkätsvar beskrev *Aktiv Fritid* att bristande engagemang från föräldrar på grund av bland annat tidsbrist försvårar målgruppens deltagande. För att kunna säkerställa målgruppens delaktighet tillfrågas föräldrarna att bli volontärer i projektet. Sammanfattningsvis kan vi se att även föräldrarna har en betydande roll när det kommer till målgruppens delaktighet.

Utöver rollen som projektmedarbetare har målgrupperna givetvis andra roller inom satsningens projekt. I *Förnyelselabbet* utbildas målgruppen till "Förnyelseagenter". En agent har till en början ett uppdrag att exempelvis intervjua sina kompisar om hur de upplever möten med myndigheter eller hur relationen till gode män ser ut. Senare ges "agenterna" möjlighet att intervjua personal i offentliga och ideella organisationer. Ett syfte med rollen som agent, enligt projektet, är att nyanlända barn och ungdomar görs till subjekt istället för objekt.

Det finns även flera olika typer av ledarroller, såsom ungdomsledare i *Songlines*, aktivitetsledare (*KOD för Sverige*) samt ledare i den så kallade Äventyrsgruppen (*Integration och hållbar utveckling genom aktivt friluftsliv*). Vad det gäller ledarskapet i Äventyrsgruppen reflekterar projektledaren dock över att det också kan finnas en baksida med att vissa ungdomar får en ledarroll.

Vi är inte helt övertygade om att det här är en bra modell, trots att det passar in i arbetslinjen, det har gått bra hittills men vi är medvetna om att det kan skapa underlag för splittring i gruppen.

Sammanfattande reflektion av individperspektivet

Inledningsvis är det viktigt att understryka att det inte alltid går att skilja på projektorganisation och målgruppen eftersom nyanlända barn och unga samt vuxna med normbrytande funktionalitet själva driver eller är en viktig del av projektens organisation och verksamhet. Ett tydligt exempel på det är *Disabled Refugees Welcome*, som är en brukarorganisation. En majoritet av projekten samarbetar också

med och/eller involverar i olika omfattning de två största intresseorganisationerna som startats av och för ungdomar med erfarenhet av att komma till Sverige utan vårdnadshavare: Ensamkommandes Förbund som finns i 15 olika kommuner samt Sveriges Ensamkommandes Förening som har totalt 10 lokalföreningar runtom i Sverige. Det tyder på att dessa två organisationer har kommit att bli en viktig aktör, vilket är positivt eftersom de liksom *Disabled Refugees Welcome* drivs av personer med egen erfarenhet av, i det här fallet, ensamkommandeskap. En baksida kan dock vara att möjligheter till reell delaktighet och påverkan givetvis kan variera samt att det finns risk för att en viss projekttrötthet uppstår. Detta är dock inte något vi undersökt närmare inom ramen för denna utvärdering.

En förutsättning för att erhålla medel från Arvsfonden är att målgruppen är delaktig vid framtagandet av projektens idéer. Formen och graden av delaktighet i detta första skede har sett väldigt olika ut i projekten, vilket är beroende av såväl målgrupp som kontext. Det andra steget handlar om hur delaktighet görs i satsningens olika projekt under tiden som verksamheterna och insatserna pågår. Delaktighet kan ske under formaliserade former såsom i referensgrupper eller strukturerade förstudier, men också genom informella samtal, oftast i grupp men även genom djupintervjuer med enskilda individer. Sammanfattningsvis är de olika referens- och styrgrupperna och liknande de vanligaste forumen där målgruppen finns representerad. Som tidigare nämnts är de erfarenheter av delaktighet som här beskrivits filtrerade genom projektens dokumentation och enkätsvar. Det är därmed svårt att säga något om den faktiska immateriella delaktigheten, det vill säga om de barn, ungdomar och vuxna som inkluderats i projekten själva upplevt att de varit delaktiga, eftersom vi endast intervjuat totalt sex deltagare (vars erfarenheter återges i fallstudien i kapitel fem). Det finns flera aspekter som spelar in här. För att nämna några så kan språkliga barriärer vara ett hinder för att kunna delta i samtal och uttrycka sin åsikt, som vissa av projekten beskrivit. Den osäkerhet som präglar tillvaron för många ungdomar innebär också att det kan vara svårt för verksamheterna att ordna tolk efter behov, då det är svårt att veta vilka som kommer att delta i olika aktiviteter. Det kan också finnas olika maktförhållanden, att deltagare befinner sig i en beroendeställning eller utsatt situation. Barnens, ungdomarnas och de vuxnas mående påverkar också i stor utsträckning möjligheten att delta och att vara delaktig.

Projektens arbete med delaktighet säger också något om den materiella dimensionen av delaktighet. Vissa projekt har uttryckt att bristande resurser kan förhindra deltagande över huvud taget, då många saknar medel för att bekosta utrustning och terminsavgifter. Som diskuterats i kapitel två handlar den rådande integrationspolitiska förståelsen av delaktighet i mångt och mycket om etablering på arbetsmarknaden. Ett flertal av projekten har också anställt deltagare och på så sätt skapat möjligheter till att förvärva erfarenheter som kan ha betydelse vid framtida anställningar. I samband med arbetet med anställning och arvodering av projektens deltagare har ett flertal hinder identifierats. Det handlar om alltifrån avsaknad av arbetstillstånd eller försäkring till att ungdomar utvisas. Det handlar också om att arvodering kan påverka andra typer av ersättningar, vilket inneburet att projekten fått finna andra vägar för att kompensera deltagares tid, kunskap och insatser. Projektens erfarenheter visar även att anställning eller arvodering av deltagare från målgruppen också kan ha en annan viktig innebörd. Det utgör då ett sätt att främja ett mer jämlikt deltagande som bygger på att målgruppens och projektdeltagares tid, kunskap och engagemang värderas i lika hög utsträckning som andra som arbetar i

projekten. Liksom projektledaren för *Integration och hållbar utveckling genom aktivt friluftsliv* beskrivit så kan det dock också medföra ojämlikhet bland deltagare om sådana möjligheter bara kommer vissa deltagare till dels.

5. Tre projekt på djupet

I detta avsnitt beskriver vi tre av de tjugo projekten mer djupgående, vilket utgör utvärderingens fallstudie. De tre projekt som ingår i fallstudien är *Simkunnighet för nyanlända barn och familjer* (Svenska livräddningssällskapet) som har verksamhet på ett flertal orter i Sverige, *Fipoh – Flerspråkig information om psykisk ohälsa* (Glokala folkhögskolan i Malmö) och *Röster från Baba* (Stockholms stadsmision). Vi har studerat projektdokumentationen bestående av ansökningshandlingar samt årsrapporter, enkätsvaren från den enkät som skickats ut samt projektens hemsidor och annat material som projekten skapat. Därutöver har vi även genomfört intervjuer i grupp eller enskilt med totalt nio projektledare/medarbetare, sex deltagare samt ett flertal mer informella samtal med deltagare och projektmedarbetare i samband med besök i projektens verksamheter och aktiviteter.

Projektet *Simkunnighet för nyanlända barn och familjer*

Projektnamn: *Family Water Safety Program – Simkunnighet för nyanlända barn och familjer*

Genomförande organisation: Svenska Livräddningssällskapet (SLS)

Verksamhetsplats: hela Sverige

Verksamhetsår: 2017–2020

Beviljade projektmedel: 7 391 982 kronor

Simkunnighet för nyanlända barn och familjer är ett rikstäckande projekt som drivs av Svenska Livräddningssällskapet (SLS) och syftar i huvudsak till att öka kunskaper om vattensäkerhet och simfärdighet hos nyanlända barn, unga och deras familjer genom att utbilda bland annat Vattensäkerhetsambassadörer och simlärare. För att uppnå detta syfte arbetar projektet framförallt med utbildningsverksamhet. Fram till och med hösten 2019 har projektet utbildat ett femtiotal Vattensäkerhetsambassadörer och 44 simlärare samt arrangerat fyra stycken fortbildningar för existerande simlärare (där alla inte tillhör målgruppen, men som oavsett möter nyanlända barn och unga i sina verksamheter). Vid projektets slut vid årsskiftet 2019–2020 är målet att ha nått cirka 1 300 elever i simskola. Projektets fortlevnad efter dess avslut bygger på att Vattensäkerhetsambassadörerna och simlärarna fortsätter att informera personer om vattensäkerhet och ha simskolor i SLS regi eller annan uppdragsgivare samt att utbildningsmaterialet lever kvar i SLS

ordinarie verksamhet. En del av dem som går simskola i projektet nås även av information kring vattensäkerhet då flera av simlärarna även är Vattensäkerhetsambassadörer.

De som utbildar sig till Vattensäkerhetsambassadörer och simlärare är personer med egen erfarenhet av migration och de allra flesta av dem är nyanlända. Till skillnad från många andra projekt som beskrivs i rapporten är ett kriterium för att delta i utbildningarna att deltagarna i *Simkunnighet för nyanlända barn och familjer* har någon form av uppehållstillstånd. Att vara över 18 år, ha svenska språkkunskaper som motsvarar SFI nivå 2D, vara frisk och kunna simma är ytterligare några av projektets krav för att utbilda sig som simlärare. Däremot kan vem som helst ta del av den kunskap som Vattensäkerhetsambassadörerna och simlärarna lär ut. Detta betyder alltså att *Nyanländasatsningens* målgrupp framförallt nås genom projektets deltagare.

Vattensäkerhet och simkunnighet på lika villkor

Något som genomsyrar projektet, i både dokumentationen vi läst och i samtalen vi haft, är tanken om att alla människor är lika i vattnet. Ett talesätt som flera av projektets deltagare har yttrat går i linje med att "havet bryr sig inte om vem du är vid en drunkningsolycka". Projektet handlar således inte bara om att lära sig simma. Det handlar om vattensäkerhet i bredare mening, som innebär att alla människor ska vara säkra när de vistas i och vid vatten i alla dess former (d.v.s. även frusen is). Det är med denna grundtanke som utbildningen och rollen som Vattensäkerhetsambassadör har utvecklats. SLS beskriver det enligt följande på sin hemsida:

Vår vision är att ingen ska drunkna på grund av okunskap.
Vattenkunskap är det bästa livräddningsredskapet. Kunskap kan du bära med dig var du än är och den väger ingenting.

Projektets deltagare berättar själva om att många nyanlända har bristande kunskaper om vattensäkerhet. Hummam, som numera är anställd som simlärare på Tjörn och i Stenungssund, berättar att han och kompisarna brukade leka med livbojar i tron om att de var vattenleksaker som ett exempel på deras okunskap om vattensäkerhet.

Sammanhållningen

Utöver de som utbildar sig till ambassadörer och simlärare består projektet huvudsakligen av projektledare och tre mentorer inom Svenska Livräddningssällskapet, som har varsitt upptagsområde i Sverige. Det är i första hand till mentorerna deltagarna vänder sig om de behöver råd och stöd. Eftersom *Simkunnighet för nyanlända barn och familjer* är rikstäckande och deltagarna lever och verkar utspridd i hela landet får mentorerna, och även de självsammansatta nätverk som består av projektets deltagare, viktiga roller. När vi träffar deltagarna berättar de att det känns som att vara med i en "stor varm familj" som delaktig i Svenska Livräddningssällskapet. Roujina, som har många uppdrag inom olika projekt som satsar på att öka nyanländas delaktighet i Lilla Edets kommun där hon bor och

verkar som Vattensäkerhetsambassadör och simlärare, berättar att hon funderat på att flytta till Umeå för att plugga. I Umeå finns det två personer som hon träffat i samband med projektets utbildning och som hon fortfarande har kontakt med. Hon beskriver att det innebär en trygghet att redan känna två personer om hon skulle flytta dit och att veta att hon i princip är garanterad ett extrajobb som simlärare där eftersom SLS är rikstäckande. Likaså berättar Mohammed, också han från Lilla Edet, att han blev glad av att träffa personer som han mött inom projektet när han senast besökte Skåne och att han inte är rädd för att flytta inom Sverige eftersom han har fått en yrkesutbildning och ett nätverk som både öppnar upp för nya vänskaper och som kan ge möjlighet till en anställning. Detta är bara ett par av många exempel på betydelsen av en stark sammanhållning som utvecklats inom projektet. Ett par av deltagarna berättar också om den lokala sammanhållningen på orten där de verkar. Att de genom sin roll som Vattensäkerhetsambassadör och simlärare lärt känna flera barn och deras familjer.

Rollerna som Vattensäkerhetsambassadör och simlärare

Under våra samtal med projektets deltagare pratar vi om varför de ville gå utbildningen och vad det betyder för dem att vara ambassadör och simlärare. Gemensamt för alla är att de hade ett intresse av simning innan de kom i kontakt med projektet och att de tycker uppdraget som Vattensäkerhetsambassadör och simlärare innebär en viktig roll. En del genomgick utbildningen för att öka sina möjligheter att få ett extrajobb vid sidan om studier (av de deltagare vi pratat med har två fått anställning som simlärare vid olika simhallar), medan andra kom i kontakt med projektet av en slump. Roujina berättar om vikten av att "ge tillbaka till samhället" och att människor hon möter ser på hennes uppdrag som viktigt. Mustafa, simlärare i Lysekil, berättar om sin flyktresa över Medelhavet och den obehagliga insikten att vara den enda personen som kunde simma av alla i den överfulla gummibåten. Den fruktansvärda upplevelsen har gjort att han ser simkunnighet som livsviktig och att det är hans uppgift att se till att så många som möjligt lär sig simma. Mohammed, också han simlärare från Lilla Edet, berättar att han vuxit som person i egenskap av att våga vara ledare. Även fast han har erfarenhet av att arbeta med barn på förskola har simlärarrollen inneburit en ny form av ledarskap eftersom han är ytterst ansvarig för allas säkerhet. Han tycker även att uppdraget innebär en pedagogisk utmaning som är rolig att ta sig an.

Språkets betydelse

Lärdomarna från "testgruppens simläger" som arrangerades i början av projektiden låg sedan till grund för det utbildningsmaterial som används idag inom de olika utbildningsverksamheterna (se avsnittet "Målgruppens delaktighet i början av projektiden" i kapitel fyra). Projektledningen valde att utbildningsmaterialet skulle skrivas på lätt svenska med avsikt att främja målgruppens kunskaper i svenska. När vi träffar projektets deltagare, som är Vattensäkerhetsambassadörer och simlärare, lyfts just detta med språk spontant som någonting som kunde göras annorlunda inom projektet. Deltagarna menar att när det gäller vattensäkerhet är det otroligt viktigt att målgruppen förstår det som lärs ut. De berättar att många i målgruppen inte vågar säga att man inte förstår vad som sagts, vilket senare kan visa sig problematiskt i

praktiska situationer ute i simbassängen. Deltagarna berättar också att modersmål är något som sitter i ryggraden till skillnad från ett nytt språk. Om du hör ordet "fara" på ditt modersmål så reagerar du på reflex. Med anledning av detta översätter deltagarna därför materialet fritt samt håller sina simlektioner på de språk som de behärskar och som målgruppen har behov av, vilket oftast är olika variationer av arabiska, men även persiska och dari. "Det förekommer till och med ryska" berättar en av deltagarna. Mohammed, som framförallt lär yngre barn att simma, berättar att han når fram bättre till barnen när han pratar deras modersmål, särskilt om barnen är rädda för vatten. Roujina berättar också att det finns många i målgruppen som inte heller kan skriva eller läsa, vilket gör att hon anpassar utbildningen och förklarar med hjälp av materialets bilder.

© Foto: Lisa Grinell (SLS)

Samarbeten

Projektets ursprungliga plan var att nå sin målgrupp genom att kontakta HVB-boenden runt om i landet. Men till följd av att många boenden stängdes ner, fick de liksom många andra projekt tänka om. Istället har kommunernas integrationssamordnare blivit den viktigaste samarbetspartnern. Detta är något som även framkommer när vi pratar med projektets deltagare, de färdigutbildade simlärarna. Deltagarna berättar att de har en mycket god relation till integrationssamordnarna i deras respektive kommun. Roujina berättar om sitt engagemang i flera projekt som riktar sig till nyanlända inom kommunen och hur hon får stort stöd av integrationssamordnaren för att utveckla projektidéer, som till exempel simskola för kvinnor eller personer med funktionsnedsättning, vilket är de simskolorna hon har som simlärare och brinner för mest. Roujina resonerar om

simskolan för kvinnor att det inte är tillräckligt att lära nyanlända barn och unga att simma eftersom det oftast är deras föräldrar som kommer till undsättning i en nödsituation: "Om inte mammor kan simma riskerar vi att förlora två liv".

En av simlärarna upplever att det fungerar mindre väl i en viss kommun och berättar om sin frustration över att ha kontaktat kommunen vid upprepade tillfällen, till exempel för att starta simskola för vuxna nyanlända eftersom de, precis som Roujina säger, också har behov av att kunna simma, men utan att ha fått någon respons. Deltagaren drar därför slutsatsen att kommunen verkar måttligt intresserad av integration. Istället blir det så att hen lär kommuninvånarna simma ändå, fast på sin fritid, just för att det är så viktigt att alla kan simma.

Simskola endast för nyanlända och kvinnor

När vi pratar om begreppet "integration" med deltagarna frågar vi om deras tankar kring att ha separat simskola som endast är för nyanlända. Inte en enda deltagare anser att det vore bra att ha simskolor som riktar sig till alla, det vill säga både nyanlända och etablerade svenskar. De pekar på att det finns många fördelar med att ha en separat simskola då det bygger en trygg miljö för de som lär sig simma. "Om man är i samma grupp som de som pratar svenska som sitt modersmål vågar man inte säga att man inte förstår." Deltagarna vi talar med lyfter också vikten av kulturella skillnader där dimensionen av kön framträder vilket leder oss till en diskussion om simskolor som riktar sig endast till kvinnor. Roujina menar att det är bra med simskola som endast riktar sig till kvinnor och pekar på alla de simhallar som erbjuder tider där endast kvinnor får komma och simma. "Kvinnor, oavsett kultur, känner sig tryggare utan män". Mustafa menar å sin sida att det är viktigt att både män och kvinnor lär sig simma tillsammans. Detta hänger ihop med tanken om att vi alla är lika inför havet. I den simhallen Mustafa numera är fast anställd som simlärare har burkinis köpts in och som lånas ut vid behov. Han tycker att det är viktigt att lära sig simma med burkini om du som kvinna tänker använda dig av en sådan senare eftersom den gör att du rör dig på ett annat sätt i vatten på grund av tyngden.

Simhallarna som en betydelsefull plats

Utöver kommunernas migrationssamordnare är landets simhallar en annan viktig samarbetspartner för projektet, framförallt när det gäller tillgång till bassängtider. Att få tider i simhallarna är däremot väldigt svårt, berättar projektledaren Camilla Hansen under ett av våra samtal. Att det är brist på simhallar i hela landet är något som rapporterats i flera decennier, för vilken simskola det än är som behöver bassängtid. Att det är svårt att få tillgång till simhallarna är även något som deltagarna vittnar om. I kontexten av att projektet beskrivit att det förekommer rasism i simhallarna i svaret på den enkät vi skickat ut, frågar vi om deltagarna tror att det är svårare för dem att få tider i simhallarna då deras simskolor riktar sig till nyanlända. Svaret på frågan ger ett rungande nej. Roujina berättar att det är en fråga om vad som är viktigt och viktigare, där barnen som måste klara simningen för att få godkänt i idrotten i skolan är viktigast, och att det är lika svårt för alla andra grupper att få tider, oavsett om det gäller simning för nyanlända, för personer med funktionsnedsättning eller rehab-simning för personer med skador.

Trots att det finns vatten att ha simskola i utanför simhallarna i form av hav och sjöar menar både projektets mentorer och deltagare att en simbassäng är att föredra då det framförallt innebär en säkrare miljö med mer kontrollerat vattenförhållande och där simskolans deltagare är begränsad till en viss yta.

Frågan om den svåra tillgången till simhallar visar på simhallen som en viktig mötesplats dit många vill gå. Dit går vi inte bara för att lära oss om vattensäkerhet och att simma. Vi går dit för att umgås och ha roligt, för att rehabilitera skador och för att främja hälsan genom motion. Som deltagarna själva beskriver, om de inte kan simma kommer människor i "bästa fall" avstå från att besöka simhallen, något som ökar isolering och motverkar etablering. I värsta fall går du dit ändå och är med om en olycka, en olycka som förmodligen skulle kunna förhindrats om alla hade kunskaper i vattensäkerhet.

Sammanfattande reflektioner om *Simkunnighet för nyanlända barn och familjer*

Integrationssamordnarna har blivit en viktig kontaktväg för projektet då nedläggningen av HVB-hem inneburit förändrade förutsättningar när det gäller att nå målgruppen, vilket många projekt som ingår i *Nyanländasatsningen* beskriver. Därför är det inte särskilt förvånande att så även är fallet i *Simkunnighet för nyanlända barn och familjer*. Något som däremot förvånar är språkets betydelse i ett projekt som handlar om simkunnighet och kunskaper i vattensäkerhet. Enligt deltagarna är separata simskolor för nyanlända en förutsättning för att skapa långsiktig delaktighet, det vill säga ett medel för att uppnå målet med att ingen ska drunkna på grund av okunskap och att simhallen ska vara en mötesplats dit alla kan och vill gå. Vidare kan könsseparatistiska simskolor och separata simtider i simhallen vara ett mål i sig för att alla ska känna sig trygga, men det kan också vara ett medel för att fler över huvud taget ska vilja komma till simhallen och på sikt känna trygghet i att vistas i en simhall, oavsett vem som är där. I en samtidskontext av "nyassimilering" är beaktandet av modersmål och separatistiska verksamheter för att skapa de trygga rum som behövs för att kunna lära sig simma eller inhämta kunskaper om vattensäkerhet en viktig aspekt.

Något som kanske bara skymtats i beskrivningen av projektet, men som bör poängteras är deltagarnas engagemang och passion inför både sitt uppdrag som simlärare och Vattensäkerhetsambassadör och för betydelsen av allas rätt till kunskap om simning och vattensäkerhet. Den utsatthet och psykiska ohälsa som framträder i vissa andra projekt är inte närvarande i *Simkunnighet för nyanlända barn och familjer*, varken i samtal med deltagare eller projektmedarbetare. Detta menar vi har att göra med att projektets deltagare befinner sig i en tryggare livssituation då de har någon form av uppehållstillstånd och därmed, åtminstone formellt sett, en stabilare grund att stå på. Projektet förstärker också deltagarnas förutsättningar genom att erbjuda en betald yrkesutbildning som möjliggör framtida anställning som simlärare, oavsett om det handlar om simskola för nyanlända eller andra typer av simskolor. Yrkeskunskaper och anställning är två konkreta exempel på hur materiell delaktighet i samhället möjliggjorts av projektet. Det är dock tydligt att projektet inte bara handlar om materiell delaktighet. Eftersom sociala relationer är en betydande immateriell dimension av delaktighet handlar projektet *Simkunnighet för nyanlända*

barn och familjer inte bara om kunskapsförmedling i form av vattensäkerhet och simkunnighet, eller yrkesutbildning och anställning, utan även om att "vara del av en stor varm familj" som en av projektets deltagare beskrev. Att lära känna barn och familjer på den lokala orten eller vetskapen om att redan känna någon utifall man flyttar till andra delar av Sverige visar också på att projektet bygger nätverk mellan deltagarna och på så sätt möjliggör ett bredare nätverk såväl inom som utanför organisationen i de lokala sammanhang där deltagarna verkar.

Projektet *Fipoh* – Flerspråkig information om psykisk ohälsa

Projektnamn: *Flerspråkig information om psykisk ohälsa (Fipoh)*

Genomförande organisation: Glokala folkhögskolan

Verksamhetsplats: Malmö

Verksamhetsår: 2016–2019

Beviljade projektmedel: 3 003 576 kronor

Projektet *Fipoh* – *Flerspråkig information om psykisk ohälsa* som drivs av Glokala folkhögskolan i Malmö har i huvudsak två övergripande syften. Dels att förbättra den psykiska hälsan bland barn och ungdomar med erfarenhet av flykt, och därmed bredda möjligheterna till en större delaktighet i samhället, dels att öka kunskapen om målgruppens psykiska ohälsa/hälsa.

***Fipohs* fyra spår**

Fipoh har under sin projekttid arbetat med fyra olika spår och metoder för att uppnå sina syften: produktion av material (spår ett), gruppaktiviteter (spår två), spridning (spår tre) och narrativ terapi (spår fyra).

Spår ett – produktion av material

Inom ramen för det första spåret har *Fipoh* gjort sex animerade informationsfilmer på fyra olika språk (24 filmer totalt), två filmade informationsfilmer och fem intervjufilmer. Då de under projekttiden även har identifierat ett behov av tryckt informationsmaterial hos både vårdaktörer och ungdomar har *Fipoh* utöver det digitala materialet producerat flerspråkiga och illustrerade foldrar om komplex trauma, PTSD, sömnproblem, stress och om att lida av tunga minnen. Både det digitala och tryckta materialet har tagits fram av projektets deltagare, som huvudsakligen utgjorts av projektets målgrupp, nämligen barn och ungdomar med erfarenhet av flykt. Därtill har projektledare och -medarbetare och personer från *Fipohs* samarbetspartner också varit delaktiga i framtagandet av materialet. Exempelvis har deltagarna skrivit, regisserat och producerat informationsfilmerna vars innehåll har förankrats hos personal från samarbetspartnern Teamet för Krigs- och Tortyrskadade (TKT) i Malmö. När vi besöker *Fipohs* filmrelease för "En kort film om PTSD" pratar vi med

Daniel Moradi, som även är ordförande i Ensamkommandes förbund i Malmö, som skrivit, regisserat och producerat filmen. Han berättar för oss att det varit en utmaning att göra en film utifrån ett väldigt svårt ämne, både i förhållande till de känslomässiga aspekterna och i relation till den medicinska kunskapen om PTSD som TKT har tillhandahållit eftersom den inte alltid är särskilt lättillgänglig.

Spår två – gruppaktiviteter

Det andra spåret om gruppaktiviteter och deltagande har vuxit fram under projekttiden. Projektet fick delvis frångå den ursprungliga tanken om att träffarna med målgruppen framförallt skulle handla om att tillsammans ta fram informationsmaterial, utan något större fokus på sociala aktiviteter. Detta för att de identifierade ett stort behov hos deltagarna av just sociala aktiviteter. Att bryta isolering och skapa möten, pauser och utrymmen för att prata om sitt mående i trygga relationer blev en del av *Fipohs* arbete med att främja psykisk hälsa. Rent konkret har det inneburit att projektet tillsammans med till exempel Ensamkommandes Förbund Malmös Mötesplats Otto (som vänder sig till unga med migrationsbakgrund), Skåne stadsmissions Mötesplats Enter (som vänder sig till unga tjejer med migrationsbakgrund) samt boendet Fyren som drivs av Malmö stad med flera ordnat träffar för att diskutera exempelvis jobbiga tankar och behov, eller för att göra avkopplande saker såsom att grilla, gå på bio, bowla eller spela gitarr. *Fipoh* har också ingått i något som kallas Förvarsgruppen där personer från olika föreningar har åkt till förvaret i Åstorp för att hålla stödjande samtal med ungdomarna som sitter inlåsta där, både under tiden de är inlåsta och när de frisläppts. *Fipoh* har även ingått i ett gemensamt projekt med Fryshuset, Frypo (som är medfinansierat av Folkhälsomyndigheten), där de haft flera träffar med samtal om psykisk ohälsa. *Fipoh* har tillsammans med Svenskt HBTQ Initiativ – SQI Syd (som består av unga HBTQ-personer med erfarenhet av migration) arrangerat events såsom Queer Eid för HBTQ-muslimer och Black Queer Day.

Detta är bara ett axplock av en rad olika sociala aktiviteter som *Fipoh*, oftast tillsammans med andra, arrangerat. I "En liten bok av Fipoh", den "slutbok" som publicerats hösten 2019 reflekterar de över betydelsen av aktiviteterna som gjorts under projekttiden. Utöver "det sociala", som kan innebära en paus i vardagen i form av att ha roligt och skratta, och utöver att bidra till ökad delaktighet och kunskapsutjämning inom projektet, så har aktiviteterna också fungerat som behandling av trauman. Detta beskrivs i boken på följande sätt:

Fysiska aktiviteter ökar möjligheterna att slappna av, att sova, att hjärnan kan få utvecklas så att den förstår att vissa händelser tillhör det förgångna. Sociala och fysiska aktiviteter är, enligt många experter vi mött, lika viktigt för unga som lider av psykisk ohälsa som behandling och mediciner (s. 21 Fipoh: 2019).

Spår tre – spridning

Eftersom det digitala materialet är tillgängligt på webben, via bland annat projektets hemsida och YouTube-kanal, har *Fipoh* framförallt fokuserat på spridning genom sociala medier. *Fipoh* har även samarbetat med stora organisationer som Region Skåne, Röda Korset, Rädda barnen, Malmö stad och Sveriges Kommuner och Landsting, vilket har resulterat i att flera vårdgivande aktörer känner till *Fipohs* material och länkar till det på sina hemsidor och även i en app. På så sätt är spåret om spridning direkt kopplat till projektets överlevnad efter projekttidens slut. Med andra ord, eftersom *Fipohs* material är tillgängligt online lever *Fipoh* vidare.

Projektet har även spridit sitt material vid fysiska träffar såsom workshoppar och releasetillfällen, på MR-dagarna och andra liknande arrangemang. I sin bok "En liten bok av *Fipoh*" speglas detta i lärdomen om den överdrivna tron på sociala medier och digitala samtal. Även om digital närvaro och tillgänglig information är viktig, menar *Fipoh* att tron på att sociala medier "tar över" är en missuppfattning. Även om ungdomar spenderar mycket tid vid skärmen och den anonymitet som internet erbjuder är en fördel kan digitala forum inte ersätta de fysiska. I ett möte ansikte mot ansikte finns möjligheten att fånga upp saker i ett samtal som inte synliggörs online. Detta stämmer också överens med feedbacken från projektets deltagare, vilken är att *Fipoh* ska synas ute på skolorna.

Spår fyra – narrativ terapi

Det fjärde spåret bygger på narrativ terapi där unga berättar sina egna historier, som ofta är relaterade till flykt, mottagandet i Sverige eller asylprocessen. Att kunna uttrycka sina erfarenheter är en viktig del i behandling av trauma. I "En liten bok av *Fipoh*" skriver *Fipoh* att formulera dessa i text eller bild är ett bra sätt att lära hjärnan att vissa saker inte längre är en pågående fara. De skriver också att många av de unga som projektet mött har haft ett starkt behov av att få berätta sin historia. I en av årsrapporterna berättar projektledaren att många i målgruppen inte känner sig lyssnade på eller att de misstänkliggjorts av Migrationsverket när de blivit intervjuade, vilket resulterat i en känsla av att behöva ta tillbaka sin historia.

För att starta arbetet med narrativ terapi efterlyste *Fipoh* att ungdomar med erfarenhet av migration skulle skicka in sina film-, text- eller fotoprojektidéer om psykisk ohälsa, med möjlighet att få ekonomiskt och pedagogiskt stöd för att genomföra dessa. Detta resulterade i att de fick in en stor mängd idéer, varav några blev till verklighet. Till exempel gjordes en podd, tre filmer med unga medlemmar i SQI Syd, två filmer av ett par filmskapare som kommit som ensamkommande barn och en film av en ung tjej. *Fipoh* publicerade även två antologier "Låt mig berätta om längtan efter" (2019) och "Det vi berättar läker världar" (2018) med texter och dikter som är skrivna av målgruppen.

Omslaget till antologin "Låt mig berätta om längtan efter" (2019) är ritat av Silvana Menes och "Det vi berättar läker världar" (2018) av Sarah Katarina Hirani. © Fipoh

Förutom att arbetet med narrativ terapi utgör en viktig del i behandlingen av trauma är det också ett sätt för målgruppen att göra sin röst hörd. I "En liten bok av Fipoh" förhåller sig projektet kritiskt till att Folkhälsomyndighetens senaste och hittills största kartläggning av nyanlända barns och ungas hälsa i Sverige endast inkluderar de som har ett uppehållstillstånd i Sverige. Genom att exkludera till exempel de som befinner sig i en utdragen asylprocess eller de som tvingats in i papperslöshet osynliggörs ett stort antal barn och unga som mår väldigt dåligt. *Fipoh* har satsat på att lyfta även deras berättelser då vi vuxna måste lyssna på dem.

Vi måste höra och läsa om deras erfarenheter och åsikter, det som sägs på och mellan raderna... Vi måste erkänna dem och måste visa att vi erkänner dem. För om vi erkänner att unga faktiskt mår riktigt dåligt idag, då måste vi börja lyssna på dem. (s. 22 Fipoh: 2019)

Delaktighet inom och utanför projektet

Fipohs målgrupp har varit delaktig, utöver genom en referensgrupp, i att ta fram och producera allt informationsmaterial som genererats inom projektet. Målgruppens delaktighet genomsyrar hela arbetet med materialet då det bygger på målgruppens egna berättelser, som sedan i ett andra steg är bearbetat av målgruppen, för att i ett

tredje steg nå fler personer ur målgruppen. På så sätt görs delaktighet inom projektet samtidigt som målgruppen "hörliggörs" utanför. Daniel Moradi berättar i en intervju att en viktig förutsättning för att skapa delaktighet hos deltagarna är att ge information om projektets syfte.

Jag tror att vissa organisationer eller projekt inte informerar tillräckligt mycket om syftet med verksamheten för att de utgår ifrån deras egna perspektiv, vilket är att alla redan vet projektets mål och syfte. Men detta skapar mycket utrymme för missförstånd. Jag jobbade en gång med ett projekt i tre månader utan att veta syftet. Sedan hade jag ett möte då jag fick information om målen och visionen. Efter det blev mitt arbete mycket bättre. (s. 30 Fipoh: 2019)

Daniel konstaterar även att *Fipohs* deltagare upplevt att informationen om projektets syften är väldigt bra. För att ta reda på vad målgruppen tycker om de insatser som görs har projektet bland annat använt sig av utvärderingsenkäter som delats ut och analyserats efter workshoppar, föreläsningar och andra träffar. Sammantaget visar dessa att projektets insatser är väldigt uppskattade.

1. Vad tycker du om idén till Fipoh, finns det behov idag?

Det är väldigt bra ide. eftersom det är ganska vanligt att ungdomar med utländsk bakgrund hamnar i olika sorter av psykisk ohälsa, som en av de depressioner, Fipoh är på lätt svenska och det kan vara mycket hjälpsamt för de.

"Det är en väldigt bra idé eftersom det är ganska vanligt att ungdomar med utländsk bakgrund hamnar i olika sorters psykisk ohälsa, som depression. Fipoh är på lätt svenska och det kan vara mycket hjälpsamt för dem." Från en utvärderingsenkät.

Samarbeten

Fipoh har samarbetat med både organisationer från civilsamhället och offentlig sektor. Många av organisationerna från civilsamhället är nämnda under spåret om gruppaktiviteter ovan. Med offentlig sektor har *Fipoh* haft ett nära samarbete med psykologer på både Teamet för krigs- och tortyrskadade i Malmö (TKT) och Kunskapscentrum migration och hälsa. Båda är verksamheter inom Region Skåne och projektets upplevelse är att samarbetena har fungerat mycket bra.

Under ett av våra samtal med projektledaren Linus Kullving säger han att *Fipoh* och dess deltagare inte har en tydlig projektrelaterad identitet till skillnad från många andra projekt. I en tid där organisationer som arbetar med samma målgrupp till viss del konkurrerar om samma medel kan det vara fördelaktigt om projektet/organisationen skapar en tydlig profil och på så sätt bygger ett slags varumärke. Linus berättar att de istället försöker flytta fokus från sig själva och lyfta fram de duktiga organisationerna som *Fipoh* samarbetar med men som inte är

välkända. Mehdi Bandkia som är medlem i Svenskt HBTQ Initiativ – SQI Syd, som är en av organisationerna som *Fipoh* samarbetar med, är inne på samma spår:

Jag upplever att det ofta är samma organisationer som syns, om och om igen. Det tas inte hänsyn till andra aktörer som kan ha samlat kompetens och kunskap. Det blir samma namn som efterfrågas, på bekostnad av andra. Det gör att själva bilden inte är helt verklighetsförankrad. Det är bara en speciell typ av organisationer som samhällsaktörer refererar till, och så vidare. De som syns mest är inte de som arbetar mest idag, tycker jag. Det är väldigt viktigt att vår bild av det civila samhället uppdateras och utvecklas.
(s. 85 *Fipoh*: 2019)

En samtidsdiagnos om ohälsa

Genom sitt arbete har *Fipoh* observerat hur dåligt målgruppen unga med erfarenhet av migration mår idag. På enkätfrågan om hur lagändringarna har påverkat förutsättningarna för att genomföra projektets aktiviteter skriver projektledaren:

Den psykiska ohälsan har blivit mer akut och handlar till större del om avslag, hemlöshet och andra faktorer kopplade till ovan nämnt, mottagandet och livet här än om flykten, trauman med mera. Suicid och kriser är vanligare och så klart väldigt svårt att möta. Det är vanligare att tappa kontakten med deltagare nu än i tidigare projekt vi arbetat med samma målgrupp.

Precis som flera andra projekt (till exempel *Nyanlända barn, idrott och inkludering, Vi-hubb, Songlines, Röster från Baba, Ensamma barn på flykt*) erfar projektet att deltagare försvinner. I en av *Fipohs* årsrapporter står det:

Många mår ju tyvärr väldigt väldigt dåligt. Som en ungdom sa i en podd: "Jag känner ingen som inte mår dåligt"... Många känner också att prata om, få mer kunskap om eller söka vård för psykisk ohälsa är meningslöst, då de känner att "inget kan hjälpa dem". Och på många sätt är detta svårt att möta, då det dåliga måendet ofta beror på deras asylärende, avslag eller process, vilket vi faktiskt inte kan påverka.

Även inom Förvarsgruppen, där *Fipoh* ingår, har man sett att de unga som sitter/suttit inlåsta mår väldigt dåligt. I projektet har *Fipoh* gett ut en bok "En liten bok till dig i förvar" (2019) som är framtagen av personer med egna erfarenheter av fängsligt förvar tillsammans med personer som har lång erfarenhet av arbete med människor i förvar. Boken innehåller bland annat konkreta tips om vad man kan göra för att försöka motverka psykisk ohälsa i form av stress och öka chansen till att sova medan man är förvarstagen.

I "En liten bok av *Fipoh*" (2019) publiceras en intervju från hösten 2018 med Mahbubah Madadi, dåvarande ordförande för *Ensamkommandes Förbund Malmö*. I

intervjun beskriver Mahbubah hur dåligt asylsökande som väntar på besked mår. De man möter är trötta och känner inget hopp. Mahbubah lägger till att många ungdomar också mår psykiskt dåligt med anledning av att de varit med om hemska upplevelser. I ett av våra samtal med projektledaren Linus kommer vi in på hur detta påverkar projektets medarbetare. Linus förklarar att de som arbetar inom projektet genom erfarenhet och tips från psykologer har fått goda kunskaper och tekniker om hur de kan hantera svåra samtal om hemska upplevelser. Samtidigt tillägger han att det är lika svårt varje gång att höra berättelser av någon som blivit våldtagen eller fått sin familj avrättad.

Sammanfattande reflektioner om *Fipoh*

I sitt arbete med att ta fram målgruppsanpassad och tillgänglig information har projektets deltagare varit delaktiga i alla steg, från idé till genomförande. Då materialet som tagits fram bygger på deltagarnas egna berättelser både görs och hörs målgruppens delaktighet och röst. Delaktighet i *Fipoh* handlar inte bara om att exempelvis göra filmer om psykisk ohälsa utan även om att projektets deltagare får information om projektets övergripande syfte. På så sätt innefattar delaktighet i *Fipoh* både en materiell dimension av delaktighet som görs och en immateriell dimension som känns.

Fipoh är även ett exempel där kompetenser från både offentlig sektor och organisationer i civilsamhället arbetar tillsammans för att förbättra målgruppens psykiska hälsa. Genom att samarbeta med och synliggöra även de mindre välkända organisationerna visar *Fipoh* också en uppdaterad bild av den bredd och kompetens som finns i civilsamhället.

I sitt arbete med att sprida information om psykisk ohälsa till målgruppen har *Fipoh* också spridit kunskap om målgruppens mående. Den psykiska ohälsa i samband med asylprocessen och, inte minst, förvarstagande som observerats inom ramen för projektets arbete får ses som ett tydligt symptom på de restriktiva förändringar av migrationsrätten som beskrivits i tidigare avsnitt. I relation till den samtidskontext som projekten verkar inom får projekt som *Fipoh* en ökad betydelse i flera avseenden. Framförallt när det gäller att öka och sprida kunskap om målgruppens psykiska ohälsa, men också genom att hjälpa målgruppen att bearbeta jobbiga händelser genom narrativ terapi samtidigt som man erbjuder en välbehövad paus i vardagen i form av att göra roliga saker tillsammans. Detta visar på betydelsen av projektens möjlighet att jobba med flera metoder samtidigt, eller som *Fipohs* olika "spår", för att uppnå projektens mål.

Projektet *Röster från Baba*

Projektnamn: *Röster från Baba*
Genomförande organisation: Stockholms stadsmission
Verksamhetsplats: Stockholm
Verksamhetsår: 2017–2020
Beviljade projektmedel: 4 544 184 kronor

Stockholms stadsmissions projekt *Röster från Baba* fångar upp en målgrupp som har vuxit betydligt under tiden för *Nyanländasatsningen*. Det handlar om barn och unga under 21 år som kommit till Sverige som minderåriga utan vårdnadshavare och som av olika anledningar står helt eller delvis utanför samhällets insatser. De barn och unga som projektet möter kan ha avvikit från sitt boende, av rädsla för avslag på sin asylansökan hållit sig undan myndigheter eller aldrig sökt asyl i Sverige. De allra flesta har dock någon gång registrerats som ensamkommande barn i asylprocessen.

Syftet med projektet är att förbättra möjligheterna för dessa barn och unga att få en trygg och mer långsiktig lösning på sin situation samt att ungdomarna ska vara delaktiga i den processen och att deras egna erfarenheter och åsikter ska lyftas fram. *Röster från Baba* som helt finansieras av Arvsfonden sedan hösten 2017 utgör en förlängd arm till *Baba* som också startades som ett projekt redan våren 2016, men som sedan januari 2019 utgör en del av stadsmissionens ordinarie verksamhet. *Baba* finansieras av Stockholms stad inom ramen för ett IOP-avtal där även Rädda Barnen, Röda korset och Barnrättsbyrån ingår.

Första gången vi träffar projektets medarbetare i Stadsmissionens lokaler på skyddad adress i centrala Stockholm är Helena Wihlborg, projektledare och enhetschef, noga med att påpeka att dessa verksamheter är tätt sammanflätade med varandra. Medan *Baba* handlar om att ge råd och stöd till ensamkommande barn och unga, erbjuda en social samvaro, länka ungdomarna till befintliga insatser och på olika sätt tillgodose basbehov, så handlar *Röster från Baba* om att möjliggöra metodutveckling samt självorganisering och påverkansarbete. Mot denna bakgrund menar Helena därför att det inte går att skilja projekten åt, varken i det praktiska arbetet eller när vi pratar om det. Det märks också när vi pratar med deltagare, de pratar om alla delar av verksamheten som *Baba*. På plats vid vårt första möte är även tre av ungdomscoacherna Emelie Anner (som också är teamledare), Sara Kvarngren och Sofie Arvidson som arbetar i *Baba* samt Tora Candal som är anställd som jurist till största del i *Röster från Baba*.

Det är just från grundverksamheten *Baba* som *Röster från Baba* fångar upp deltagare. Emelie, en av ungdomscoacherna som varit med från början, berättar att det är stor skillnad nu jämfört med när *Baba* startade våren 2016. Då var det kanske fem ungdomar som kom till aktiviteterna och de arbetade mer utåtriktad och uppsökande genom att besöka andra verksamheter och organisationer i Stockholmsområdet. Nu är det istället ca 35 deltagare som deltar i aktiviteterna varje vecka. Många känner till *Baba* nu, bland annat personal på skolor, inom

socialtjänsten och frivilliga som möter ungdomarna. Den första kontakten sker via telefon och det är många som ringer till *Baba* – antingen ungdomen själv, eller någon som hjälper till att ringa. Ungdomar kommer också till *Baba* via ungdomsjouren som de samarbetar med, via kyrkor eller moskén, så kontaktvägarna kan se väldigt olika ut.

Delaktighet och påverkansarbete i en kontext av ökad utsatthet

När vi träffas första gången i september 2018 är det många som vill komma i kontakt med *Baba* och personalen har inte tid att träffa alla, vilket betyder att de har en väntetid på ett par veckor. Efter den första kontakten via telefon bokas ett möte. Därefter är ungdomarna välkomna att vara med på gruppaktiviteter tre dagar varje vecka. Aktiviteterna handlar om att träffas och umgås, prata, spela spel, kolla på film och ibland hålls en del aktiviteter ute såsom att spela volleyboll eller biljard. En dag per vecka hålls juridisk rådgivning i grupp i samarbete med Refugees Welcome. Då samtalar gruppen om ett specifikt tema och ungdomarna ges möjlighet att ställa frågor. Då finns även en kurator på plats från *Ung hälsa* som kan fånga upp de som behöver samtalsstöd. Ungdomscoacherna understryker att många mår psykiskt dåligt, vilket innebär att det finns behov av stödsamtal. Eftersom utsattheten hos de som tar kontakt med *Baba* är stor och många saknar både bostad och mat för dagen finns även möjlighet att äta middag eller fika i anslutning till aktiviteterna. Två gånger per vecka delas också matkassar ut som ungdomarna kan ta med sig därifrån. Det finns även möjlighet att få ett så kallat ombudskap då deltagarna ges möjlighet att träffa en av ungdomscoacherna vid upprepade tillfällen för kontinuerliga samtal, som till exempel kan innebära juridisk rådgivning i sitt ärende, att bena ut vad de kan göra i sin situation, eller att bistå i möte med exempelvis Migrationsverket eller socialtjänsten. Personalens intention är att ungdomens behov ska stå i fokus och att ungdomen själv är med och beslutar vad som ska göras.

Amir, en av verksamhetens före detta deltagare som nu fått ett tillfälligt uppehållstillstånd, berättar att han via Röda Korset kom i kontakt med *Baba* under vintern 2016 efter att han fått tre avslag på sin asylansökan. Han kom till Sverige i juli 2015, men kallades på intervju först ett år senare, bara fem dagar efter att den tillfälliga lagen trätt i kraft i juli 2016. Hans asylskäl bedömdes därför enligt den tillfälliga lagen, till skillnad från andra ungdomar som kommit vid samma tidpunkt men som kallats på intervju bara 3–4 månader efter ankomst. Han var i stort behov av bostad när han kom i kontakt med *Baba*, men på grund av att han inte tillhörde rätt målgrupp, det vill säga ungdomar som fortfarande befann sig inom asylprocessen och som skrivits ut från kommunens HVB-hem på 18-årsdagen, så fick han inte hjälp med bostad via Stockholms stadsmissions Fadderhemsprojekt. Amir lyfter här problemen med att organisationer tvingas erbjuda olika insatser beroende på legal status. Han bodde till en början i en park, sedan flyttade han runt hos olika personer tills han slutligen fick ett tillfälligt boende via en person som han kallar sin "mormor". Han upplever att det såg annorlunda ut vad gäller stöd till personer i hans situation då, både på *Baba* och i samhället i övrigt:

Under 2016–2017 hade vi som var papperslösa en väldigt svår situation – vi som var den första gruppen som fick avslag efter att den tillfälliga lagen trätt i kraft. Det har varit lättare för de som fått

avslag senare, det är fler som är engagerade och det finns mer resurser.

Sasha, en annan deltagare vi träffar i september 2019, berättar att han kom i kontakt med Baba kring årsskiftet 2016/2017, också efter tips från Röda Korset. Sedan dess har han besökt verksamheten regelbundet. För honom är *Baba* som ett andra hem. Och det som är speciellt med *Baba* är personalen. De värmer honom. Han menar att de har "en särskild aura", ett särskilt sätt att bemöta de ungdomar som kommer till verksamheten. Eftersom personalen är viktig så upplever han också att det är jobbigt när personal ibland byts ut för att någon slutar. Att ha berättat om sig själv, sin historia för någon och sedan helt plötsligt en månad senare så är den personen borta. Amir berättar också att *Baba* utgjort en viktig trygghet och möjlighet att träffa andra som befinner sig i samma situation. Men att det har hänt, under de tre år han har haft kontakt med verksamheten, att vissa bland personalen inte bemött honom och andra ungdomar på ett respektfullt sätt. Och att det har gjort att några ungdomar valt att inte gå till *Baba* mer. Han menar att det därför är oerhört viktigt att rätt personer anställs, personer som förstår ungdomarnas situation och kan visa medkänsla.

Mycket av arbetet handlar just om förtroende och personalen menar att det är svårare att bygga förtroende med en större grupp. De beskriver att i och med att antalet deltagare vuxit så har de mycket mindre tid att bygga relation med alla som kommer till aktiviteterna. Samtidigt är en grundutmaning att många deltagare kommer och går, beroende på hur deras mående och situation ser ut. Något som också påverkar arbetet är att basbehoven har ökat, vilket resulterat i att den typen av insatser har måst prioriteras. Som Sara uttrycker det: "[d]et är ju extremt svårt att arbeta med förändring om man inte har mat för dagen. Basbehoven måste uppfyllas för att kunna göra något över huvud taget."

Samtliga i personalen är överens om att en av de främsta anledningarna till att basbehoven har ökat och att nöden blir än mer omfattande handlar om de restriktiva förändringarna gällande rätten till dagersättning och boende enligt LMA. De förklarar att exempelvis de som överklagat ett avslag på asylansökan i samtliga instanser och som därefter skickat in ett verkställighetshinder, men inte beviljats vad som på juristspråk kallas "inhibition", inte har rätt till någon ersättning alls trots att utvisningen har stoppats. Inhibition beviljas av Migrationsverket om de anser att det är troligt att personen kommer att beviljas uppehållstillstånd, men i flera fall har Migrationsverkets handläggare inte beviljat inhibition trots att de borde ha gjort det. Ansökningar om nödbistånd från socialtjänsten avslås vanligtvis också i sådana fall med hänvisning till att personen tillhör personkretsen i LMA-lagen och därför inte har rätt till försörjningsstöd, förutom den typ av nödbistånd som socialtjänsten kan bevilja om de vill. Majoriteten av gångerna ger socialtjänsten avslag på en sådan nödansökan trots att de berörda personerna bor utomhus och inte har mat för dagen. De anses kunna ordna boende på egen hand.

Sofie: Ibland kan de sträcka sig till att ge mat för dagen, ungefär 50 kronor. Eller en rekvisition att handla på en matbutik för 50 kronor. Och då anser de att nöden är över och att de kan vända sig till Migrationsverket.

Tora: I de fall vi haft deltagare som befinner sig i limbo, som inte kan verkställas [utvisas] så har ju socialtjänsten sagt att din nödsituation är för långvarig och därför anses du inte berättigad till akut nödbistånd för att du kommer befinna dig i den här situationen under så lång tid att vi inte kan hjälpa dig. Och det är ganska anmärkningsvärt – att din akuta nödsituation är för långvarig!

Tora, som är jurist, har tillsammans med Barnrättsbyrån hållit en workshop med en grupp ungdomar, för att de ska lära sig hur man ansöker om nödprövning. Personalen menar att det gör stor skillnad om ungdomarna ansöker hos socialtjänsten själva eller om de har någon med sig, eftersom du måste veta hur du ska argumentera för att få nödstöd.

Personalen menar vidare att de inte kan arbeta så långsiktigt som de hade önskat, eftersom fler och fler akuta situationer uppstår som gör att de inte kan arbeta utifrån de handlingsplaner som tagits fram tillsammans med deltagarna utifrån deras behov. Framförallt handlar det om akuta situationer med psykisk ohälsa och i vissa fall även självmordsförsök. De menar att det viktigaste verktyget de har i en sådan situation är det här sammanhanget, att *Baba* utgör någon sorts gemenskap som kan skapa en känsla av sammanhang.

Röster från Baba håller också aktiviteter som ett integrerat inslag i *Babas* verksamhet, vilket delvis handlar om att på olika sätt synliggöra deltagarnas erfarenheter. Det är just därför som *Babas* verksamhet, som handlar om att tillgodose basbehov och utgöra en trygg miljö för samvaro, är en förutsättning för att över huvud taget kunna arbeta med delaktighet och självorganisering. Tora berättar att deltagarnas situation ständigt gör sig påmind i arbetet. Minst en gång i veckan har *Röster från Baba* en aktivitet, då är det mycket fokus på deltagarinflytande, vilket bland annat innebär att det är ungdomarna själva som bestämmer vad de ska göra. För tillfället arbetar de med en podcast där deltagarna vid ett flertal tillfällen spelat in. Tora berättar att arbetet nu stannat av eftersom programledaren sitter i förvar, vilket har varit tufft för samtliga deltagare. Det är också väldigt många av ungdomarna som är stressade över sin situation och upptagna i skolan, men att vissa ändå vill driva de här projekten.

Amir som vi träffar i oktober 2019 berättar att anledningen till att han tog kontakt med *Baba* 2016 var behovet av juridisk rådgivning, vilket till en början inte fanns på *Baba*. Han deltog dock i andra aktiviteter, men beskriver att han upplevde det som att han slösade bort dyrbar tid – tid som han behövde för att fokusera på sitt asylärende. När juridisk rådgivning startade inom verksamheten var den fortfarande begränsad. Amir berättar att han tillsammans med flera andra ungdomar var i stort behov av att träffa en jurist oftare, att de upplevde det som att projektet satsade på fel saker. Det ledde till att personalen lyssnade och lade mer resurser på juridisk rådgivning under 2018. Amir som bestämt sig för att inte ge upp har kämpat hårt med stöd från sin "mormor" och framförallt Tora på *Röster från Baba*. Efter det tredje verkställighetshindret har han nu äntligen fått ett tillfälligt uppehållstillstånd. Amir menar att för alla i hans situation är det absolut viktigaste att få hjälp med sitt ärende, att få uppehållstillstånd: "Då behövs jurister som är kunniga på det här".

Genom *Röster från Baba* är deltagare också delaktiga i att ta fram olika typer av presentationer inför seminarier och konferenser samt att ge uttryck för sina erfarenheter genom film, skrivna berättelser och poesi. Sasha, som ser *Baba* som sitt andra hem, är också poet. Med stöd av personalen har han utvecklat sitt skrivande och publicerat en av sina dikter i Ordfront. Han har också framfört en av sina dikter inför ett hundratal personer på ett av stadsmissionens stormöten. Han berättar att han just nu översätter fler av sina dikter. Tidigare gick han i skolan, men har nu blivit av med sin skolplats, vilket han inte riktigt förstår varför. Sasha kom till Sverige i november 2015. På frågan om han kom före eller efter brytdatumet – den 24 november – svarar han: "Efter, det är därför vi är här!"

Samverkan med offentlig sektor som inte tar ansvar

Personalen har otaliga exempel på hur de på olika sätt kämpar tillsammans med ungdomarna för att de ska ges tillgång till de mest basala rättigheterna såsom tak över huvudet och mat. Vi pratar därför mycket om just de förskjutningar av välfärdsansvar som successivt sker från den offentliga sektorn till civilsamhället, vilket för de här ungdomarna är nära kopplat till migrationspolitiska frågor och rättslig status. Samverkan är i ljuset av denna utveckling oerhört centralt, såväl med det offentliga som med andra organisationer inom den idéburna sektorn. Tora förklarar svårigheterna med deras arbete:

Vi jobbar ju jättemycket med socialtjänsten, sjukvården och Migrationsverket som motpart egentligen, medan det hade ju kunnat vara så att vi samarbetade med myndigheter, för att bara guida våra deltagare till de myndigheter som har ansvar, men det är ju inte några myndigheter som tar ansvar! Så då är det ju mer att vi arbetar med myndigheter som motparter och försöker få dem att ta ansvar och inte lyckas i så många fall.

Vad gäller samarbetet inom ramen för det IOP-avtal som *Baba* ingår i är Helena mycket positiv till erfarenheterna av att ingå i den samverkansgrupp som tillsammans med styrgruppen utgör samarbetets organisation. Framförallt handlar det om utbyte av information och vad gäller samarbetet med Stockholms stad har det varit värdefullt att få klargöranden exempelvis i arbetet med gymnasielagen då staden tagit fram riktlinjer som de skickat ut till alla stadsdelar om hur det ska gå till när man ansöker om dagarsättning efter att man ansökt om uppehållstillstånd genom gymnasielagen. Helena berättar att de nu sammanställer alla systemfel, det vill säga då det inte fungerar enligt riktlinjerna och så rapporteras det till en chef i hög position på socialförvaltningen varje vecka. Socialchefen återkopplar i sin tur informationen till stadsdelarna och ger även ibland råd om hur medarbetare i *Baba* och *Fadderhemsprojektet* kan agera. På så vis tror Helena att IOP-samarbetet utgör en viktig kontaktväg till stadens verksamheter, även om det ska mycket till att det leder till genomgående förändringar på handläggarnivå. Ett annat exempel på samverkan som skedde inom ramen för IOP-samarbetet och som Helena menar att samtliga organisationer tycker är bland det bästa de har gjort, är en gemensam insats under en vecka i juli 2018 när nya gymnasielagen kom. Då samlades alla IOP-organisationers jurister och socialarbetare samt ungdomsjouren i en gemensam

lokal dit totalt 320 ungdomar kom för att få hjälp med att ansöka. Styrkan med att kunna samarbeta med andra organisationer inom civilsamhället är att de tillsammans kan agera snabbt utifrån behov som uppstår, menar Helena.

Migrationspolitiken som ständigt närvarande

Mitt i vårt samtal under det första mötet på *Baba* avbryter Helena plötsligt då hon fått ett sms av sin kollega som är projektledare för systerprojektet *Ensamma barn på flykt* i Malmö som också ingår i *Nyanländasatsningen*. Det visar sig att Migrationsöverdomstolen äntligen – efter två månaders väntan – kommit med ett avgörande som innebär att den så kallade nya gymnasielagen får tillämpas. Personalen berättar att många ungdomars uppgivenhet ökat kraftigt när gymnasielagen stoppades tillfälligt. Så detta besked innebär en enorm, åtminstone tillfällig lättnad, om än inte för alla.

När vi träffas igen ungefär åtta månader senare berättar Helena att totalt 54 av ungdomarna som deltagit i verksamheterna nu fått tillfälliga uppehållstillstånd enligt nya gymnasielagen. I och med att ett stort antal deltagare fått tillfälliga uppehållstillstånd och därmed avslutats i verksamheten, så har det kommit in nya. Det är den ständiga utmaningen för projektet – att hela tiden arbeta med att inkludera de som kommer och hitta metoder för det. Under våren 2019 har *Röster från Baba* startat den så kallade "referensgruppen" som består av både de som är deltagare i *Baba* nu men även före detta deltagare som har en stabilare tillvaro, för att på så sätt stötta upp. De har arbetat med olika workshoppar, som bygger på deltagarnas önskemål. En konkret sak som gruppen arbetar med för tillfället är att få stöttning i att själva söka pengar till buss- och tunnelbanekort från exempelvis olika fonder, som är en viktig fråga för ungdomarna för att de ska kunna ta sig runt i staden. När vi ses i september 2019 berättar Sasha, som är med i referensgruppen, att de ansökt om bidrag till både SL-kort och kläder men att de hittills inte fått några besked. Amir menar att det kan vara svårt för ungdomar som befinner sig i en papperslös situation att göra den typen av aktiviteter och att "myndighetsgrejer" kan framkalla flash backs, men att det såklart finns vissa som orkar ibland. När vi deltar på ett referensgruppsmöte i oktober 2019 får deltagarna rösta om de vill fortsätta med aktiviteten att söka pengar till busskort, kanske hitta nya sätt, och de flesta av de tio deltagare som är på plats röstar ja. En deltagare presenterar också ett nytt initiativ han startat tillsammans med andra ungdomar som saknar uppehållstillstånd, som handlar om att försöka påverka politikerna för att fler i deras situation ska få uppehållstillstånd. Han uppmanar fler att delta i planeringsmöten de håller varje vecka, för att de ska bli många och därmed kunna påverka.

Många deltagare i *Röster från Baba* har också varit engagerade i att ta fram vad de kallar för migrationsträdet. Det använder personalen nu som ett pedagogiskt verktyg för att samtala med ungdomarna om olika delar i asylprocessen. För att visualisera olika alternativ och vägar framåt men också för att prata om svåra delar, exempelvis förvarstaggande och utvisning. Just nu arbetar de även med att göra trädet interaktivt och digitaliserat så att det kan användas som en källa till information där olika delar i processen förklaras, och som då även kommer kunna användas av andra organisationer.

© Foto: Helena Wihlborg (Stockholms stadsmission)

Projektets överlevnad – ett ofrivilligt ont!

Det är lite dubbelt att tänka kring hur det här projektet ska överleva, för jag hoppas ju samtidigt på att det här projektet inte ska behöva överleva. Ett mål är ju att detta ska upphöra, men så kommer det ju inte att bli. (Helena Wihlborg)

Personalen tänker ständigt att det ska ta slut, att det inte ska komma fler. Men dessvärre ser det inte ut så. De som ansökt enligt nya gymnasielagen och som fått avslag finns fortfarande kvar i verksamheten, liksom de som inte levde upp till lagens kriterier. Så nu handlar arbetet mycket om att fånga upp de ungdomarna igen, de som blev lite åsidosatta 2018 när verksamheten lade väldigt mycket fokus på att se till så att så många som möjligt av de som uppfyllde lagens kriterier lämnade in en ansökan.

De tror trots allt att referensgruppen är en bra modell för att *Röster från Baba* ska kunna leva vidare, att ha både före detta deltagare och deltagare som en del av ordinarie verksamhet. Det skapar bättre förutsättningar för att ungdomarna ska ha kraft att organisera sig själva samt kunna delta i det långsiktiga arbetet. Den kunskap som *Röster från Baba* samlat på sig i form av metodutveckling sprids också inom de olika verksamheterna inom stadsmissionen. Andra jurister och verksamheter inom stadsmissionen som också möter personer som lever i papperslöshet, både barnfamiljer och barn och unga som kommit ensamma till Sverige använder redan flera av *Röster från Babas* arbetssätt.

Sammanfattande reflektioner om *Röster från Baba*

Röster från Baba arbetar på olika sätt för att stötta ungdomar att bli delaktiga. Det handlar om att bli delaktiga i sin egen situation, genom att få råd och stöd i att hitta alternativ för att hantera eller komma ur en svår situation. Det handlar också om att

bli delaktiga i en samhällskontext genom att på olika sätt göra sin röst hörd genom berättande men också genom att driva sin egen kamp för rättigheter i ett exkluderande samhälle. Vidare strävar projektet efter att främja delaktighet i vardagen, att ges utrymme att tycka till om vilka aktiviteter som ska erbjudas eller att få insyn i och möjlighet att påverka hur alla delar av projektet fungerar och är finansierade. Eftersom det praktiska arbetet i grund och botten handlar om att erkännas en plats i samhället på ett grundläggande plan, genom att få till stånd någon form av uppehållstillstånd, tenderar dessa nivåer av delaktighet att ständigt utmanas och förhindras. Att tala i termer av "etablering" eller "integration" som vanligtvis utgår ifrån personer med en regulariserad tillvaro ligger därför långt ifrån det arbete som sker på *Baba* och *Röster från Baba*. Det är tydligt att utmaningar i form av de snabba politiska förändringarna inneburit anpassningar av verksamheten samt nya former av samverkan med andra samhällsaktörer.

Ur ett samhällspolitiskt perspektiv är en verksamhet som *Baba* och *Röster från Baba* oerhört viktig, inte minst på individnivå. Samtidigt är det oroväckande att ansvar för att tillgodose basbehov och att utgöra ett alternativ till ett liv på gatan faller på civilsamhället. Särskilt allvarligt framstår det när arbetet med att lindra nöd tenderar att överskugga det arbete som *Röster från Baba* är tänkt att bidra till. I ett läge då allt fler barn och unga får avslag och stängs ute från samhällets skyddsnät parallellt med att migrationspolitiken blir alltmer inriktad på tvångsåtgärder och utvisning blir frågan om finansiering till projekt som *Baba/Röster från Baba* problematisk. Ett ständigt återkommande problem är därmed hur den typen av verksamhet ska lyckas arbeta långsiktigt och självständigt, vilket är en förutsättning för att dels kunna arbeta relationsskapande och bygga förtroende hos barn och unga, dels för att kunna driva politisk påverkan som når bortom förändring på individnivå.

6. Projektens erfarenheter ur ett samhällsperspektiv

Detta avsnitt behandlar Arvsfondens sista frågeställning om vilka spår fondens pengar lämnar och under vilka betingelser pengarna lämnar spår. Vi har konkretiserat frågan enligt följande och knyter därmed an till den samtidskontext som satsningen verkar inom och som beskrevs i kapitel två: *Vilken betydelse har projektens arbete i ljuset av den samtidskontext projekten verkar inom?* I det följande sammanställs vår analys av de gemensamma erfarenheterna och kunskapen från projekten och dess organisationer som utgör viktiga lärdomar av *Nyanländasatsningen* i ett samhällsperspektiv.

För att vår presentation i denna del om vilka spår Arvsfondens projektstöd lämnar ska bli rättvisande, vill vi inledningsvis framhålla två omständigheter.

För det första vill vi poängtera att då flera av projekten i vår utvärdering enbart delvis är finansierade av Arvsfonden så försvåras möjligheten att säga något om just Arvsfondens spår. Exempelvis är *Röster från Baba* som ingår i fallstudien helt

finansierat av Arvsfonden, medan grundverksamheten Baba är finansierad av Stockholms stad. Det skulle dock vara omöjligt att säga något om *Röster från Baba* utan att samtidigt förhålla oss till det som görs inom Baba. Andra projekt inom satsningen såsom *Cirkus för hopp och styrka* är till största delen finansierat av en annan aktör. Vidare har den utbildningsverksamhet för nyanlända ungdomar som RFSU:s projekt *Nyfiken* arbetar med delfinansierats. *Nyfikens* projektmedarbetare som arvoderas via Arvsfondens medel har genomfört utbildningarna medan Folkhälsomyndigheten har stått för de direkta kostnaderna såsom mat, logi, resor och utbildningsmaterial. Detta framkommer som något som ofta förbises när forskare i utvärderingar av Arvsfondens satsningar och projekt försöker svara på vilka spår fondens pengar lämnar (Friberg et al 2018).

Den andra omständigheten vi vill lyfta fram är att det i princip varit omöjligt att beskriva projektens erfarenheter, lärdomar och spår utan att väga in den speciella tidsperiod för just nyanlända personer då projekten verkat. Sedan *Nyanländasatsningen* inleddes år 2016 har migrationspolitiken genomgått genomgripande förändringar som fått omfattande konsekvenser på såväl individ- som organisations- och samhällsnivå. De tre mest ingripande förändringarna inträffade i juni–juli 2016: 16-åringar började erhålla tidsbegränsade uppehållstillstånd fram till sin 18-årsdag, en ändring genomfördes i lagen om mottagande av asylsökande om minskat ekonomiskt stöd till de som fått avslagsbeslut och en tillfällig begränsningslag för att kraftigt minska asylinvandringen och begränsa familjeåterförening antogs av riksdagen. Ytterligare reformer implementerades 2017 och 2018 då riksdagen antog det som kommit att kallas den gamla och nya gymnasielagen. Även Arvsfondens kansli har under tiden för *Nyanländasatsningen* identifierat att effekterna av den tillfälliga asyllagen med ett minskat antal asylsökande i kombination med att många nyanlända flyttas runt under och efter asylprocessen har varit en utmaning för projekten. Rekrytering av deltagare, kontinuitet och trygghet för målgruppen samt planeringen av projektaktiviteter identifierades också som utmaningar utifrån den rådande kontexten, vilket ledde till att det kvantitativa målet att stötta 150 projekt nedjusterades till 120 projekt inom satsningen i april 2018. Slutligen har 100 projektansökningar beviljats medel inom ramen för satsningen.

Vissa drar slutsatsen att en del av utvecklingen beror på politiska signaler som fått effekt, andra framhåller tvärtom att politikerna inte kan ha avsett att bidra till den nuvarande situationen. I följande avsnitt återknyter vi till hur projekten har hanterat den nuvarande migrationspolitiken och beskriver vilken betydelse projekten har haft i denna kontext. Vi menar att *Nyanländasatsningen* som helhet, och vår utvärdering av projekten inom denna, kan bidra med relevant kunskap om den rådande samtidspolitiska kontexten. Vår analys av projektens erfarenheter bidrar med kunskaper om den nuvarande migrationspolitiken och förutsättningarna för att verka för nyanländas etablering och delaktighet i samhället så som detta framträder inom projekten i *Nyanländasatsningen*. Projektens sammantagna erfarenheter är ett viktigt underlag för att förstå konsekvenserna av de senaste årens snabba utveckling och även för att belysa lärdomar av de positiva exemplen på delaktighet och etablering som vi kunnat identifiera.

Kraftigt minskade resurser för välfärd...

Det har satsats stora offentliga resurser på verksamheter för nyanlända barn och ungdomar som sökt skydd i Sverige, inte minst med anledning av det ökade antalet barn, unga och vuxna som kom under 2015. Detta har inneburit att viktiga stödfunktioner och mottagandeverksamheter har utvecklats. På grund av den förändrade migrationspolitiska riktningen tvingas emellertid många av dessa verksamheter nu skära ner eller avveckla sig själva helt. Ett flertal projekt uppger att det finns en oro för att projekten inte lever kvar med anledning av att målgruppen minskar på grund av den restriktivare migrationspolitiken samt att det skärs ner på personal inom verksamheter projekten samverkar med, såväl inom offentlig sektor som inom civilsamhället. Bland andra uppger projektledaren för *Min rätt – Din roll* att de kraftigt minskade resurserna från alla håll är ett betydande hinder för projektets överlevnad:

[s]om sagt hänger det på hur Sverige kommer att besluta kring asylagar framöver. Dessa frågor får i dagsläget mycket mindre resurser jämfört med 2015/2016. I och med det begränsade mottagandet är frågan inte heller lika aktuell för många. Även om vi anser att de barn som fortfarande kommer har rätt till ett rättssäkert mottagande.

Även *KOD för Sveriges* projektledare uttrycker resursbrist som en viktig faktor:

Det politiska läget är klart en central del, vilket kan leda till nedskärningar av budgetar. Min tanke är att det ska finnas kvar en aktiv verksamhet efter projektets slut då behovet är stort. Samtidigt kan det såklart påverkas av nedskärningar i budgetar.

För att hantera situationen har projektet diskuterat möjligheten att dela upp verksamheten i två delar varav en utgörs av kulturverksamhet och en annan med inriktning på socialt arbete. Faktorer som projektledaren identifierar som "möjliggörande" är samarbete med andra organisationer och att också slå samman delar av verksamheten med andra verksamheter.

Projektledaren för *Disabled Refugees Welcome* uttrycker liknande oro gällande framtida finansiering:

DRW har sett hur illa folk har det. Vi ser hur samhällsstöd brister och tillgång till tillgänglighet för att kunna gå SFI. Vi ser de gap som finns mellan olika myndigheter och hur människor faller mellan stolarna. Tillgång till boende är mycket svårt. Samhällsinformation är otillgänglig och folk får inte den information de behöver i tid. Vårdinsatser utgår och hälsan försämras bland målgruppen. Finansiering till en ny verksamhet behövs för att möta den stora efterfrågan av stöd. Funktionshinderrörelsen har inte mycket egna resurser och samhällsklimatet är hårt gällande nyanlända.

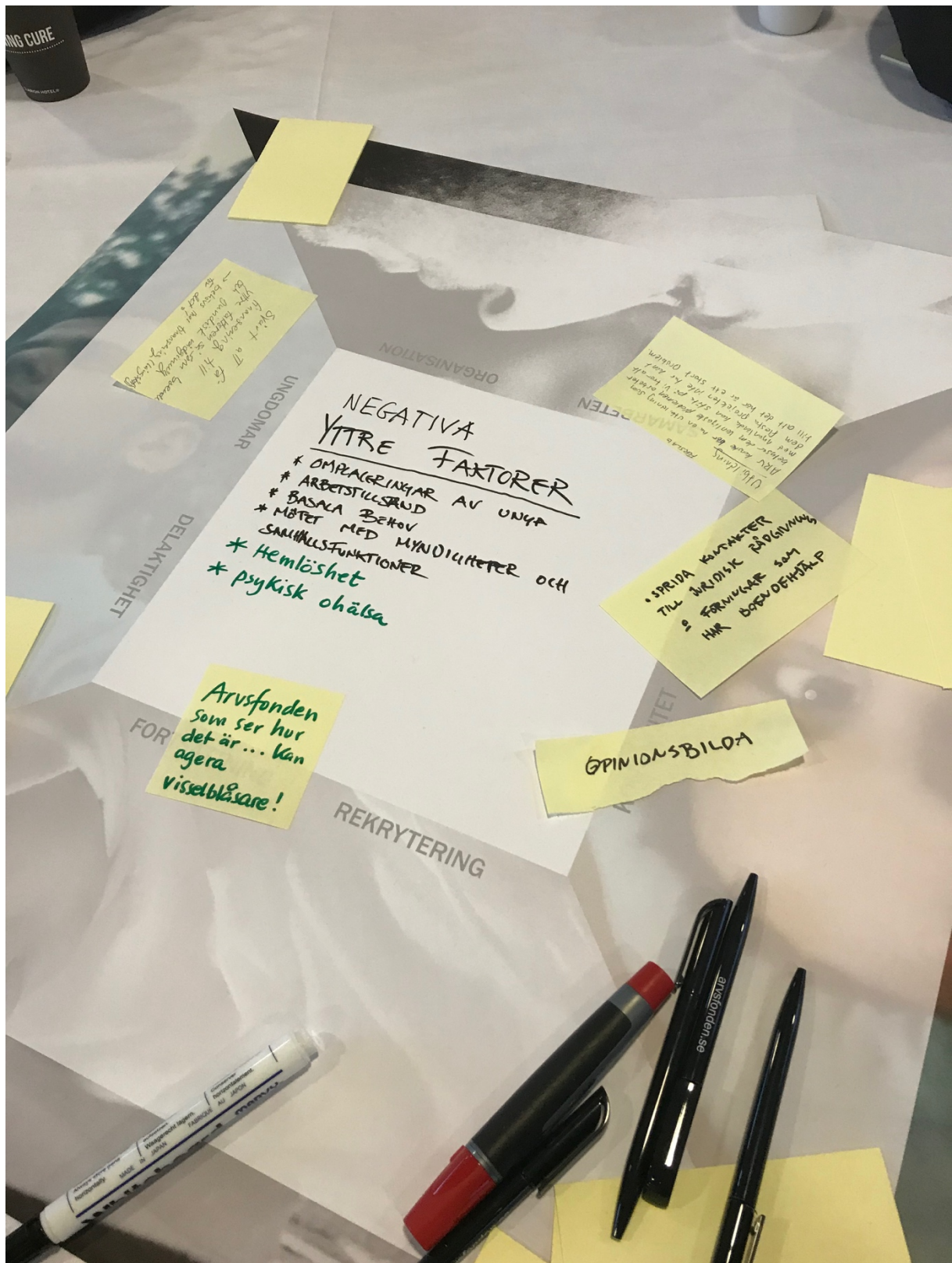
...leder till mer socialt stödarbete inom projekten

Många projekt har i ljuset av senare års utveckling arbetat väsentligen mer än de brukar med socialt stödarbete som inte ingår i deras verksamheter, även om detta inte varit avsikten. Detta har blivit en nödvändighet för att alla kunna genomföra projektens aktiviteter eller verksamhet. Ett exempel är en projektledares beskrivning av begränsade resurser men obegränsade behov bland ungdomar som lever med osäker legal status i Sverige, något som skapat svåra dilemman gällande prioriteringar. Detta är något som också i allra högsta grad påverkar barnen och ungdomarna själva, vilket Amirs erfarenheter i fallstudien vittnar om. Överväganden som måst göras har tagit energi, på samma sätt som det gränslösa behovet av stödverksamhet tagit resurser och kraft från det arbete som planerats från början.

Samtidigt som projekten har varit tvungna att anpassa sig och omprioritera har de också erfarit att verksamheterna, ur målgruppernas perspektiv, blivit allt viktigare. Aktiviteter, inte minst sociala kontakter och fysisk träning, har blivit som en glänta i tiden i en situation som präglas av oförutsägbarhet, rädsla och hopplöshet, liksom av materiellt svåra förhållanden såsom bostadslöshet, eller att deltagare bara upphört att komma till verksamheten. Det har också framkommit att projekten anpassar sig för att alla eventuella framtidsutsikter ska kunna hanteras på bästa sätt, såsom att erbjuda en fristad och samtidigt erbjuda utbildning som är relevant för att etablera sig på svenska arbetsmarknaden eller i Afghanistan. I andra projekt handlar det om att förbereda deltagare på oönskade situationer såsom frihetsberövande och utvisning genom att informera om rättigheter och möjliga alternativ.

Härutöver kommer den ökande psykiska ohälsan som många deltagare i projekten givit uttryck för, antingen direkt när vi pratat med dem eller indirekt genom projektledarna. Projektmedarbetare och även deltagare vi träffat har i vissa fall berättat att det förekommer självmordsförsök. En annan särskilt allvarlig situation gäller de ungdomar som placerats i fängsligt förvar utan möjlighet att påverka sin situation. Projekten vittnar sammantaget om att aktiviteter som bidrar till gemenskap och relationsbyggande är en grundförutsättning för att både hantera den ökande psykiska ohälsan och för att kunna skapa förutsättningar för något sorts framtidshopp. De aktiviteter och verksamheter som projekten utvecklat och bedriver beskrivs många gånger som helt centrala för målgrupperna, som projektledaren för *Songlines* uttryckt det: "Det handlar om att behålla sin värdighet, identitet och att vara tillhörig."

Samtidigt som projekten pekar på vikten av ett socialt stödarbete förutser de betydande svårigheter med att fortsätta med ett långsiktigt sådant arbete, då bristande resurser, som beskrivits ovan, är ett överhängande problem. Bristande resurser och en oförutsägbar framtid är problematiskt också för att medarbetare i projekten har fått viktiga roller för många barn och unga utanför själva aktiviteterna. Det har varit oundvikligt att engagera sig som privatperson i både enskilda ungdomars ärenden och i kampen för solidaritet med människor på flykt, berättar de. Av samma anledning har arbetet i projekten varit tufft och flera projektmedarbetare vi träffat på heldagen med projekt från *Nyanländasatsningen* och som ingått i fallstudien har betonat att tillgång till handledning därför har varit väldigt viktigt.

"Arvsfonden som ser hur det är... kan agera visselblåsare", från en av post-it-lapparna på ett av diskussionsborden vid heldagen med projekt från Nyanländasatsningen 2018.

Mer samarbete och nätverksinitiativ

En viktig faktor i det sociala stödarbetet har varit att skapa nätverk och samarbeten med andra organisationer och föreningar som kompletterar varandras kunskap och verksamheter för barn och unga i utsatthet. Arvsfondsprojekten har samarbetat med varandra i hög utsträckning och även med andra samhällsaktörer, för att kunna stötta de målgrupper som farit illa under senare år. Nya samarbetsformer har således uppstått, både med andra projekt inom *Nyanländasatsningen* och mellan projektägare och aktörer som inte arbetar med verksamheter som erhållit stöd inom satsningen. Nya nätverk – vikten av professionella jurister exempelvis för att kunna bidra med trovärdiga råd kring asylprocessen har varit viktiga. Allianser med offentliga institutioner för att skapa en så bra tillvaro som möjligt för målgruppen är ett annat exempel.

Målgruppernas möjlighet till delaktighet och etablering i den rådande integrationspolitiska kontexten

Samtidigt som många i målgrupperna som projekten mött har farit illa, så finns det givetvis många som har fått en stabilare tillvaro, åtminstone tillfälligt, och därmed kunnat delta i projektens arbete för etablering och delaktighet på ett mer långsiktigt plan. I *Simkunnighet för nyanlända barn och familjer* har deltagarna genom projektet fått ett rikstäckande nätverk och två deltagare som vi intervjuar berättar om hur nätverket innefattar möjligheter till såväl arbete som vänskap på orter runtom i hela Sverige. Även andra projekt vittnar om skillnaden för barn och ungdomar som genom ett uppehållstillstånd tillåts etablera sig och bli en del av den lokala kontexten i exempelvis Gnesta.

I relation till att både utbildning och yrkesinriktad utbildning anses vara särskilt viktigt i förhållande till unga nyanländas etablering (MUCF 2017a, 2017b) spelar de projekt som erbjuder möjligheter till detta både inom och utanför projektorganisationen en betydande roll i att säkra deltagarnas delaktighet och etablering i termer av arbetsmöjligheter i samhället även efter projektens slut. Trots att ett flertal projekt erbjuder möjligheter till en anställning eller arvoderade projektinsatser är det flera projekt som stött på problem som är kopplade till deltagarnas otrygga migrationsrättsliga situation. Det handlar om hinder i form av arbetstillstånd eller försäkring samt att arvodering kan påverka asylsökande ungdomars dagarsättning från Migrationsverket. I utvärderingen har vi också sett exempel på när barn och unga får avslag och deporteras mitt i arbetet.

Delaktighet på lika villkor i en samtid av ökande klyftor?

En relevant fråga är om de sociala problem som framträder i Arvsfondsprojekten ger uttryck för en ny sorts fattigdom i Sverige? Det är förstås svårt att se vad de små stegvisa förändringar som vi beskrivit kan få för betydelse långsiktigt för samhällsutvecklingen. Det skulle kräva att vi blickar långt tillbaka i tiden, något som de givna tidsramar vi haft till vårt förfogande inte har gett möjlighet till.

Vi vet att Sverige under lång tid har haft en minskande fattigdom – också om vi beaktar alla fattigdomsmått – och forskare framhåller att fattigdom i Sverige ytterst sällan är en fråga om materiell nöd även om den bilden av fattigdom tenderar att leva kvar (Mood och Jonsson 2019). Modernt boende, försäkringar, lokala resor, mobiltelefon, dator, en del nya kläder och skor samt en rimlig konsumtion av livsmedel och andra förbrukningsvaror, tillkommer de allra flesta. En skälig levnadsnivå i Sverige idag handlar om en betydligt högre standard än basal överlevnad. Samtidigt är Sverige det OECD-land där ojämlikheten har ökat snabbast i procentenheter sedan mitten av 1980-talet (OECD 2011).

Det finns en baksida av denna utveckling, som ännu idag är outforskad delvis på grund av svårigheterna att dokumentera den. Det är att fattigdomen blivit mer koncentrerad till vissa utsatta grupper. En synlig ”annorlundahet” inte bara i termer av inkomst, utan också på andra sätt, menar Carina Mood och Jan O. Olsson, kan ge till resultat att fler hamnar i samhällets marginaler om inte fattigdomen lindras (Mood och Jonsson 2019, s. 45):

Inom landets gränser vistas hemlösa, avregistrerade, papperslösa samt tillfälliga besökare, och det finns alldeles för lite kunskap om vilka problem som finns i dessa grupper och hur stora grupperna med problem är. Det är troligt att materiell nöd är mer än ett marginellt problem för dessa människor (Mood och Jonsson 2019, s. 48).

Med den rådande integrationspolitiska inriktningen läggs fokus på individens anpassning till det svenska samhället och individens ansvar i denna process, där utbildning och arbete blir ett centralt mått på integration. Ojämlig fördelning av resurser och hinder i form av migrationsrättslig status, diskriminering och rasism, det vill säga ojämlika förutsättningar för att uppnå materiell delaktighet, får därmed mindre utrymme i den förda politiken.

Sammanfattande reflektioner av projektens erfarenheter ur ett samhällsperspektiv

Att arbeta med delaktighet och etablering för och tillsammans med barn och unga samt vuxna med funktionsnedsättning som är nyanlända i Sverige i den tid som nu råder med en repressiv debatt och politik är mycket resurskrävande. Resurser som idag läggs på att arbeta med basbehov och socialt stöd skulle kunna läggas på att stötta människor in i samhället, istället för att verka för inkludering och tillgång till basala rättigheter.

Som en följd av de omfattande konsekvenserna som den förändrade migrationshanteringen inneburit för *Nyanländasatsningens* målgrupper är det oundvikligen så att denna också genomsyrar samtliga delar av de områden som behandlas i vår utvärdering. Med all önskvärd tydlighet har det visat sig hur förskjutningar inom såväl social- som migrationsrätten har påverkat projektens mål och metoder, deras vägar till och villkor för samarbeten samt, framförallt, det direkta arbetet med och för nyanlända i Sverige. Barn, unga och vuxna har påverkats

negativt och särskilt drabbade av de förändrade villkoren är ungdomar som sökt skydd i Sverige på egen hand utan någon anhörig.

Projektet vittnar om konsekvenserna av sociala problem som har tillskapats, såsom hemlöshet och psykisk ohälsa och andra negativa effekter en sådan social utsatthet leder till. Det blir extra tydligt i kontrasterna som en stabil tillvaro kan innebära för människor.

7. Utvärderingens resultat

I följande avsnitt presenteras de viktigaste resultat som framkommit i utvärderingen av *Nyanländasatsningen*.

1. *Förändringar i migrationspolitiken har inneburit förändrade förutsättningar för projekten och nyanländas förutsättningar för deltagande*

Som flera projekt vittnat om har de förändringar som skett på det migrationspolitiska området, vilket bland annat innefattar fler avslagsbeslut och mer restriktiva gränsdragningar i välfärden, påverkat projektens genomförande. Ett exempel på detta är alla de projekt som tänkt nå sin målgrupp via HVB-hem, vilka till följd av en alltmer restriktiv migrationspolitik kommit att läggas ner. Därmed har projekten sökt andra vägar för att komma i kontakt med målgruppen – i dessa fall barn och ungdomar som kommit till Sverige utan vårdnadshavare. Förändringarna har också inneburit att ungefär hälften av de projekt som ingår i rapporten har arbetat med socialt stödarbete, såsom att tillgodose basbehov i form av mat och sovplats, socialt stöd samt kostnadsfri juridisk rådgivning, vilket inte ingått i projektens ursprungliga syfte och mål, men som blivit en nödvändighet för att kunna genomföra projektens aktiviteter eller verksamhet.

2. *Psykisk ohälsa bland nyanlända barn, ungdomar och vuxna har negativ inverkan på deltagande och delaktighet*

Psykisk ohälsa utgör ett hinder för deltagande i projektens aktiviteter och verksamheter. Flera projekt beskriver den psykiska ohälsa som målgruppernas osäkra livstillvaro ger upphov till som ett hinder för att kunna eller orka delta i aktiviteter. Nyanlända barns, ungdomars och vuxnas psykiska ohälsa beror också på exempelvis trauma som är relaterade till flykt. Utöver att påverka förutsättningarna för deltagande i projekten så påverkar även deras osäkra livssituation möjligheten att kunna bearbeta exempelvis PTSD. Psykisk ohälsa utgör inte bara ett hinder för deltagande i projektens aktiviteter och verksamheter, utan utgör även ett betydande hinder för att uppnå delaktighet och etablering i samhället i stort. För nyanlända barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning innebär bristande tillgänglighet i samhället samt bristen på hänsyn till försvårande omständigheter ytterligare faktorer som påverkar målgruppens hälsa och delaktighet negativt. Exempelvis utgör bristen

på tillgänglighet för att kunna läsa SFI ett stort problem, liksom de försörjningskrav för familjeåterförening som tillämpas strikt trots bristande förutsättningar i form av ett anpassat arbete/alternativa inkomstkällor med tillräcklig omfattning för att uppnå kraven.

3. Sociala aktiviteter för barn och ungdomar får en ökad betydelse när migrationspolitiken förändras i restriktiv riktning

Sociala aktiviteter såsom att spela biljard, bowla, utöva lagsport, kulturutövande, utflykter i naturen et cetera, har fått en ökad betydelse under tidsperioden för satsningen. Ett stort antal projekt beskriver att sociala aktiviteter har betytt otroligt mycket för deltagarna på så sätt att de fått en välbehövlig paus i sin osäkra livstillvaro där de kan glömma sin oro för en stund. Sociala aktiviteter ger även deltagarna en möjlighet att få vara de barn och ungdomar de faktiskt är genom att göra sådant som barn och ungdomar gör – skaffa vänner, leka, skratta, träna. Gemenskapen som byggs inom projekten skapar även förutsättningar för immateriell delaktighet i samhället i form av betydelsefulla sociala relationer och nätverk.

4. Flexibilitet i budget och projektplanering är nödvändigt för att projekten ska kunna verka i förändringstider

Med föränderliga förutsättningar uppstår nya situationer. Detta, tillsammans med att projekten i stor utsträckning är deltagarstyrda, påverkar projektens planering. Flera projekt har vittnat om betydelsen av att kunna vara flexibel för att tillmötesgå de nya behov och önskemål som uppstår, dels i relation till nya lagändringar, dels i förhållande till vad deltagarna förmår och önskar göra. Flexibiliteten rör framförallt budget i förhållande till att bekosta nya aktiviteter utifrån behov, men också flexibilitet inom projektet/organisationen när det kommer till att tänka om och göra annorlunda än planerat.

5. Nyanlända barns och ungdomars delaktighet och etablering uppnås både tillsammans med etablerade barn och ungdomar och genom separatistiska rum

En del projekt beskriver att det finns ett värde i att skapa kontaktytor mellan nyanlända barn och ungdomar och barn och ungdomar som är etablerade, bland annat i form av gemensamma aktiviteter, i syfte att bygga nätverk utanför målgruppen nyanlända. Andra projekt beskriver att projekt/aktiviteter som enbart riktar sig till nyanlända är en förutsättning för att tillgodose specifika behov och skapa de trygga rum där det exempelvis känns ok att inte ha kunskaper i det svenska språket.

6. Barn utan vårdnadshavare, flickor och vissa grupper med normbrytande funktionalitet är svårare att nå

Framförallt har förändringarna på det migrationspolitiska området samt förändringar i

kommunernas mottagande av barn och unga som sökt skydd på egen hand medfört att det blivit svårare för projekten att nå just ensamkommande barn och unga generellt. Då HVB-hem lagts ner har skolor blivit en viktig kontaktväg för flera av projekten. Vidare har det varit svårare att nå ensamkommande tjejer, dels för att andelen tjejer som kommit till Sverige utan vårdnadshavare är betydligt mindre än andelen killar, dels för att fler tjejer är placerade i familjehem eller nätverkshem som generellt är svårare att nå. Inom målgruppen barn och unga som saknar formella uppehållstillstånd är andelen tjejer också mindre då ensamkommande tjejer beviljas skydd i något högre utsträckning än ensamkommande killar och antalet tjejer som hamnar utanför det offentliga skyddsnetet är mycket mindre än motsvarande siffra för killar. I vissa verksamheter har det också varit önskvärt att nå ytterligare målgrupper såsom HBTQ-personer, ungdomar med olika etnisk bakgrund eller ungdomar som lever i papperslöshet.

För att bredda sina målgrupper har projekten på olika sätt försökt hitta samarbeten med organisationer som når dessa ungdomar, eller andra aktörer såsom gode män för att exempelvis nå tjejer indirekt. I vissa fall har det inte funnits tid och utrymme att arbeta med att rikta insatserna då behoven varit så omfattande och resurserna knappa. Inom idrottsvärlden har det istället varit killar som varit svårare att nå, då killar i mindre utsträckning än tjejer tar hjälp av det stöd som finns att tillgå i form av bland annat Bris stödlinje för barn och unga. De två projekt som ingår i rapporten vilka specifikt riktar sig till personer med funktionsnedsättning tycks inte ha några betydande svårigheter att nå målgruppen, även om det finns ett visst mörkertal bland nyanlända döva barn och ungdomar på grund av att funktionsnedsättning kan innebära ett stigma för vissa familjer varför de inte berättar om det.

7. Språkkunskaper påverkar möjligheterna till delaktighet

Projekten har lyft språkkunskaper som betydelsefulla både när det gäller olika målgruppers möjlighet att göra sin röst hörd, i exempelvis referens- och styrgrupper, men också i de aktiviteter som projekten erbjuder, till exempel de projekt som erbjuder praktik eller en anställning, både inom och utanför projektet. Den osäkerhet som präglar tillvaron för exempelvis ungdomar i papperslöshet leder också till svårigheter för de projekt som arbetar med denna målgrupp att veta vilka som kommer att delta i projektens olika aktiviteter, vilket försvårar möjligheten att exempelvis ordna tolk. För att överbrygga språkliga hinder arbetar ett flertal av projekten med kreativa och skapande metoder som ett alternativ för att ge uttryck för erfarenheter och kunskap. Möjligheten att ta till sig nya kunskaper och stöd på sitt förstaspråk har också lyfts fram som en viktig förutsättning i vissa sammanhang.

8. Det är både enkelt och svårt att samverka med offentlig sektor

Flera av projekten beskriver samverkan med offentlig sektor som krånglig. Trots den tröghet och fyrkantighet som enligt projekten kännetecknar offentlig sektor har en övervägande majoritet av de 20 projekten vi studerat närmare positiva erfarenheter av samverkan med offentlig sektor. IOP-avtal som samverkansform förekommer fortfarande i mindre utsträckning, men tycks bli en potentiellt vanligare samverkansform på området. Stuprör mellan myndigheter och kommunala

förvaltningar är en återkommande problematik, liksom att samverkan ofta är beroende av person och inte funktion. För ett flertal projekt har då kommunernas integrationssamordnare varit en nyckel till samarbete med kommunala förvaltningar och verksamheter.

9. Det finns behov av fler mötesplatser

Flera av projekten beskriver betydelsen av mötesplatser av olika slag. Det kan röra sig om öppna verksamheter dit målgruppen kan gå för att få hjälp med läxorna eller juridisk rådgivning, eller simhallen för att motionerna eller umgås med kompisar.

10. Samverkan och erfarenhetsutbyte mellan projekten är viktigt

De samarbeten och erfarenhetsutbyten som skett mellan projekteten som ingått i satsningen har haft stor betydelse. Dels för att komplettera varandras kunskap och verksamheter för barn och unga samt personer med normbrytande funktion, dels för att dela med sig av och lyssna på varandras erfarenheter.

Slutord

Bakgrunden till *Nyanländasatsningen* och den här utvärderingen var en skrivelse från regeringen till riksdagen år 2014 (Socialdepartementet 2014), vilken betonar civilsamhället som en god integrationsarena, och det angelägna i att stärka det sociala stöd som krävs för barns och ungas goda start i Sverige. Målet för satsningen var vid den tidpunkten att stötta sammanlagt 150 projekt genom att mellan åren 2016 och 2018 fördela 450 miljoner kronor. Antalet projekt som beviljades stöd, mellan 2016 och november månad 2019, blev 100 projekt som erhöll 367 miljoner kronor för att bedriva verksamhet som skulle främja etablering och delaktighet.

I november 2015, i nära anslutning till att satsningen lanserades i mars 2016, aviserade regeringen en ny migrationspolitisk inriktning och inom ramen för denna följde sedan en rad lagändringar i restriktiv riktning. Projekten i *Nyanländasatsningen*, och inte minst nyanlända barns, ungdomars och vuxnas förutsättningar för deltagande och delaktighet, påverkades i stor utsträckning av den förändrade politiska situationen. Icke desto mindre har projekten förmått genomföra helt centrala aktiviteter för att främja etablering och delaktighet i samhället, och samtidigt beakta de kriterier som Arvsfondsdelegationen satt upp för att lämna stöd. Det har varit en stor utmaning att genomföra planerade aktiviteter, vilket vi har försökt belysa i rapporten. Lärdomarna från projekten, vilka redovisats i denna rapport, ger en god inblick i de förändrade villkoren för etablering för såväl civilsamhällets organisationer som nyanlända barn, unga och vuxna.

Vår förhoppning är att denna rapport, förutom att belysa projektens erfarenheter och lärdomar, målgruppernas delaktighet i projekten och den samtidskontext projekten verkar inom, ska ligga till grund för nyanserade diskussioner om en framtida politik för etablering på lika villkor som främjar trygghet och allas rätt till välfärd på lång sikt.

Referenser

Barnrättsbyrån (2018). *Sveket – En rapport om hur Sverige vände ryggen till de ensamkommande*. Tillgänglig: <http://barnrattsbyran.se/wp-content/uploads/2018/06/Sveket-1.pdf> (Hämtad 2019-11-01).

Çelikaksoy, Aycan och Wadensjö, Eskil (2018). *Ensamkommande barns och ungas väg in i det svenska samhället*. Delmi rapport 2018:3, Stockholm: Delmi.

FARR (2018). *När lagen splittrar – En exempelsamling om striden för familjeåterförening*. Artikel 14, nr 3, 2018. Tillgänglig: https://www.farr.se/images/pdf/2018/Artikel-14_3-2018_familjesplittring.pdf (Hämtad 2019-11-01).

Finansdepartementet (2015). *Extra ändringsbudget för 2016 – Ändring av rätten till bistånd för vissa utlännningar*. (Regeringens proposition 2015/16:146). Stockholm: Regeringskansliet.

Finansdepartementet (2017). *Extra ändringsbudget för 2018 – Ny möjlighet till uppehållstillstånd*. (Regeringens proposition 2017/18:252). Stockholm: Regeringskansliet.

Fipoh – Flerspråkig information om psykisk ohälsa. (2019) *En liten bok av Fipoh*. Fipoh: Malmö.

Friberg, Katarina, Lundstedt, Anna, Wallman-Lundåsen, Susanne och Wijkström, Filip. (2018) *En allmänning i det offentligas tjänst? En resa i Allmänna arvsfondens spår*. Stockholm Center for Civil Society Studies. Stockholm: Handelshögskolan i Stockholm.

Hadnagy, Judit (red.) (2017). *Skolan en grund för lyckad inkludering – Nyanlända barn och unga i Norden*. Stockholm: Nordens välfärdscenter Sverige.

Hertz, Markus (2016). *Relationer, mötesplatser och projektlogikens utmaningar – Aktuella arvsfondsprojekt i Göteborg*. Stockholm: Arvsfonden.

Hertz, Markus (2019). *En studie av Arvsfondsprojekt som arbetar mot segregation, rasism, utanförskap och extremism*. Stockholm: Arvsfonden.

Hsieh, Hsiu-Fang och Shannon, Sarah E. (2005). *Three Approaches to Qualitative Content Analysis*. *Qualitative Health Research*, 15(9), s. 1277–1288.

Holmström, Ingela (2018). *Döva nyanländas språkliga situation – en förstudie*. Institutionen för Lingvistik, Stockholms universitet.

Integrations- och jämställdhetsdepartementet (2009). *Nyanlända invandrades arbetsmarknadsetablering – egenansvar med professionellt stöd*. (Regeringens Proposition 2009/10:60). Stockholm: Regeringskansliet.

Jacobson Pettersson, Helene (2008). *Socialt medborgarskap och social delaktighet – Lokala upplevelser bland unga kvinnor och män med utländsk bakgrund*. Rapportserie i socialt arbete, nr 3., 2008. Institutionen för vårdvetenskap och socialt arbete, Växjö universitet.

Jansson-Keshavarz, Sofi och Lundberg, Anna (2019). *Migrationsverket ändrar på lagens innehåll för att ensamkommande barn inte ska beviljas uppehållstillstånd i Sverige*. Juridisk Tidskrift, (4), s. 1012–1019.

Justitiedepartementet (2017). *Att ta emot människor på flykt Sverige hösten 2015* (SOU 2017:12). Stockholm: Regeringskansliet.

Krifors, Karin, Schierup, Carl-Ulrik och Slavnic, Zoran (2015). i Dahlstedt, Magnus och Neergaard, Anders. (red.) *International migration and ethnic relations: critical perspectives*. London: Routledge.

Kondracki, Nancy, Wellman, Nancy S. och Rasmussen, Daniel (2002). *Content Analysis: Review of Methods and Their Applications in Nutrition Education*, Journal of Nutrition Education and Behavior, 34(4), ss. 224–30.

Lag (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.

Lag (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige.

Lag (2017:353) om uppehållstillstånd för studerande på gymnasial nivå.

Lag (2018:755) om ändring i lagen om ändring i lagen (2017:353) om uppehållstillstånd för studerande på gymnasial nivå.

Larsson, Jennie K. (2015). *Integrationen och arbetsmarknaden – Hur jämställdhet, arbete och annat "svenskt" görs av arbetsförmedlare och privata aktörer*. Stockholm: Atlas/Arena Idé.

Linde, Stig och Scaramuzzino, Roberto (2017). *Socialt arbete i civilsamhället – aktörer, former och funktioner*. Lund: Studentlitteratur.

Migrationsverket (2018). *Rättslig kommentar angående 16 f § tillfälliga lagen*. SR 29/2018.

Migrationsverket (2019a). *Om gymnasielagen*. Migrationsverkets hemsida, senast uppdaterad 2019-05-27. Tillgänglig: <https://www.migrationsverket.se/Andra-aktorer/Kommuner/Om-gymnasielagen.html> (Hämtad 2019-10-16).

Migrationsverket (2019b). *Ersättning i form av tillfälligt kommunstöd för ensamkommande unga asylsökande m.fl. som betalas ut utan ansökan*. Migrationsverkets hemsida, senast uppdaterad 2019-05-23. Tillgänglig: <https://www.migrationsverket.se/Andra-aktorer/Kommuner/Statlig-ersattning/Tillfalligt-kommunstod-som-betalas-ut-utan-ansokan.html> (Hämtad 2019-10-16).

Mood, Carina och Jonsson, Jan, O. (2019). *Välfärden – den nya fattigdomen*. I Björkman, Jenny och Hadenius, Patrik. (red.) *Det nya Sverige*. Riksbankens Jubileumsfonds Årsbox. Göteborg: Makadam förlag.

Muižnieks, Nils (2018). *Commissioner for Human Rights of the Council of Europe – Following his visit to Sweden from 2–6 October 2017*. (CommDH(2018)4) Strasbourg: Council of Europe.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2018). *Idéburet offentligt partnerskap – En kunskapsöversikt*. Tillgänglig: https://www.mucof.se/sites/default/files/ideburet_offentligt_partnerskap.pdf (Hämtad 2019-10-16).

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2017a). *Ungas etablering i arbets- och samhällslivet*. (Fokus 17:1). Tillgänglig: https://www.mucof.se/sites/default/files/publikationer_uploads/ungas-etablering-arbets-och_samhallslivet-fokus17-del1.pdf (Hämtad 2019-11-01)

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2017b). *Unga vill och kan i ett nytt land*. Tillgänglig: https://www.mucof.se/sites/default/files/publikationer_uploads/unga_vill_och_kan_i_nytt_land.pdf (Hämtad 2019-11-01)

OECD (2011). *Divided we stand: Why inequality keeps rising*. Paris: OECD publishing.

Regeringen (2015). *Regeringen föreslår åtgärder för att skapa andrum för svenskt flyktingmottagande*. Uppdaterad 2015-11-24. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/artiklar/2015/11/regeringen-foreslar-atgarder-for-att-skapa-andrum-for-svenskt-flyktingmottagande/> (Hämtad 2019-10-16).

Rådgivningsbyrån (2018). *Migrationsrättens framtid. En redogörelse för de juridiska riskerna med att förlänga lagen om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige*. Tillgänglig: <https://sweref.org/wp-content/uploads/2018/10/Migrationsrattens-framtid-en-redogorelse.pdf> (Hämtad 2019-11-01).

Röda Korset (2016). *Konsekvenser av ändringen i lagen om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA)*. Lägesrapport 2016. Tillgänglig: <https://www.rodakorset.se/globalassets/rodakorset.se/dokument/om-oss/fakta-och-standpunkter/rapporter/lagesrapport-lma-2016.pdf> (Hämtad 2019-10-16).

Röda Korset (2018). *Humanitära konsekvenser av den tillfälliga utlänningslagen*. Beskow, Linda m.fl. Tillgänglig: https://www.rodakorset.se/globalassets/rodakorset.se/dokument/om-oss/fakta-och-standpunkter/rapporter/humanitara_konsekvenser-av-den-tillfalliga-utlanningslagen-sammanfattning.pdf (Hämtad 2019-11-01).

Socialtjänstlag (2001:453).

Socialdepartementet (2014). *Redovisning av fördelning av medel från Allmänna arvsfonden under budgetåret 2014*. Skrivelse 2014/15:132. Tillgänglig: https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/skrivelse/2015/06/Skr2014_15-132/ (Hämtad 2019-11-01).

Sveriges Kommuner och Landsting (2018). *Förutsättningar för ensamkommande över 18 år att bo kvar i kommunen*. Uppdaterat 2018-10-18. Tillgänglig: <https://skl.se/ekonomijuridikstatistik/juridik/halsoochsjukvardskolasocialtjanst/socialrat tllsochassistansersattning/socialratt/forutsattningarforensamkommandeover18arattb okvarikommunen.13312.html> (Hämtad 2019-10-16).

Sveriges Kommuner och Landsting (2019). *Ny möjlighet till uppehållstillstånd – några frågor och svar om regelverket, kommunens skyldigheter och statlig ersättning m.m.* PM. Uppdaterat 2019-10-10. Tillgänglig: <https://skl.se/download/18.4ee9d81e16dac41414c436bb/1570696635625/PM%20Ny%20m%C3%B6jlighet%20till%20uppeh%C3%A5llstillst%C3%A5nd%20-%20oktober%202019.pdf> (Hämtad 2019-10-16).

Kulturdepartementet (2016). *Utredningen för ett stärkt civilsamhälle – Palett för ett stärkt civilsamhälle* (SOU 2016:13). Stockholm: Regeringskansliet.

Bilaga 1 – Översiktstabell över de 20 projekten utifrån urvalskriterier

Tabellen är baserad på svaren projekten skickat in i enkätstudien som genomfördes i januari 2019.

Projekt	Kategori	Verksamhets- område	Plats	Målgrupp	Medel i kr
Aktiv fritid	Idrott och föreningsliv	Helsingborg	Storstad	Nyanlända barn och ungdomar	1 025 602
Cirkus för hopp och styrka	Kultur och skapande verksamhet	Västmanland, Värmland, Västra Götaland, Småland, Blekinge, Stockholm. Kalmar, Södermanland, Östergötland, Uppsala, Gävleborg, Dalarna	Mellanstor stad	Asylsökande ensamkommande ungdomar, asylsökande barn och deras vårdnadshavare, övriga deltagare: personer som arbetar med målgruppen människor på flykt i Sverige.	2 048 784
DIN Framtid	Idrott och föreningsliv	Umeå	Mellanstor stad	Projektets målgrupp är ensamkommande barn och ungdomar med flyktbakgrund mellan 12–21 år i Umeå Kommun.	2 700 550
Din Rätt – Min Roll	Mänskliga rättigheter och mottagande	Hela Sverige	Storstad	Ensamkommande barn. Aktörer kring ensamkommande barn: gode män, sfv, boendepersonal, överförmyndare, socialtjänst, kontaktperson, offentligt biträde, skolpersonal, beslutsfattare	6 421 930
Disabled Refugees Welcome	Mänskliga rättigheter och mottagande	Stockholm	Storstad	Nyanlända med normbrytande funktionalitet	8 402 346
Ensamma barn på flykt	Mänskliga rättigheter och mottagande	Skåne	Storstad	Barn och unga vuxna som kommer utan vårdnadshavare till Sverige. Barn och ungdomar som av olika anledningar inte har sökt asyl eller som har avvikit från sina boenden. Målgruppen inkluderar både de som är under asylutredning och de som har valt att avvika från	6 946 064

				<p>asylboenden eller som är i landet och har valt att aldrig söka asyl alternativt fått avslag, det vill säga papperslösa. Vi väljer att inte definiera åldersspannet på målgruppen närmare eftersom det ofta är svårt att fastställa åldern och mognaden på dessa utsatta barn och ungdomar.</p>	
Fipoh	Hälsa/ohälsa	Malmö	Storstad	<p>Den direkta målgruppen är barn och unga med erfarenhet av flykt och migration i Sverige. Med detta menar vi alltså nyanlända, asylsökande, ensamkommande, papperslösa men även barn och unga som har fått uppehållstillstånd. Alla dessa kategoriseringar är dock väldigt dynamiska och ofta tillfälliga vilket gör att vi i denna ansökan väljer att använda oss av den mer samlade formuleringen barn och unga med erfarenhet av flykt.</p>	3 003 576
Förnyelse-labbet	Mänskliga rättigheter och mottagande	Hela Sverige	Mellanstad	Nyanlända barn och unga 0–25 år	14 785 000
Integration och hållbar utveckling genom aktivt friluftsliv	Idrott och föreningsliv	Stockholm	Storstad	Den primära målgruppen för projektet är ensamkommande ungdomar och andra unga nyanlända i åldern 16–25 år.	3 860 470
Jämlig start i livet	Hälsa/ohälsa	Göteborg och Karlstad	Storstad	Nyanlända föräldrar (främst mammor) som har barn ca 0–5 år. Gravida eller nyblivna mammor, som är svensktalande och är	10 221 379

				ensamma, eller i svåra sociala situationer	
KOD för Sverige	Mänskliga rättigheter och mottagande	Skåne	Storstad	Unga med erfarenhet av migration	4 366 000
Lyssna på mig	Mänskliga rättigheter och mottagande	Hela Sverige	Storstad	Barn och unga som är nya i Sverige	17 163 890
Momentum Gnesta	Kultur och skapande verksamhet	Gnesta och Malmköping	Landsbygd/glesbygd	Ungdomar 12–25 som är nyanlända i Sverige	3 835 480
Nyanlända barn, inkludering och idrott	Idrott och föreningsliv	Hela Sverige	Storstad	Projektet har två huvudsakliga målgrupper: Idrottsledare, tränare och organisationsledare inom svensk idrott Barn och unga inom idrotten, med fokus på barn som har erfarenhet av flykt	4 238 704
Nyfiken	Hälsa/ohälsa	Hela Sverige	Mellanstad	Primär målgrupp: nyanlända, asylsökande och papperslösa ungdomar i åldern 15–25 år. I första hand riktar vi oss till personer som befunnit sig mindre än fem år i Sverige. Sekundär målgrupp: personal som möter primär målgrupp, framförallt anställda på HVB-hem, men även personal på ungdomsmottagnings- och fritidsgårdar. Volontärer inom andra frivilligorganisationer som arbetar med social verksamhet för unga nyanlända.	8 110 480
Röster från Baba	Mänskliga rättigheter och mottagande	Stockholm	Storstad	Ungdomar upp till 21 år som kommit ensamma till Sverige och som står helt eller delvis utanför samhällets insatser.	4 544 184
Simkunnighet för nyanlända	Idrott och föreningsliv	Hela Sverige	Mellanstad	Barn och ungdomar som är nyanlända	7 391 982

barn och familjer				(de flesta upp till 25 år)	
Songlines	Kultur och skapande verksamhet	Kalmar län, Gotland, Blekinge, Skåne/Kronoberg, Halland, Västra Götaland, Gävleborg, Örebro, Västmanland, Stockholms, Dalarna, Norrbotten, (Västernorrland)	Mellanstad	Målgruppen är alla unga mellan 13 och 25 men med särskilt riktade insatser på unga som kommit utan familjer och nyanlända unga.	10 482 565
Svenska för döva nyanlända	Mänskliga rättigheter och mottagande	Västanvik och Örebro	Storstad	Människor som flytt eller flyttat till Sverige från andra länder och som är berättigade till SFI men också ungdomar som finns på Språkin introduktionsprogrammet på gymnasiet.	5 433 028
Vi-hubb	Arbete och socialt företagande	Vaggeryd och Norrtälje	Mellanstad	Ungdomar med utländsk bakgrund utan arbete, i huvudsak nyanlända.	7 835 307

Bilaga 2 – Antal aktiva deltagare

Med aktiva deltagare menas barn, ungdomar och/eller personer med funktionsnedsättning som har inflytande över projektets planering och genomförande och som återkommande/över en längre tid medverkat i projektets aktiviteter. Siffrorna är baserade på projektens enkätsvar och avser antalet aktiva deltagare sedan projektstart till och med januari 2019. Vissa projekt har inkluderat samtliga personer i målgruppen som deltagit i deras aktiviteter, därav de höga siffrorna. Tre projekt svarade inte på enkätfrågan (Cirkus för hopp och styrka, Nyanlända barn, idrott och inkludering och Ensamma barn på flykt). I de fallen inhämtade vi underlag från deras årsrapporter som låg så nära i tiden årsskiftet 2019 som möjligt.

	Totalt	Flickor/ kvinnor	Pojkar/ män	Individer som inte definierar sig enligt angivna köns- kategorier	Barn upp till 11 år med eller utan funktions- variation	Ungdomar 12–25 år med eller utan funktions- variation	Personer över 25 år med funktions- variation
Aktiv fritid	156	46	110	0	40	116	0
Cirkus för hopp och styrka	3 399	0	0	0	894	2 505	0
DIN Framtid	55	5	50	0	15	40	0
Din rätt–Min roll	37	20	30	0	0	37	0
Disabled Refugees Welcome	12	4	7	1	0	0	12
Ensamma barn på flykt	272	0	0	0	0	272	0
Fipoh	120	35	65	20	0	0	0
Förnyelselabbet	239	91	144	0	53	186	0
Integration och hållbar utveckling genom aktivt friluftsliv	67	15	52	0	0	67	0
Jämlik start i livet	50	50	0	0	15	20	1
KOD för Sverige	123	50	65	7	0	100	1
Lyssna på mig	25	5	20	0	0	25	0
Momentum Gnesta	300	150	150	0	50	250	0
Nyanlända barn, idrott och inkludering	8	0	0	0	0	8	0
Nyfiken	965	312	651	0	0	0	0
Röster från Baba	33	1	32	0	0	33	0
Simkunnighet för nyanlända barn och familjer	200	90	100	0	25	150	0
Songlines	9 000	1 800	7 200	8 900	0	9 000	0
Svenska för döva nyanlända	65	20	45	0	0	25	40
Vi-hubb	127	42	85	0	0	121	6

Bilaga 3 – Förteckning av samtliga projekt som ingått i Nyanländasatsningen

Organisation	Projektname
ABF Malmö	Odling för alla
ABF Malmö	Payk – en brygga för samhället
ABF Malmö	Drevet
Afarvänner i Sverige	Reproduktiv hälsa och integration
Alingsås Handbollklubb AHK	Boll och bildning: AHK:s integrationsarbete
Almtuna IS	Tillsammans
Art Lab Gnesta	Momentum Gnesta
Bollnäs Simsällskap	Civilsamhället i samverkan – Ett föreningsliv för alla
Breviksstiftelsen	Världens läger!
Bris – Barnens rätt i samhället	Nyanlända barn, idrott och inkludering
Caprifolens voltigeklubb	Hästen talar alla språk
Chae Taekwondoklubb KFUK-KFUM, Malmö	Ensamkommande barn i balans – ett utvecklingsprojekt för ensamkommande barn och unga
Clowner utan Gränser	Cirkus för hopp och styrka
Clownetterna	En helt ny värld
Coompanion Jönköpings län	Tillsammans
Demokrati för Barns Framtid Gotland (DBF Gotland)	Ungdomskooperativ inom musik och film på Gotland
Demokratipiloterna	Sverige genom en lins
Edsbyns IF Bandyförening	Föreningar tillsammans
Ensamkommandes Förbund Malmö	Tillsammans är man mindre ensam
Ensamkommandes Förbund Malmö	glimt.nu
Eskilstuna Bordtennisklubb	Integration och inkludering för ett livslångt idrottande
Folkungaland (f.d. Civildörsvarsförbundet Västra Östergötland)	Ny på landet (avslutat efter beslut av Arvsfondsdelegationen)
forum SKILL	Svenska på jobbet
Forza of Sweden	Välkommen in och ta plats
FreeZone	Mitt liv Min rättighet
Föreningen Hassela Helpline	Hassela Framåt
Föreningen Tidigt Föräldrastöd	Jämlig start i livet
Glokala Folkbildningsföreningen	Fipoh – Flerspråkig information om psykisk ohälsa
Gotlands Museum/Förening Gotlands Fornvänner	Hej Salam
Göteborgs FöreningsCenter	Lighthouse en mötesplats för skapande integration
Göteborgs Kungliga Segelsällskap GKSS – AccessAbility Center	VattenVana
Habo Wolley	Bogserlinan
Hammarkullens Folketshusförening	Min resväska
Hedemora RK-krets	Den familjära integrationen – ett integrationsprojekt med unga i fokus
Hushållningssällskapet i Hallands län	Världens bästa smaker
Idrottsföreningen Kamraterna/IFK Umeå	Integration genom idrott och föreningsliv

IFALL – Integration För Alla	Reflektera! Filma! Sprida!
IFK Kristinehamn Fotboll	Ett enat Kristinehamn
Individuell Människohjälp (IM)	Konstkupan
Individuell Människohjälp (IM)	Aktiv Fritid
Insamlingsstiftelsen Choice	Hälsa för nyanlända ungdomar
Insamlingsstiftelsen Kvinna till kvinna	Projekt Systerskap
Inter Akt Swe	Nyckeln – en handbok som öppnar upp integrationsprocesser med teater som metod
IPA Sweden	Öppna dörren till leken och de nyanlända
Jeunesses Musicales Sverige	Songlines
KFUK-KFUM i Göteborg	Interact
Kista Sportsclub KFUK-KFUM	Löpning som social språngbräda för unga i Järva
Kompis Sverige	#skolmöten
Konyaspor Kultur och Idrottsförening	Tillsammans blir vi ett
Kramfors Alliansen	Samverket
Kristianstad FC	Integrationsarbete 1614 Kristianstad
Kulturskolerådet	Kulturskolan gör skillnad – ensamkommande och kulturutövande
Lajv Verkstaden Sverige ekonomisk förening	Starka möten i fantasin
Malmö e-sport	Digital Social Fritid
Miljöverkstan	Integration och hållbar utveckling genom aktivt friluftsliv
Mitt Livs Val insamlingsstiftelse	Framåt!
Möckelföreningarna	Föreningslivet som mötesplats – samverkan mellan civilsamhället och utbildningar för nyanlända
Nema Problema Foundation	Nema Problema Ungdomsmentor
Nya Västanå Teater	Unga Västanå
RG Aktiv Rehabilitering	Integration genom Aktiv Rehabilitering
Riksförbundet Frivilliga Samhällsarbetare (RFS)	Min Rätt – Din Roll
Riksförbundet för sexuell upplysning, RFSU	Nyfiken – sex och relationer för unga nyanlända
Riksförbundet för Social och Mental Hälsa (RSMH)	Gemenskap ger Kamratstöd
Riksförbundet Hjärnkoll	Våga prata om psykisk ohälsa i grupper som invandrat/flytt till Sverige
Riksföreningen Svenska Gospelverkstaden	Come Together
Riksteatern	Jag – den jag är
Rosengård Folkets Hus	KOD för Sverige – ett projekt om kultur, språk och demokrati av och för nyanlända och ensamkommande ungdomar
Rädda Barnen	Lyssna på mig
Samarbetsorganisationen för Invandrarföreningar i Uppsala – SIU	Sträck ut din hand mot min hand
Sandvikens IF	Nattfotboll/Dans i Sandviken
Skellefteå Fotbollsförening	Hela spelaren
Skånes Golfförbund	Inkludering av nyanlända genom golf (iGolf)
Somaliska Freds- och Skiljedomsföreningen	Made in Rosengård – ett integrationsprojekt för nyanlända
Stiftelsen Eric Ericson International Choral Centre	Körkraft – Säg det i toner och massor med ord!
Stiftelsen Institutet för Independent Living	Disabled Refugees Welcome
Stiftelsen Skåne Stadsmission	Ensamma barn på flykt

Stiftelsen Svensk Industridesign, SVID	Förnyelselabbet – med människan som utgångspunkt för samhällsutveckling i samverkan
Stockholms Stadsmission	Röster från Baba
Studieförbundet Stockholms län	Snacka Jämt! – samtal om jämställdhet med asylsökande
Studieförbundet Stockholms län	ARTmovement
Studieförbundet Vuxenskolan	Integration på riktigt
Studieförbundet Vuxenskolan	Kulturarva
Studieförbundet Vuxenskolan	Hundra år i Sverige. En resa genom tid och rum med asylsökande och nyanlända barn och ungdomar
Svenska Livräddningssällskapet	Simkunnighet för nyanlända barn och familjer – Family Water Safety Program
Sveriges Schackförbund	Världsspråket Schack – nya mötesplatser och nya gemenskaper
Sätergläntan institutet för slöjd och hantverk	Slöjd Lab
Tamam Lund	FORMA-Formgivning som integration
Tanke och Handling ekonomisk förening	Vi-hubb
Teater Aros	Sprak in motion
Tegs SK Hockey Ungdom	DIN Framtid
Ung Media Sverige	Alla röster ska höras – ett projekt om nyanländas nya medieproduktioner
Ungdomsförbundet för homosexuella, bisexuella, transpersoners och queeras rättigheter, RFSL Ungdom	"We just want to be happy"
Västanviks Folkhögskola	Svenska för döva nyanlända
Växtvärdet Malmö Ideell förening	Guldängen – bygglek som demokratiwerkstad
WMSK, Westerviks Motorsportklubb	Integration Rivstarten
Yalla Trappan	Yallas jämställda hem
Örebro Sportklubb Handboll Herr	Handboll för hjärta och gemenskap, integration med hjälp av handboll i Vivalla och Brickebacken
Öresundsteatern	Den långa resan – ett integrationsprojekt i Landskrona

